ATEITIS

2

USTRUOTAS
NESINIS
OKSLEIVIŲ
RNALAS

A SARIS
9 3 7
TIEJI METAI

ATEITIS

REDAKCIJA IR ADMINISTRACIJA
Kaunas, Laisvės al. 3 b.
Telef. 2 52 35

Prenumerata: moksl., stud. ir kaimo jaunimui met. — 5 lit., pusm. 3 lit. Kitiems: met. — 10 lit., pusm. — 5 lit. Užsieny: met. 16 lit., moksl. — perpus pigiau. Paskiras nr. — 1,50 lit.

Redaktoriaus kalbamosios valandos: antradieniais ir šeštadieniais nuo 14 iki 15 val.

TURINYS

Kun. K. Žitkus — Pelenų simbolitika 49
Bern. Brazdžionis — Procesija į Kristų 51
E Rauduvaitė — Mergaitės pasaka 52
P. Jurkus — Lietuvos kultūros pagrindai 56
A. S. Puškinas — Angelas. Elegija (vertė Myk. Linkevičius) 60
Leon. Žitkevičius — Liūdna — gražu 61
Eug. Matuzevičius — Laimės pasaka 61
Vl. Žlabas — Moksleivis ateina Vatikanan 62
K. J. Gutauskas — Į kalnus, į aukštumas 65
Elina Bujokaitė — Aleksandras Puškinas 66
Julija Švabaitė — Žiemos mintys 69
Kazė Padarauskaitė — Kol pavasaris žydės 69
Dalia Rimutė — Mergaitė, gimnazija, gyvenimas 70
K. Augas — Pasikalbėjimas su mokytoju 72
L. Kedras — Laisvoji Klaipėda 74
Alf. Sušinskas — Tavo ateitis tavo kortoje 76
A. Graževičius — Visuomenininko uždaviniai 78

Apžvalga. — Auxilium Latinum. — Mokykloj ir gyvenime. — Literatūros naujienos. — Kūno kultūra. — Šachmatai. — Kreivos šypsenos.

„Gamtos draugo“ Vasario mėn. sąsiuviny rašo gimnazijų mokytojai: **A. Prielgauskienė, V. Morkūnas, B. Ketarauskas** ir **Dr. Č. Pakuckas.**

KAS NORĖTŲ

daryti 3 d. uždaras rekolekcijas ir kartu vienuolyne pergyventi įspūdingas Didžiosios Savaitės apeigas?

Gimnazijų aukštesnių klasių moksleiviai, norį dalyvauti tose rekolekcijose, tegu tuoj kreipiasi į Pagryžuvio Jėzuitų Vienuolyno Vyresnįjį. Rekolekcijos prasidės trečiadienio vakarą ir baigsis Didž. Šeštadienio vakarą. Išlaidoms padengti už tris rekolekcijų dienas prašoma sumokėti 5 Lt.

Jėzuitų Vienuolynas, Pagryžuvis, Raseinių apskr. Tytuvėnų stotis.

Spaudė „Šviesos“ spaustuvė, Kaune, Jakšto 2

A. KUČAS KRISTUS PRIE STULPO

PELENŲ SIMBOLIKA

Pasibaigė užgavėnių juokas. Nutilo paskutinieji kvaitulingos muzikos aidai. Susikaupę žmonės eina į bažnyčią ir ten sukniumba prieš altorių. Ant jų galvų pabyra balti pelenai.

— Memento homo, quia pulvis es ... —

Byra ir byra baltos dulkelės. Gražiau kaip pirmosios snaigės. Gražiau kaip vyšnių žiedai pavasarį.

Dabar jos tik baltos dulkelės. Buvo laikas, kai iš jų liepsnojo skaidri, karšta ugnis.

Ir sušilo tie, kuriems buvo šalta.

Ir pradžiugo tie, kuriems buvo liūdna.

Ir rado kelią tie, kurie buvo tamsoje paklydę.

Byra baltos dulkelės ir šnera:

— Meilė ir pasiaukojimas! —

*

Baltų pelenų sūkuryje ima ryškėti didingas Kristaus siluetas. Jo veido profilis toks švelnus ir malonus. Jo eisena tokia rimta ir kilni.

— Ateikite į mane visi, kurie vargstate ir prislėgti esate — aš jus atgaivinsiu! —

Ir eina į Jį minių minios. Ištroškusios ir išalkusios. Palūžusios kūnu ir siela. Nuo Karmelio aukštumų ir nuo Jordano slėnių. Iš turtingųjų rūmų ir iš vargo lūšnelių. Ir nėra nė vieno, kurį Jis atstumtų.

Atėjo, pagaliau, ir *jie*. Su virvėmis ir ginklais jie atėjo. Vedami kerštо ir neapykantos atėjo. Bet Nazareto Mokytojo veidas meile spinduliuoja. Dar nieko Jis taip karštai nelaukė, kaip tų, kurie dabar atėjo.

Golgotoje trijumfas. Jo viršūnėje pasirodė naujas kryžius . . .

O balti pelenai vis byra ir byra ir nepaliaujamai šnera:

— Meilė ir pasiaukojimas! —

*

Balti pelenai papuošė žmonių galvas ir pradėjo Gavėnią. Bet tuojau nutils graudingos giesmės ir visi išeis į gatvę. Šaltas žiemos vėjas pasigaus dulkeles ir nusineš į nežinią. Ir vis dėlto gatvės triukšmas neprivalo užmušti jų nuostabios simfonijos!

— Memento homo, quia pulvis es . . . —

Žmogus tėra dulkelė. Didžiulio Kosmo erdvėse jis mažesnis už mažiausią dulkelę. Ir jo gyvenimo istorija privalo būti tokia pat graži ir kilni, kaip tos dulkelės istorija, kuri iš kunigo pirštų nubiro ant mūsų galvos.

Kad sušiltų tie, kuriems nyku ir šalta!

Kad pradžiūgtų tie, kuriems skaudu ir liūdna!

Kad rastų kelią tie, kurie tamsoje paklydo!

Meilė ir pasiaukojimas!

Kun. K. Žitkus

Kas sutaikina su Dievu mūsų praeities realybę ir mūsų dabarties tikrovę, tas vienas tegali įvykdyti ir mūsų ateities idealą.

*

Jei nenorima patekti į priešingus aklo materijalizmo ar bejėgio idealizmo kraštutinumus, reikia pripažinti, kad tikrovės reikalai ir idealo uždaviniai sutinka ir eina greta pagal Dievo nustatytą tvarką.

*

Ribos galutinio individualumo, kuris ekskliuzyviai įsitvirtina, ribos įgimto egojizmo turi būti suskaldytos m e i l ė s, kad žmogus galėtų tapti panašus į Dievą, kuris yra meilė. Vl. S o l o v j o v a s

Robespierre 187

Pawelski

BERN. BRAZDŽIONIS

PROCESIJA Į KRISTŲ

Viršum klonių, kur žydi ramunė
ir linguoja kvepėdamas kmynas,
viršum miestų, homora kur tūno,
viršum marių, kur jachtos skandinas,

viršum žemės numirusio juoko,
viršum plieno, ugnies ir patrankų,
pro žvaigždžių ir pro mėnesio šokį
kažkas tiesia kruviną ranką.

Bėga upės pakalnėsna, alma,
neša nuodėmės vandenį tirštą,
laša kraujas iš apversto delno,
laša kraujas iš drebančių pirštų . . .

Jūs, iš marmuro balto bažnyčių,
jūs, iš požemio naftos šaltinių,
jūs, pro streikus, kerštus ir patyčią,
jūs, kur ieškot, ir jūs, nusiminę,

į procesiją gaudžiantis varpas,
į procesiją šaukia Osanna,
ir į širdį, skausmingai atšarpią,
pamažu rankos lašas srovena.

O, pavasario žydinčio Kristau,
amžinai tu lašėk į tą taurę!
Į tave mes procesijoj klystam,
skamba būgnai, ragai ir litaurai.

„Ženklai ir Stebuklai“

E. RAUDUVAITĖ

Aukšti, kvadratuotomis viršūnėmis ir stori kaštanai dar ir šiandien tebesupa ano dvaro sodus. Tik pačiam gale išretėjusios jų šakos rodo apylinkei platų raudonstogį namą. Pravažiuodami dulkėtu, aukštu vieškeliu kaimiečiai tiesia plačias, nudirbtas rankas ir rodo vienas kitam dvaro rūmus, stebėdamiesi tebesilaikančiais raudonais stogais.

Seniai jau pamiršo sermėgiai, kad kruvinoji skriauda išaugino tokius patvarius rūmus ir didžiuliais sodais apsodino. Seniai jie dūsaudami pakasė po kvepiančia, drėgna velėna ir savo senelius, kurių pečiai buvo vergijos botagų suraižyti. Seniai jie įprato ir dvaro ponaitį matyti su tokia pat studentiška kepure, kaip ir jų sūnūs. Tik kodėl ponaitis bažnyčios bijojo, jiems buvo neaišku. O katalikas jis, ir krikštytas, ir sutvirtintas, ir tėvai katalikai — niekad ikonos neuždegė ir caro paveikslo dvare nekabino.

Bet myli vistik kaimiečiai ponaitį, myli jį ir dvaro sodininkų Tama. Mylėjo ji Motiejų, kai buvo maža, basa piemenaitė, mylėjo gimnazistės kepuraite besipuošdama, o ir iš Kauno parsivežė tą pačią širdį. Ir tikrai, Motiejus Tamai buvo netoks, kaip kiti sutiktieji. Gal todėl, kad ji niekad nebuvo likus viena su juo, niekad nieko daugiau nepasakius be „labas rytas, vakaras ar diena", o gal jis buvo gyvenimo atžymėtas jai. Tik pernai, laiveliu važiuojant pavandeniu, jis kažką Tamai lyg ir sakė, lyg klausė, o paskui šypsojos, bet Tama nieko, o nieko negirdėjo, lyg tyčia, nes irklai taip smarkiai mušė vandenį ir laužė žalius meldus per pat jaunutį liemenį. Tada ir laive buvo kažkaip linksma be galo, šūkavo, dainavo. Tama neturėjo drąsos atklausti: ji tik išraudo ir plačiomis žiūrėjo į vandenį, nors jo visiškai nematė. Pagaliau valtis atsimušė į gluosnius, ir visi skirstėsi. Tama pasileido dobilienomis į dvarą vienui viena, ir tik lengvas Motiejaus juokas palydėjo nubėgančiąją.

— Gimnazistiška . . .

Tada ji parašė savo dienoraštin:

Aš Motiejaus niekad nemylėjau. Laivu niekad nebevažiuosiu.

Užverčiant atsivertė dar vienas lapas atgal, ir ji pamatė jame tik Motiejaus ir Motiejaus vardus. Pikta pasidarė, o dienorašty dar prisirašė sakinys:

Dienoraščio niekad neberašysiu.

Greitai užsklendė jį ir sviedė ant spintos — lyg į amžinastį.

Atėjo kita vasara. Ji buvo pilna svaigulio ir žiedų. Tylios, kaip pasaka, buvo naktys ir gražus, žvaigždėtas dangus. Susisukdami augo patvoriais žalsvi apyniai. Troškinančiais žiedais išsiliejo jazminai prie takų, ir nerimo visi, kurie turėjo širdį.

Gera buvo ir Tamai tėviškės namely tarp dvaro sodų; nuostabu giraitėj už beržų pasislėpus — vienui vienai, nei ieškomai, nei matomai. Ir buvo jai, rodos, visko perdaug. Ir tų sapningų vakarų ir tos dvasios, banguojančios į tave, nori ar nenori, ir raginančios kalbėt bendrą maldą su saulėlydžio kraujo juostom, — moki ar nemoki. Tama vėl susirado savo dienoraštį ir vėl rašė, ir apie Kauną, ir apie ypatingą balių vyšnioms žydint... Neužmiršdavo ir Motiejaus.

Kai dingdavo saulė, o paskliaučiais virpėdavo nuraudę debesys, — sodininkų Vimbrių šeima rinkdavos vakarienės. Tada grįždavo ir Tama iš lankų, iš žiedų... Ir štai vieną kartą. Atėjo motina, balta skarele parišus žilus plaukus, prisiartino tėvas pabalusiais ilgais plaukais ir pasigyrė vakarienei įpusėjus:

— Jau besugrįžęs ir ponaitis... Prakalbino mane, girdi, „kaip sekas tau, Vimbry, susenai jau. O takus visgi gražiai išlyginai". Krutu, sakau, kągi, toks jau darbas, nuo pat vasarvėjo pradėjau Dievui padedant. „Ką ten Dievui, — jei nedirbtum — nepadarytum", kažko lyg ir nusišypsojo ir nudrožė. Gal nepatiko.

— Nebetingi skaičiuot, nuo kada pradėjai! Mažu jam nevistiek. Ir Dievą dar jam mini... Kambarinė sako, kad baisiai keistas pasidaręs — išrinkęs iš savo knygų visas šventas ir liepęs sudeginti, — aiškino motina.

Keistas vakaras buvo — kaip užkeiktas. Ir dar tuose burtuose pasimaišė Motiejus. Kiek Tama beatmena, jau mylėjo Motiejų. Ta nedrąsi, šilkine, papurusia galvute mergaitė, tyliai slypėdama už alyvų krūmų ir praskleidus jo tirštus, tamsius lapus, žiūrėdavo į vaikščiojantį parko takeliu poną. Ir jis nė karto nepažvelgdavo į krūmą, o vis kažkur pro šalį. Ir Tama net negalėjo atspėti, kokios jo akys. Ar tokios, kaip paveiksle: mėlynos, labai mėlynos, kad net gera, ar kaip senojo pono — pilkos, plieninės... O, ji pravirktų už žalio krūmo iš baimės, jei tokiomis pažiūrėtų į ją. O vistik ji nusprendė, kad jos tokios, kaip babūnės — mažos, prigesusios ir visada pasiruošę pasakai. Ir mėgo Tama tada pasaką, mėgo, kaip niekas.

Dovanoja gyvenimas žmogui stebėtinų valandų. Tokių nepratęsiamų, baisiai trumpų... O Tamai davė visą vasarą. Kartą atėjo nuostabi naktis taip pat vasarą, ir sutiko jis Tamą nukaitusią sode. Parko medžių viršūnės buvo pilnos kažkokio skambėjimo. Žemai jazminų kvapas ir didelės naktažiedžių akys viliojo bėgt takais, išbėgiot visą, šešėlių pilną, parką, užsukt į liepynus ir nusigert, visiškai nusigert vasaros naktiniu grožiu čia, dvaro soduose. Tačiau Tama slinko iš lėto, lydima jaukios vaizduotės ir jaunų pasakų. Ir kodėl nebūti jų — pasakų — draugėj, jei ši naktis, kaip pasaka, jei vasara pasakoms atausta, jei pirma, ką ji išmoko ir išgirdo pasauly, buvo sena ir stebėtina pasaka. Ir štai ji matė save ne sodininko dukterim, bet kažkokia aristokratų atžėla, kaip ir jis, — ir eina jiedu abu šiais takais, ir gera jai eiti su Motiejumi... Vėl matė save jaunute ponaite, sėdinčia su juo po aukštu ąžuolu ir kalbančia apie ramų šeimos gyvenimą, kažkur tolimoj šaly esantį. Jau vėl nauja vizija užliejo, ir vėl ji matė save, ir vėl su juo, bet... o Dieve! Priešais ją tuo pačiu takeliu ir taip arti ėjo Motiejus. Jis sustojo. Sustojo ir ji. Mėnulis lengvai apšvietė jos veidą ir galvą.

Motiejus nusijuokė kažkaip slopinančiai, ir jo akys žibėjo fosforu. Jos įsismeigė į mėlynas Tamos akis, kaip vilyčios, ir buvo baisiai veriančios. Tama išraudo, kaip niekad gyvenime ir vos ištarė:

— Atsiprašau...

— O, prašau! Prašau, panele! Bet kur jūs eisit? Leisit man palydėti?

Ir Motiejus stovėjo priešais ją, o ji neturėjo jėgų bėgt nuo to, kurio vardu kiekvienas dienoraščio puslapis atžymėtas. Tama stovėjo. Stovėjo ir jis — kažkaip didingas.

Jo lūpos kvepėjo vynu, ir akys buvo pilkos, kaip senojo pono, o pro Tamos ausis praskambėjo iš kažkur atbėgę žodžiai: „Surinko visas šventas knygas ir sudegino...". Ir Tama pasipurčius išslydo iš jo rankų.

— Tama, ar tu bėgi nuo manęs?

— O ne! Aš einu namo, einu... — nebeužbaigė išsiblaškiusi mergaitė.

Jis lydėjo ją iki kalifornijom apaugusio namelio ir užburiančiai pasakojo.

„Motiejus vistik mokėjo dieviškai pasakot", — galvojo vėliau Tama. Ir tikrai. Jis pasakojo Tamai apie mėlynus svetimųjų kraštų ežerus, apie nuostabią Venecijos naktį ir gondolas, apie alyvų ir apelsinų dausas kažkur Italijoj.

Priėjo prie darželio. Naktažiedžiai būkštaudami išplėtė akis. Tama įbėgo į vidų ir nebekalbėjo maldos, kaip dažnai, kaip visada. Ji krito į lovą ir jautė sielą perpildytą jo vardu. Tama šypsojos, ir lengva buvo krūtinėj, net perlengva, net tuščia.

„Surinko visas šventas knygas ir sudegino..." — vėl praskambėjo žodžiai, ir neramu liko kažkur giliai, giliai širdy.

— Aš tuojau kelsiu ir klaupsiu maldai, bet dar mažą valandėlę...

Nustebusios kalifornijos žiūrėjo pro atdarą langą ir nieko nesuprato. Nesupratusios nemigo, ir judėjo jų žali lapai, drebėjo liemenys.

— Ji nesimeldė, visiškai nesimeldė, — šnabždėjo ilgomis viršūnėmis ir skundė dangui.

— Ei, jūs, ten prie lango! Nurimkit! Ne jums suprasti jaunystę žmogaus ir bebundančią meilę, — karščiavos bijūnai, žalsvai juodais lapais ir nužiedėjusius stiebus pakėlę.

— Cha, cha, cha... nužiedėjėliai, žolės! O kam tos meilės? Mačiau žmonių nieko nemylinčių, bet meldžias oi, oi... — sušnypštė nykštukas ir išlindo į pasaulį iš po kero.

Atėjo kitas vakaras, nuostabiai panašus į pirmąjį. Ir visi jie buvo panašūs vienas į kitą. Buvo tokia pat nuostabi tyla, kad jutai, kaip krinta rasos nuo aukštų kalifornijų viršūnių ir girdisi, kaip iš dangaus tamsių mėlynių siūbuodamos puola apsvaigusios naktiniu grožiu žvaigždės. Laukuose baltomis juostomis buvo pridengti visi slėniai, o nuo raudonų dobilų kilo medum persunktos oro bangos ir vilnijo į dvaro sodus. Parkas buvo girtas nuo žiedų. Apyniai jau tokie spurguoti, ir aitrus jų kvapas, net veriantis šią vasarą, šią naktį.

— Tik tu viena, Tama, tik tu viena mylima.

— Ir aš tave myliu, Motiejau...

Ir kartojosi ta pasaka ištisus du mėnesius. Vakarais, naktimis, tarp žiedų, soduose, pievose. Visur ji — toji pasaka.

Kartą jis atnešė jai mėlynakį auksinį žiedą ir pats užmovė ant jos piršto, kažkaip lengvai nusišypsojęs. Tama sudrebėjo, pamačius jo šypsančias lūpas.

Pradėjo plisti paslaptingos kalbos apie dvaro sodus. Pasiekė ir senosios ponios ausis. Ir ji pastebėjo, kad Motiejus tikrai per vėlai grįžta,

per ilgai vaikščioja, per retai rašo laiškus savo sužadėtinei. Tada jai atnešė senis ponas popierio, ir ji parašė Motiejaus sužadėtinei, kad rengtųs vestuvėm į jų dvarą, girdi, ji pati vos neserganti, sūnus nuobodžiauja, o tėvui galva labiau baluoja.

Rytą Motiejus sužinojo motinos planus ir per tuščius salionus nuaidėjo skardus juokas.

— Tai ką, sūnau? Ar manai palikt sužadėtinę ir padaryt man gėdą, o vest tą daržininko... Tu esi paskutinis mūsų giminės, o grafaitė Valerija — jų. Bijok bent Dievo!... juk, — ir ji nebaigė.

Motiejaus akyse užsikūrė pilkos, aštrios ugnys, ir jis sugriovė kimiai:

— Dievo? Cha, cha, cha... Seni laikai tavim kalba. Aš nesuvaržytas jokių giminės išsibaigimų, aš neturiu jokios sužadėtinės. Nevesiu nei Valerijos, nei...

Skausmas perrėžė senės tradicijų persunktą krūtinę, ir ji nusviro ant kilimo...

— Išvažiuok...

Tada sujudėjo balta galva tėvas ir, kaip šešėlis, slinko kambariu artyn.

— Tu — bedievis! Tu — mano sūnus, o bedievis! Aš tavęs to nemokiau ir tokiu nepadariau. Vargas mano galvai...

Yra kažkas galingo žmogaus krūtinėj, iš anksto pranešąs viską. Tas „kažkas" diktuoja neaiškų liūdesį ir atodūsiais veržiasi iš širdies gelmių. Tama visą dieną buvo lyg ne sava. Darželio gėlės ir laukai buvo melancholija persunkta. Ir vakare nebesutiko Motiejaus, nors taip daug pasakyti turėjo: kad laukai baisiai liūdni, kad širdy kažko neramu. Tik rytą atėjo baltu žiurstu tarnaitė ir padavė jai laiškutį. Motiejus rašo:

Tama, aš išvažiuoju užsienin. Tau dėkoju už vasarą. Gal kada vėl susitiksim.

Ji stovėjo atsirėmusi lango ir matė, kaip išlėkė karieta su pora šyvių, o Motiejus jai tik pamojo skrybėle. Tama žiūrėjo į vežimą nubėgantį, į kiemą, bet nieko nematė — jos akys buvo pilnos ašarų. Skubiai ji įėjo į kambarėlį su kalifornijomis už atdaro lango ir suklupo prieš Nukryžiuotąjį. Ji jautė, kad kažkas baisaus darosi jos širdy, ir krūtinę lyg plėšia, lyg persidalo ir Tamai rodėsi, kad ji vis daugiau ir daugiau klumpa prieš kryžių. Tik nuo sienos toks malonus Kenčiančiojo veidas, štai lyg ir semia kažką iš jos, palengva išsemia visa ir deda ant savo Penkių Žaizdų. Pro atdarą langą įbėga vėjas, paglosto jos galvą ir dar nesutvarkytas, palaidas kasas. Tamai rodos, kad ją paliečia nuo sienos Didysis Mylėtojas, o ji juk tokia vargšė. Ir lengva pamažu darosi Tamai, ji atsistoja, ir pasaulis, rodos, tik keičias ir keičias. Tada ji palengva numauna nuo piršto Motiejaus žiedą ir įdeda į mažą, melsvą dėžutę. Ir pajuto Tama neapsakomą tuštumą krūtinėj, ir rodės, kad jos niekas, o niekas jau nebeužpildys.

Šaltas vėjas užgavo sodus, ir jų lapai išraudo dėmėmis. Senė Vimbrienė, apsukus šviesrašte skara savo daug vargo iškentėjusią ir pabalusią galvą, peržegnojo dukterį kelionėn, pridėdama:

— Daugiau neverk, Tamute! Jis buvo bedievis. Vistiek tavęs nebūtų ėmęs — jis ponas, iš dvaro...

Susikuprinęs sodininkas Vimbrys pasirišo šilkinę skarelę po kaklu ir užkinkęs sartį išvežė Tamą į stotį. Atėjo milžininškas traukinys ir, suspiegęs pragaro balsu, išvežė Tamą vėl į gyvenimą.

AUKŠTAITIJOS KRYŽIAI (ROKIŠKIO A.)

VIENAS SENIAUSIŲ KRYŽIŲ (ŠILUVOS V.)

P. JURKUS

LIETUVIŲ KULTŪROS PAGRINDAI

Lietuviškoji kultūra siekia priešistorinių amžių. Poledinės Lietuvos gyventojai buvo gana primityvūs: medžiotojai, žuvininkai, augalinio maisto rinkėjai, klajūnai. Sustodavo prie upių, ežerų. Gyvulių auginimo dar nesuprato. Apie 3000 m. pr. Kristų dalis žmonių jau virsta sėsliais, pradeda sėti javus. Įrankiai dar primityvūs. Bedirbdami žemę, pajunta asmens nuosavybę. Tuo ryškėja socialiniai klausimai. Iškylo šeimos sąvoka; iš šeimų vėliau išriedėjo tautos. Antram akmens amžiaus laikotarpy, mezolite, randame iš-

margintų puodų šukių. Apie 2000 pr. K. ateina vadinamoji laikinių kirvių kultūra. Su ja jungiamas indoeuropiečių atėjimas. Akmens kirviai ir titnagas turi gražias formas ir nudailinti. Apie 1500 pr. Kr. pasirodo Lietuvoje pirmieji metalai: varis, žalvaris; tik ši žalvario kultūra nebuvo taip išplitus. Metalų gaudavo mainais. Dabartiniai rytų prūsai, pietų latviai, šiaurės rytų Gudija sudarė atskirą kultūrą, kurią greičiausiai galėtumėm pavadinti aisčių kultūra. Žalvario amžiuje dar nebuvo suskilę į atskiras tautas (lietuvių, latvių ir t.t.). Po žalvario amžiaus ėję keliai į gintaro kraštą nutrūko, nes iš Skandinavijos įsiveržė į Europą germanai. Lietuvoje buvo ramu, vėl grįžtama prie akmens am-

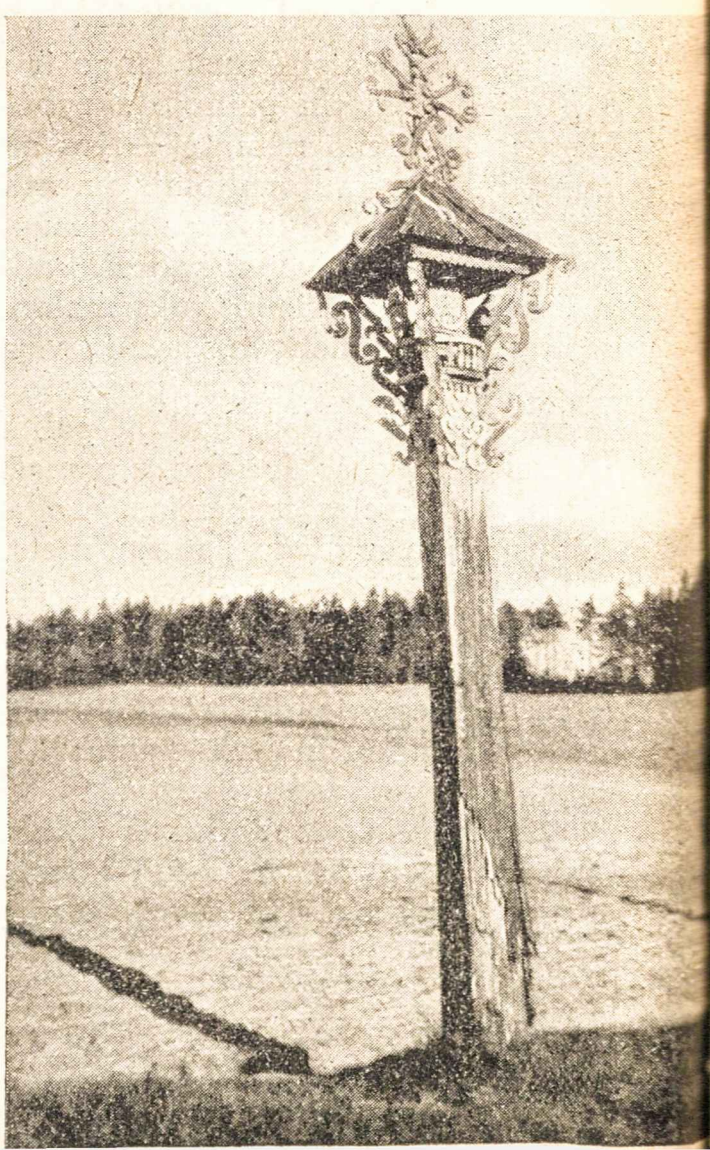

KRAITĮ VEŠ

PABAIGTUVĖS

LIETUVIŲ ARCHITEKTŪRA
(GRUZDŽIŲ KOPLYČIA)

žiaus kultūros. Kai Europoje virė tautų kraustymasis, vėl Lietuvoje buvo ramu. Todėl išlaikėm savo senoviškas formas daug ilgiau.

Atsidurus istorijos prieangyje „lietuvių ginklas buvo ne tik plieno kardas, ietis, bet nepalaužiama valia, stipri tėvynės meilė ir gaivališkas savo laisvės branginimas“ (Dr. J. Puzinas). Tik tokia

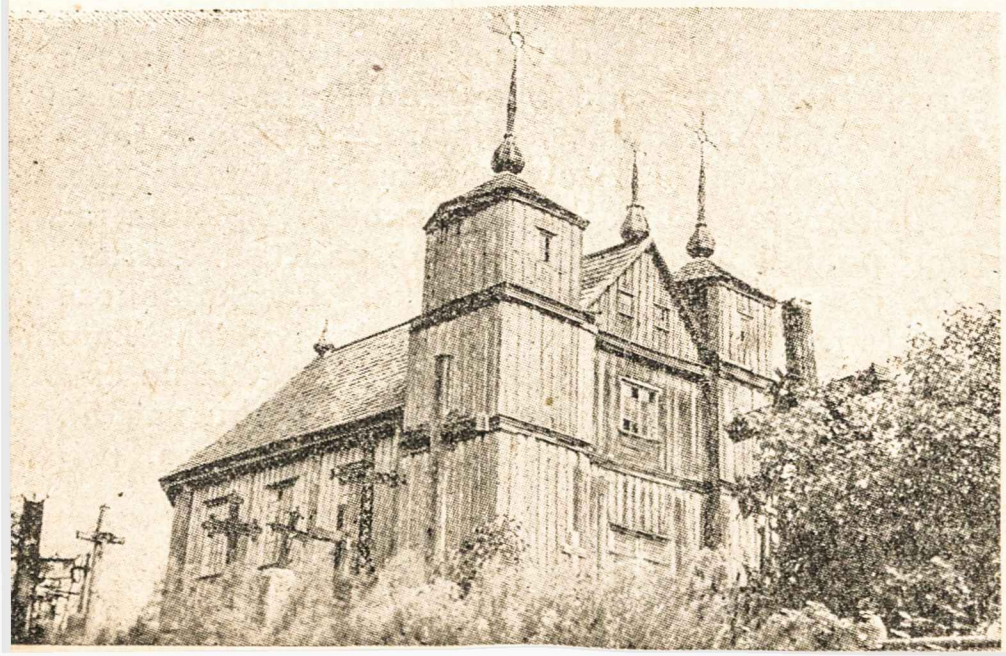

tauta tegalėjo atsilaikyti du amžius prieš kryžiuočių kardą. Čia ypač ryškėja mūsų kultūros militarinis pobūdis.

Po Vytauto kunigaikščiai įkurdina Lietuvoje vienuolių, kurie pradėjo steigti mokyklas. Paskui lietuviškoji kultūra rutuliavosi sparčiai. Susidūrus su lenkais, įvyko tautos skilimas. Viena dalis — bajorai, pasuko len-

kų pusėn, o kaimas užsidarė savy vėl šimtmečiams. Kaimas išsaugojo lietuviškumą iki šiai dienai.

Lietuviškoji kultūra „... tiesa, neimponavo savo pirmu pažvelgimu, savo formomis. Bet ji buvo turtinga, savita tiek materialinio, tiek dvasinio gyvenimo apraiškose" (Z. Ivinskis).

Kaip sena mūsų tauta, taip sena ir *kalba*. Ji yra išriedėjusi iš indoeuropiečių prokalbės. Jau priešistoriniais laikais prokalbė suskilo į dvi dalis: vakarinę (graikus, italus, keltus, germanus...) ir rytinę (indus, romėnus, slavus, *baltus*, armėnus). Baltai pagal Baltijos jūrą išsisklaidė į *lietuvius*, latvius, prūsus, kuršius, žemgalius ir sėlius. Kalbos paminklų teturime tik iš lietuvių, latvių ir prūsų kilčių. Seniausia yra prūsų kalba, ji anksčiausia (po V a. pr. Kr.) atskilo nuo baltų prokalbės. Latviai galutinai atskilo XI—XII a. Žemgalių ir letgalių kalbos raida nebuvo greitesnė už latvių, nes ji buvo artimesnė lietuvių kalbai. Lietuviai niekur nesikraustė, negavo svetimo kraujo. Todėl lietuvių kalba išliko rytinių baltų tarpe visų seniausia. Mūsų kalba taip pat išsyk tokia neatsirado, kaip dabar; ji palengvėliai keitės, prastėjo.

Žmogus jau nuo amžių jaučia ir galvoja ir tai išreiškia žodžiu dainose, padavimuose, pasakojimuose. Taip pat žilos senovės yra ir mūsų *daina*. „Užgimė ji drauge su žmogaus siela ir yra tai jo svarbiausioji ir pirmutinė kalba" — sako M. K. Čiurlionis. Lietuvių daina svajoja, galvoja ir meldžiasi. Net pačiose pirminėse dainose, susidedančiose iš refrenų, randame išminties pėdsakų. Primityvūs žmonės negalėjo specialiai menui atsidėti, dirbdami dainavo ir puošė darbų įrankius. Darbas tik lydėjo dainas. „Dainas gimdo nerami kūrybinė žmogaus prigimtis, dažnai ją iššaukia aštrūs vidaus konfliktai, bet ji jau sukurta neša harmoniją, pusiausvyrą ir pilnatvę... Lietuvių dainos tai harmonijos ir dvasios trijumfas, o ne žemųjų gaivalų šėlimas ir ne utilitarinių tikslų vykdymas" (J. Keliuotis).

Daina be melodijos nustoja daug reikšmės. Lietuvių dainos *melodija* persunkta maloniu giliu jausmu, ramia nuotaika, švelnia melancholija. Tik melodijos lyriškumo nėra kai kuriose darbo dainose ir primtyviškose melodijose. Garsios yra lietuvių sutartinės (kapotinės giesmės, atitariant). Savo daugiabalsiškumu, balsų sutaikymu skiriasi iš visų Europos liaudies dainų. Raudų ir verksmų melodijos paprastos, nesudėtingos. Tonų pasikartojimas daro raudą monotonišką, klaikią. „Tačiau šis vienodumas laikomas vertingu raudos ypatumu" (Z. Slavinskas). *Instrumentalinė muzika* daug jaunesnė negu dainos. Seniausia skudučių ir kanklių muzika. Cimbolais, smuiku ir armonika dar nėra išreikštas savitas kūrybiškumas.

Žmogus, stebėdamas gamtą, jos nesuprantamus veiksnius savaip aiškina. Iš čia *padavimai* ir *pasakojimai*. Padavimai primityviose tautose atstoja istorijas; viskas čia sutelkta į priežastį. „Padavimai parodo, kuriais objektais tautos domėtasi, koks jos pastabumas, vaizduotė, minčių ir jausmų platumas, intensyvumas, taurumas" (J. Ambrazevičius). Lietuviai turi padavimų apie gyvulius. Mitologinė tautosaka, gal, nebuvo išplėtota, ar jau yra dingusi. Padavimų pobūdį nulemia geografinė padėtis. Lietuva — artojų kraštas, todėl čia viskas paprasta, kasdieniška. Pasakojimuose žymus perėjimas iš pagonystės į krikščionybę ir kiti istorijos įvykiai. Taip pat ryškios ir psichologinės temos (šeima, motiniškumas...). Čia be epitetų ir palyginimų galime rasti dažnai dinaminio grožio, plastiškų vaizdų. Liaudies pasakojimai rodo minties didybę, psichologinį pastabumą, primityvų grožį.

„ATEITIES“ REDAKCIJA DĖKOJA

savo bendradarbiui p. S t a s i u i D a u n i u i, davusiam literatūrinio nagrinėjimo konkurso reikalams dovanų. Taip pat ir p.p. Ž a g r a k a l i a m s, mūsų reikalams padovanojusiems M. Talvio romano „Dvi meilės“ 10 egz.

Šalia sakytinio meno eina ir *vaidybos menas.* Tai nėra profesionalų artistų menas. Kiekvienas žmogus galėjo vaidinti įvairiomis progomis. Pabaigtuvės, įvairios talkos, vestuvės, Žemaičių užgavėnių žydai — vis tai persunkta liaudies vaidyba.

Savo dvasinį pajėgumą lietuvis išreiškia ir savo rankų darbuose: kryžiuose, raižiniuose, audiniuose ir kt. Dar pagonybės laikais ant mirusiųjų kapų statydavo stulpus ir juos gražindavo. Atėjus krikščionybei, kryžius negreit tepakeitė senus paminklus. Jų ornamentai pasiliko lietuviški, ne universalūs (saulė, mėnuo, žvaigždės, žirgelių galvos, paukščiai). Stogastulpių, koplytstulpių, koplytėlių ornamentuose tą patį teberandame ir šiandie. Ornamentų pradžioje nemaišė, tik paskui pradėjo jungti. Skulptūra teatėjo tik krikščionybės laikais, bet lietuviui artojui kitos kultūros mažai tepadarė įtakos. Jis visus šventuosius padarė savo krašto gyventojais, apvilko miline, apgaubė vilnone skara. Taip neatskiriamai susilieja tautiškumas ir religija. Lietuva, buvusi ilgus amžius apsupta priešų, išlaikė ir meną savitą. Lietuvos menas atsigręžęs į Vakarus, o ne į Rytus. (Rusų menas vystėsi iš esmės prinšingais keliais). Savo skulptūra, tapybiniais siužetais buvo be jokių pretenzijų; čia žmonės tereiškė tik tam tikrą nuotaiką, be jokio patoso, puikybės. Iš čia iškyla tautos individualumas, artimas prancūzų ir italų individualumui.

Architektūroje taip pat turime savitų bruožų. Senesniųjų laikų architektūra, bažnyčios, varpinės, koplyčios, vidaus įrengimas yra charakteringas statybiniais užsimojimais, ritmika, konstrukcija, dekoratyviniais elementais. Reikia manyti — seniausias lietuvių pastatas buvo gyvenamasis namas. Dėl ilgų amžių vykusių kovų už gyvenamąjį kraštą, dėl ilgos svetimųjų priklausomybės architektūros palikimas yra likęs negausus. Dar neturime lietuviško, tautinio stiliaus.

Be buto pirmiausia žmogui reikėjo dar *apdaro.* Drabužis jau nuo seno turi du tikslu: praktiškąjį ir grožinį. Todėl taip nuo seno susirūpinta puošimu. Randamos sagos išpuoštos tautiškais ornamentais. Tačiau senovės audinių neišliko. Kuo senesni audiniai, tuo buvo bendresni visai tautai. Ankstyvesniuose ir spalvų skaičius ir technika menkesnė, nes viskas buvo daroma namie. Didžiausias klestėjimo laikotarpis XIII iki XIX a. Paskui pirktiniai išstumia. Aukštaičių audiniai pasižymi savo paprastumu, trakiečių — spalvotom lovatiesėm, dzūkų — ypatingu margumu, kapsų ir zanavykų — technikos tobulumu ir meistriškumu. Žemaičių raštai stambūs, paprasti, spalvos stiprios, savitai suderintos.

Čia tik bandėme sutraukti pagrindines mintis tų išsamių ir specijalistų parašytų straipsnių, kurių visą pluoštą patiekė „N. Romuva“ specijaliame kultūros numery. Numeris kartu gausiai iliustruotas. Čia dedamosios kultūrinės klišės taip pat „N. R.“.

A. S. PUŠKINAS

ANGELAS

Kai angelas skaisčiuoju veidu
Suspindo rojaus duryse,
Virš pragaro bedugnės skraidė
Niūri, maištingoji dvasia.

Dvasia piktoji, abejutė
Žiūrėjo angelo veidan
Ir gėrio šilimą pajuto
Dar nepatirtą niekada.

Ir tarė: „Tu esi kaip saulė,
Neveltui žavimai švietei:
Ne visko nekenčiau pasauly,
Ne viską niekinau piktai!“

ELEGIJA

Pragyvenau aš savo siekius,
Nebėr svajonės mylimos,
Tik vienos kančios man belieka,
Tie vaisiai dvasios tuštumos.

Audringoje likimo jūroj,
Vainikas mano baigia vyst!
Toks liūdnas, vienišas ir niūrus
Telaukiu, kol mirtis užklys ...

Taip vėlyvos šalnos pakąstas,
Besiaučiant viesului laukuos,
Vienintelis lapelis plasta
Jau paskutinis ant šakos.

Išvertė **M. Linkevičius**

LEON. ŽITKEVIČIUS

LIŪDNA — GRAZU

Aš netikėjau, kryžkelių sesele,
Kad čia taip liūdna, o gyvent gražu.
Bet kai pro kortą žvelgėme į dalią,
Tu man karalių permušei tūzu.

Girdėjau — laimė kai kada čia lankos:
Atšlama gojais, atšnera upe.
Bet kai, man laukiant, nužydėjo lankos,
Tu ją sugaudei rudenio lape.

Dabar taip miela, nors krūtinę gelia,
Nors gula šalnos naktį ant beržų.
Aš netikėjau, kryžkelių sesele,
Kad čia taip liūdna, o gyvent gražu.

EUG. MATUZEVIČIUS

LAIMĖS PASAKA

Tai rymojo dieną, prarymojo naktį,
Prarymojo saulę sesutėlė mano . . .
. . . Užu šimto mylių, užu aukšto kalno
Kloniais vyno upės patylom srovena . . .

Gal išeisi, lauksi prie kiemelio vartų,
Rūtom nusagstysi ilgesį ir širdį . . .
. . . Užu šimto mylių, užu aukšto kalno
Ten bernelis žirgą juodbėrėlį girdo . . . — —

Ak, nelauk, sesyte, nesulauksi nieko —
Laimė žemėn meta paskutinį grašį . . .
. . . Užu šimto mylių, užu aukšto kalno
Gedulingos rankos baltą karstą neša . . .

— Kū-kū, gegutėle, kur aš viena eisiu,
Kam aš išrokuosiu savo vargą kietą? . . .
. . . Užu šimto mylių, užu aukšto kalno
Ant stiklinių gonkų vysta žalia mėta . . .

PIJUS XI LAIMINA PASAULĮ

MOKSLEIVIS ATEINA VATIKANAN

1. Mokyklon per rubežių
2. Pirkėjas su 10 centų
3. Mažiausioji valstybė
4. Šv. Tėvo sukaktuvės

Kai mes, nedidelis būrelis, pasukome į Romos pakraštį, mieste buvo mažėlesnis judėjimas, kaip įprasta. Nes buvo ankstus rytas. Iš gatvės šešėlių galėjai spręsti dar prieš saulės patekėjimą esant, tačiau aukštai aukštai, maždaug ties Lateranu besisukinėjančių Fijatų sparnuose, kai orlaiviai darydavo staigų ir lengvą kilimą aukštyn, sušvitėdavo saulės auksas. Vadinasi, jau nebuvo taip anksti, kaip čia žemai, senoje Romoje, atrodė. Mes norėjome dar ilgėliau prisižiūrėti italų lakūnų miklumui, su kuriuo jie pramuštgalviškai pradėjo pikeruoti (staiga leistis žemyn) ir gandinti visus būrius didelių, mums nepažįstamų paukščių, kurie taip pat, matyti, atlikinėjo rytinius skraidymus ir piktai rėkaliavo, kai orlaivis pranerdavo čia pat pro jų nugaras, tačiau ryto vėsumas prasisunkė pro mūsų gimnazistišką drobinį palaidinuką ir pradėjo imti šiurpas. Mes nutarėme nebelaukti kapeliono ir patys vieni susirasti Vatikaną. Turėjome žemėlapėlį, tačiau visa bėda buvo, kad tikrai nežinojome, kurioj pusėj šiaurė ir negalėjome surasti gatvės, kurioje stoviniavome. Kai pamatėme policininką, vieną pasiuntėm pasiklausti. Jis, vyras, nemokėjo nė vienos kalbos, todėl kreipėsi stačiai:

— Kaži kur Vatikanas?

Policininkas atidavė pagarbą, nusijuokė, pliaukštelėjo draugui per pečius ir šypsodamas rodė ta pačia gatve eiti, kur ir ėjome. Jis, reiškia, suprato. Ir kur nesupras Vatikano! O mes, pasirodo, buvome visai prie jo. Čia pat. Priėjome rubežių. Be kapeliono nedrįsome eiti ir nutarėm luktelti. Bijojome, kad kas nesučiuptų. Mus stebino tasai keistas rubežius: nei muitinės, nei pasienio policininkų gausybės, nei valdininkų. Kiek pabuvus nuo Vatikano pusės, nuo tų didžiulių namų ir sodų, pasikėlė

daug linksmų vaikų juoko ir klykavimo. Pro mus ėmė bėgti mokiniai su knygomis, su kuprinėmis. Jie mums mojavo, sveikino ir kažką rėkaliavo. Buvo stačiai nesuprantama: jie ėjo ir bėgo svetimon valstybėn — Italijon nei kontroliuojami, nei paklausiami. Tiktai vėliau sužinojome: jie ėjo mokyklon. Vatikane mokyklų nėra. Mokytis einama per rubežių italų mokyklon, čia pat netoliese esančion. Mokiniai, kaip ir patys italai, naudojasi neapmokamu mokslu. Tačiau jų programoje yra keletas ir skirtingų punktų. Vatikano vaikams neprivalomos visos kūno mankštos, nors šie dažnokai nemėgsta šia lengvata pasinaudoti — jie sporto mėgėjai. Ypatingomis šventėmis, kurias tešvenčia Vatikanas ir kurios nepažymėtos italų mokyklų kalendoriuose, jie neina mokyklon. „Vatikano vaikai" (taip jie paprastai ir vadinami) sudaro atskirą grupę, dažniausiai skyrium žaidžia ir p. Kiti vaikai į juos žiūri bent kiek savotiškai, jiems pavydi, kadangi vatikaniečiai turtingai gyvena, gauna gerą atlyginimą, turi moderniškus butus ir naudojasi visokiomis privilegijomis. Nors kartais jie pasijaučia lyg ir nuskriausti. Pav., joks Vatikano pilietis neturi teisės be specijalaus leidimo keliauti, kada nori teatran eiti. Visi tie mokiniai, besimokydami, visai laisvi nuo tų rūpesčių, kurie kamuoja daugumą jų moksladraugių — rūpesčio ateitimi. Jie žino, jog baigę mokslą užtikrintai gaus darbo Vatikane.

Dar besimokančio Vatikano piliečio laukiama darbui ir nekantraujama, kol jis paaugs. Vatikane, mat, darbo daug, o žmonių stinga. Jų

DABARTINIS POPIEŽIUS VATIKANO RADIO STOTY

visada reikia samdytis iš Romos. Patsai šv. Tėvas Vatikano darbininkais labai pasitiki, ir jie iš vietos teatleidžiami esant labai svarbių priežasčių ir rimto pagrindo.

Begaišdami sulaukėm ir kapeliono. Rubežių peržengėm niekieno nesukliudyti. Pirmiau skubėjom į Vatikano parduotuves, vadinamąsias annonas, kuriose pirmu pažvelgimu mušasi į akis didžiulis prašmatnumas ir turtingumas. Turbūt, niekur kitur pasaulyje pragyvenimo priemonių prekyba taip gerai nesilaiko, kaip čia. Annonose sutinkami ne tiktai geriausios rūšies pirkiniai, bet ir jų kainos žymiai mažesnės, negu, pav., Romos krautuvėse, kadangi čia įvežamosios prekės neapdedamos jokiais mokesčiais. Vatikane nėra jokių muitinių. O prekės eina iš visur, iš visų pasaulio kraštų. Pigiausi gi visi kasdieniniam vartojimui reikalingi pirkiniai. Kavos, cukraus, vyno, papirosų ir k. kainos juokingai žemos, palyginus jas su už kelių metrų esančios sienos italų parduotuvėse. Už 10 centų čia yra ko pasmaguriauti. Atrodytų, kad tokiose sąlygose tektų laukti didelio šmugelio, nes Romos šeimininkėms turėtų būti didelė pagunda apsirūpinti pigiais Vatikano pirkiniais. Tačiau griežti popiežiaus valstybės įstatymai — net iki pilietybės atėmimo — užkerta kelią Vatikano gyventojams padaryti „malonę" romiečiams

Iš viso šv. Tėvo valstybėje gyvenimas labai gražus, taikus ir pavyzdingas. Kai žmogus seki visų pasaulio valstybių gyvenimą, jų rūpesčius, kai pajunti tą didelį visų nervuotumą ir įsitempimą, atneštus ekonominius nedateklius ir sunkumus, susiduri su nuostabiai giedria nuotaika ir ramumu, besisukinėdamas šioje mažiausioje, kartu ir seniausioje pasaulio valstybėje. Vos tiktai vienas tūkstantis gyventojų—nuolat susitinkančių ir, gali sakyti, pasižįstančių,—kiekvieną svetimąjį, tuo labiau svetimo krašto, čia gerai išskiria. O tačiau ir jie — tie savieji — taipogi ir įstatymais bei kitais valstybiniais formalumais apsiriboję ir susitvarkę. Jie ir savotiškus pasus turi, Vatikano pašto ženklus vartoja ir t.t.

Aplankėme ir didžiąją katalikų spaudos parodą, bet apie ją beveik nieko, nes „Ateities" 1 nr. radome parašyta. Gal kiek būtų gera apie Lietuvos skyrių toje parodoje prisiminti. Čia mes, reikia pasakyti, pasijutome kaip namie. Tarp kryžių, tarp smūtkelių Lietuvos šalis. Ir spauda lietuviška atrodo kryžiaus keliuose — tokia kukli ant drobės raštų, o tačiau miela ir sava. Kai kurie laikraščiai ir žurnalai tikrai pasigėrėtinai rymo. Ir mūsų „Ateitis" tokia pasipuošusi. Pajunti maždaug tokią nuotaiką, lyg naują, laukiamą numerį gavęs. Rodos, čiupk ir skaityk. Čia šalia kokios ponios mėgina šypsotis ir mūsų „Ateities" Redaktoriaus veidas. Mes jau buvome išmokę itališko entuzijazmo ir iškeldami po dešinę šūktelėjom: „vivo redatore!" Tačiau jis taip pat žiūrėjo ir labiau nesišypsojo.

Šiandie, kada ateina šv. Tėvo, tos gražios valstybės ir kartu viso katalikiškojo pasaulio valdytojo, šventė, taip norėtųsi vėl ten būti, matyti tą ligotą baltą senelį, belaiminantį miestą ir pasaulį, besimeldžiantį ir besisielojantį žmonėmis, kurie didžiuliam varge ginklus galanda ir užmiršta Didžiojo Mokytojo palaiminimą: „Taikos ir ramybės atėjau jums atnešti". O Pijus XI taip visą laiką tos taikos siekė, tiek daug valstybių naujais konkordatais su Vatikanu suartino, kad tik daugiau geros įtakos būtų įnešta tautų gyveniman. Taikai jis paaukojo savo didžiulį darbą ir puikią sportsmeno-alpinisto sveikatą ir jėgą. Jis — pasauliui. Užtat pasaulis turi būti dėkingas.

Vl. Žlabas

K. J. GUTAUSKAS

Į KALNUS, Į AUKŠTUMAS

Žygis į Alpes. — Achilo Ratti šūkis. — Didžiųjų žmonių pasiuntinybė. — 20.000 armija Lietuvos laukuose. — Keliai ir šunkeliai.

Tai buvo 1874 m. rugpjūčio mėn. 26 d. Trys jaunuoliai kopė į vieną Monblano viršukalnę. Susirišę virvėmis, ginkluoti aštriomis lazdomis, virš šiurpių tarpeklių ir bedugnių jie slinko vis aukštyn ir aukštyn. Ne vieną kartą mirtis jiems žiūrėjo į akis, daug kartų sutiko nenugalimų ledynų. Pasiryžimas viską padaro, ir štai jie viršukalnėje. Apačioj jų žydrieji ežerai, vos įžiūrimi miesteliai ir sodžiai, aplinkui juos baltieji kalnai, o virš galvų plasnoja galingieji arai. Sužavėtas aplinkos grožio, vienas jaunuolis, Achilas Ratti, paima draugus už rankų ir sušunka:

— Draugai, mūsų gyvenimo šūkis teesie: į kalnus, į aukštumas!

Achilas Ratti yra dabartinis Popiežius Pijus XI, vadas 375 mil. katalikų, o jo draugai irgi nepadarė gėdos nei savo tikybai nei tėvynei.

Jaunuoli, jų šūkis teesie tavo šūkis, jų gyvenimo žygis — tavo žygis. „Bet kur gi Lietuvoje yra tie kalnai ir tos aukštumos? Aš visai neturiu progos jėgų išbandyti“, pagalvos ne vienas moksleivis. Jaunas žmogau, į didesnius alpinistų žygius — tu esi kviečiamas kopti į dvasios didybės aukštumas, į tobulos asmenybės viršukalnes.

To nori Dievas.

Kilnieji, tobulieji žmonės yra Dievybės pasiuntiniai žemėje, tautų sąžinė, gražiausi dieviškosios kūrybos žiedai, alkanųjų duona, keleivių pastogė, verkiančiųjų paguoda, tikybos ramsčiai, niekad negęstančios žvaigždės, kurios šimtmečiais žiba tobulo gyvenimo šviesa.

To nori Bažnyčia.

Didžiosios asmenybės, šventieji žmonės prirašė gražiausius Bažnyčios gyvenimo istorijos puslapius. Jie stebino pasaulį kankinių ištverme, išpažinėjų drąsa, mergelių nekaltumu, riterių kilnumu. Jie budi didžiųjų vertybių sargyboje, jie neša Evangelijos žodį nuo šaltųjų Grenlando ledynų iki Sacharos smėlynų.

To nori Tėvynė.

Ne didžiuliais miestais, ne derlingais laukais, ne mokytais piliečiais Tėvynė didžiuojasi, bet tvirto charakterio, teisingais, dorais ir klusniais sūnumis ir dukterimis. Dainiai apdainuoja jų žygius, istorikai pasakoja jų veikalus, tautiečiai didžiuojasi jų darbais. Jų dvasia plazda poetų kūryboj, menininkų paveiksluos, architektų rūmuos, didžiųjų karžygių kovose.

20.000 jaunuolių armija žygiuoja į gyvenimo areną. Tai mūsų moksleivija, tai laimingieji, kuriems plačiai atsidaro mokslo šventyklos vartai. Trijose vietose aš su pagarba lenkiu galvą: bažnyčioje, nes čia gyvena Dievas, bibliotekoje, nes čia širdžių krauju surašyta didžioji gyvenimo poema, klasėje, nes čia glūdi visų viltys: čia randasi būsimieji tautos vadai, šventieji vyskupai ir kunigai, daugybė pasiaukojusių kultūros ir visuomenės darbininkų. Ačiū Dievui, didžioji dalis moksleivijos supranta savo pareigų atsakomingumą, savo paskyrimo kilnumą ir jam rengiasi.

Deja, yra moksleivių, kurie nori viską iš gyvenimo imti ir nieko

ELINA BUJOKAITĖ

ALEKSANDRAS PUŠKINAS

. . . Garsui kiekvienam
tavasis atbalsis tuščiame ore
staiga suaidi . . .
. . . Gi tau nėr atsako. Toksai
ir tu, poete . . .
(„Aidas“)

Berniukų liciejaus scenoje Carskoje Celo dvare, 1815 m. nedidelis, garbanuotas jaunuolis skaitė sukaktuvių iškilmėms pritaikytą eilėraštį. Svečių tarpe sėdėjęs garsus, senas rašytojas Deržavinas, susižavėjo juo ir pripažino neabejotiną berniuko talentą. Tai buvo Aleks. Puškinas, gimęs 1799 m. Maskvoje iš nusigyvenusių dvarininkų. Auklėjimo jis beveik jokio neturėjo, bet užtat anksti perskaitė didelę tėvo biblioteką, prikrautą prancūzų klasikų ir jų sekėjų rusų autorių. 10—12 m. būdamas, jis jau puikiai mokėjo prancūzų k. ir skaitė toli gražu ne vaikišką lektūrą. Tiek religiniam, tiek moraliniam būsimojo poeto nusistatymui ir nusiteikimui tai nėjo į sveikatą. Baigęs liciejų 18 m. jaunuolis metėsi į triukšmingą ir nerimtą miesto gyvenimą, tuo labiau, kad jis mielai buvo visur priimamas savo linksmumo ir sąmojaus dėka. Jis neatsilaikė ir prieš to meto jaunųjų tarpe plintančią liberalistinę nuotaiką—jo geliančios satyros ir taiklios epigramos prieš monarchistiškojo despotizmo atstovus slaptai plito užvedegdamos skaitytojus. Valdžia greit pastebėjo pavojų ir poetą ištrėmė į Rusijos pietus. Čia jis gyveno nedideliame nekultūringų maldavų, turkų, armėnų apgyventame Besarabijos miestely, išskirtas iš šviesių, jį supratusių žmonių tarpo. Tuo metu jis turėjo progos aplankyti Kaukazą, pabuvoti Kryme. Didingi kalnų ir Juodosios jūros reginiai, drąsiųjų kalniečių gyvenimo scenos, visur pastebimos Oriento romantiškosios žymės įkvėpė poetui ne vieną lyrikos posmą, dvelkiantį ar tai pietų pajūrio naktų tvankumu ir tyla, ar tai audringos jo praeities atsiminimais.

Per 4 savo gyvenimo metus pietuose P. nepataisė vardo vyriausybės akyse, nes ir čia plito jo epigramos, buvo kalbama apie įvairius skandalus, dvikovas . . . Nauja jo ištrėmimo vieta buvo tėvų dvaras, Michailovskas, kur nenuoramai belaisviui tikrai sunku buvo gyventi jo nesupratusioje šeimoje, valdininkų priežiūroje. Atsiskyrėlio gyvenimas kaime per 2 su

---

nesirengia duoti. Tai flirto meisteriai, tinginiavimo čempijonai, romanų studijozai, nuolatiniai kinų klijentai. Jie žino visus Gretos Garbo nuotykius, bet nieko nenusimano apie didžiuosius religijos, filosofijos, socialio gyvenimo klausimus ir problemas. Tai beveik žuvę žmonės.

Į tave kalbu, geravali idealiste jaunuoli! Jei esi mažiausias kūnu, būk didžiausias dvasia. Nesi gražuolis veidu, būk gražiausias kilniais darbais, ir tu spindėsi tikruoju, nes amžinu, sielos grožiu. Nesi gabus, negali būti pirmasis mokinys klasėje, būk pirmasis gerais darbais

Atmink, dabar metas sukrauti dvasinių vertybių kapitalą, nes iš jo nuošimčių teks vėliau gyventi.

virš metus turėjo ir gerųjų pusių — P. daug skaitė, rimtai dirbo: parašė keletą geriausių savo eilėraščių, pabandė realistiškos poemos ir tragedijos.

Nikalojaus I viešpatavimo pradžioje P. gavo leidimą grįžti į Maskvą. Iš čia jis važinėjo į Peterburgą, lankėsi dar Kaukaze ir Urale, norėdamas pažinti tas vietas, kuriose turėjo vykti jo sumanytų kūrinių veiksmai. To laikotarpio gyvenimas poetui buvo apkartintas nuolatinių cenzūros ir caro valdžios priekabių. Maskvoje P. vedė gražuolę, bet lengvo būdo ir paviršutiniško proto moterį, kuri jo nesuprato. Padidėjus šeimai, lankant dvaro ir šiaip didikų puotas, išlaidos augo. Poetą slėgė materialiniai rūpesčiai, skolos augo, — nes jo, kaip pirmojo Rusijos profesionalo rašytojo, darbas buvo labai nepelningas. Visuomenė kaskart daugiau atsiliko nuo brėstančio jo talento, poetas tolo nuo jos. Jis mirė 1837 m. sausio 29 d. sunkiai sužeistas dvikovoje su vienu prancūzų emigrantu, kuris savo elgesiu buvo įžeidęs poeto žmonos garbę.

Iš motinos pusės P. buvo tolimas vieno negro, Petro Didžiojo favorito, ainis; toji giminystė poetui paliko pietiečių temperamento ir rasinių žymių liekanų. Tai kartais tingus, kartais nesuvaldomai išdykęs vaikas; nenuorama lėbautojas, visuomet įsimylėjęs ir nuolat moterų mylimas jaunuolis, pilnas gyvenimo džiaugsmo, sąmojingas, apdovanotas milžiniška atmintimi ir protu, atsidavęs draugams ir negailestingas priešams, išdidus ir nesivaldąs žmogus. Jis įkvėpimo poetas, bet kartu ir rimtas darbininkas, aukštai vertinęs savo pašaukimą, stropiai taisęs ir tobulinęs savo raštų formą, daug skaitęs ir mokęsis visą gyvenimą.

K ū r y b a. Puškinas yra didžiausias rusų ir vienas didžiausių pasaulio lyrikų. Jo jaunystės eilėraščių dažniausia tema yra meilė moteriai — tai lengva ir nerimta, tai gili ir aistringa, bet visuomet nuoširdi, karšta ir nepastovi, kokia ji ir ištikrųjų gimdavo poeto širdyje. Daug ir gamtos motyvų — Peterburgo, Nevos vaizdų, Kaukazo įspūdžių, jūros prisiminimų, seno dvaro, apgriuvusios lūšnelės škicų... Dažni ir patriotiniai, istoriniai motyvai, o į gyvenimo galą kartais blyksteli nuovargis, ramybės, vienumos ir Dievo išsiilgimas.

Klasikų ir sentimentalistų tradicijas Rusijoje baigė fantastiška P. „Ruslan ir Liudmilos" pasaka. Bet ėjusio iš Vakarų romantizmo atgarsiai dar girdėti kurį laiką P. kūryboje. Jis žavėjosi Baironu ir jo šios įtakos žymu poemose „Kaukazo belaisvis", „Broliai plėšikai", „Bachčisarajaus fontanas", ir iš dalies „Čigonuose". Niūrūs ir išdydūs Bairono herojai gyvenimo džiaugsmo pilnoje P. kūryboje nustojo savo juodųjų kontūrų, išblyško ir apmirė. „Čigonuose" jau žymu perėjimas į realizmą. „Poltavoje" poetas apdainuoja savo mylimo herojaus, Petro Didžiojo, kovą su švedais, nors centre daugiau stovi psichologiška Mozepos drama. „Vario raitely" tobulomis eilėmis, puikiais realistiniais vaizdais piešiamas Nevos potvynio siaubas Peterburge. Kai kurie kritikai čia įžiūri tam tiprą alegoriją ryšium su Petro D. varinės statulos role kūrinyje. „Varinis raitelis" — ne tiktai tobuliausia Puškino poema, — ji yra drauge vienas gražiausiųjų kūrinių pasaulinėj literatūroj" (B. Sruoga). Parašė P. dar porą mažesnių poemų-novelių ir vieną didelį romaną eilėmis

„E u g e n i j ų O n i e g i n ą". Jame poetas jau visai realistiškai vaizduoja savo laikų Rusijos provincijos dvarininkų gyvenimą, nuostabiu meistriškumu piešia gyvus jų tipus — kaip ir visuomet trumpai ir nepaprastai taikliai charakterizuodamas. Romano siužetas labai nesudėtingas; vyriausias herojus — Eug. Onieginas yra tarsi dar daugiau evoliucionavęs „Či-

gonų“ Alekas — rusiškas Bairono personažas — viskuo atsibodėjęs, nepatenkintas, pasyvus klajoklis. Provincijos užkampy jį įsimyli svajotoja ir sentimentali Tatjana, bet Eugenijus nesupranta jos, nesusižavi jos tyliu, paprastu kilnumu ir, nukovęs beprasmėje dvikovoje savo draugą, jis vėl išklysta bastytis. Po kelerių metų Eugenijus susitinka Tatjaną Maskvoje, ištekėjusią už garsaus generolo. Dabar jis įsimyli ją — išdidžią, nepriieinamą ir taurią moterį, bet Tatjana, nors tebemyli Onieginą, atstumia jį todėl, kad ji yra ištekėjusi ir savo vyrui bus ištikima visą amžių. Tame romane P. davė nemirštamai gražų, iš tautos gelmių išaugusios, nors ir svetima įtaka išlavintos, moters paveikslą — Tatjaną. O savo giliai įžvalgiu, genialiu protu ir grynai rusiška širdimi Puškinas suieškojo ir pažymėjo svarbiausią ir labiausiai liguistą inteligentiškosios, atitrūkusios nuo pagrindo, atitolusios nuo liaudies visuomenės reiškinį — Onieginą (Dostojevskis). Romanas pilnas puikiausių buities ir gamtos vaizdų, lyrizmo, švelnaus jumoro; parašytas lengvomis ir skaidriomis, lyg kristalas, eilėmis.

Puškinas rašė ir dramatinių veikalų. Žymiausias — „B o r i s G o d u n o v“. Medžiagą jam P. ėmė iš rusų istorijos. Veikalas turi labai gražių, epiškų, atskirų scenų, kai kurie charakteriai yra nuostabiai ryškūs, (pav., vienuolis metraštininkas), bet jis yra nesceniškas savo suskaldytu veiksmu, kai kur neužtenkamai pagrįstomis scenomis. Tačiau tai buvo pirma, originali ir aukštai vertinga tragedija rusų lit-je. Joje siejasi romantizmas su šekspyrišku realizmu. Mažosios P. dramos yra „Mocartas ir Salijeri“, „Šykštusis riteris“, „Akmeninis svečias“ ir „Puota maro metu“. Pirmosios tema — pavydas amatininko genijui. Salijeri dievina muziką, yra daug jai dirbęs, bet jam nepasiekiamas lengvabūdžio ir savo galia nesididžiuojančio Mocarto genijus. Kodėl tokiam pliuškiui duota Dievo dovana, o ne jam — Salijeri, — tiek vargusiam dėl meno, taip šventai jį mylėjusiam? Iš pavydo jis nunuodija Mocartą. „Šykštusis riteris“ parodo kitą šykštumo aspektą, negu jis buvo vaizduojamas Moljero ar Šekspyro. P. šykštuolis myli pinigus už tai, kad jie galėtų, panorus, duoti jam galios valdyti, karaliauti. Tačiau tas riteris nebegali panorėti valdyti — jis pats pavergtas. „Akmeninis svečias“ nagrinėja irgi daug vieno nagrinėtą Don Žuano temą, bet P. savo herojui davė simpatiškesnių, žmoniškesnių bruožų.

P r o z a. Žymiausias P. prozos veikalas yra apysaka „Kapitono duktė“ iš Pugačiovo maišto laikų. Joje randame savotišką tolimojo užkampio koloritą, pagrįstą įvykių eigą, teisingus charakterius. Kompozicijos paprastumu ir lengvumu, vaizdų reljefingumu, kalbos tikslumu ir aiškumu tai tiesiog nesulyginamas kūrinys. Labai vertinga ir nedidelė apysakaitė „Pikų dama“, kur keistas fantastiškumas ir irrealizmas nė kiek netrukdo psichologinės analizės ir gyvenimo tiesai. „Dubrovskis“, kad ir romantišką plėšiko temą traktuoja, yra realistinė apysaka, teisingai ir spalvingai nupiešusi XVIII a. dvarininkų gyvenimą ir kai kuriuos jų charakterius.

Savo kūryboje P. sujungė gerąsias klasicizmo, sentimentalizmo, romantizmo puses su sveiku, jumorišku realizmu. Ir čia klasiškas jo formų griežtumas ir vaizdų plastiškumas, paprastumas ir psichologiškumas, nauji Oriento ar istorijos motyvai. P. yra pasaulinis rašytojas ne vien savo kūrinių meniškąja didybe, bet ir nuostabia galia vaizduoti kitų tautų žmonių charakterius. Bet esmėje jo kūryba yra giliai rusiška, sutapusi su tautos dvasia, jos gyvenimožiūra. „Puškinas yra nepaprastas ir, galbūt, vienintelis rusiškos dvasios reiškinys“ (Gogolis).

JULIJA ŠVABAITĖ

ŽIEMOS MINTYS

Tyliai miega žemė nuometu užklota,
girgžda sodo uosiai vėjo lenkiami,
kažinkas prabėgo debesiu miglotu,
kažinkas norėjo saulę nusiimt...

Lūkesčiu parymo liūdnas žemės veidas —
supos, plaukė valtys mariosna tolyn,
degė džiaugsmo ugnys saulei nusileidus,
degė pilkos marios vakaro ugnim.

Bėga upių upės džiūgesiu patvinę,
ar sugrįš dar sykį vėjų suramint?...
O kur mes nueisim, niekada nežinom...
Ir iš kur galėsim laimės pasiimt?

KAZĖ PADARAUSKAITĖ

KOL PAVASARIS ŽYDĖS

Du-du pavasaris už balto miško...
Saulutė supasi upely mėlynam...
Tu man renki vis mėlynas žibuokles,
O aš dainuoju meilės dainą tau jaunam.

Ir pražydės mums taip keli pavasariai;
Ir kelios vasaros nuvys gal tarp gėlių...
O vis nenusibos bučiuoti žiedą,
Ir nenutils širdy svaginantis „myliu"...

Ir vėliai prasiskleis purienų lūpos...
Berže palinkusiam gegutė užkukuos...
Ir saulė nusiris nuo žydro skliauto
Pasibučiuoti su mumis kartu laukuos...

Ir vėl dainuosime abu žvaigždėtoj mėnesienoj...
Žieduota žemė mums dainų nepavydės.
Ir degs, liepsnos krūtinėj meilė,
Kol mums žali pavasariai žydės...

MERGAITĖ, GIMNAZIJA, GYVENIMAS

Esi jauna, kaip pumpuras gegužy. Gyveni žemėj, kur amžinybė savo grožį atskleidžia. Jauti savy nuostabųjį pavasario dvelkimą ir žiūri į gyvenimą akimis jauno erelio, besirengiančio palikti lizdą ir nuo uolos iškyšulio pakilti į mėlynąsias platybes. Esi mergaitė. Tu nori nuskaidrinti gyvenimą visų, kurių veiduose skausmas, nes iš tavo širdies trykšta dieviškojo gailestingumo ir pasiaukojimo spinduliai. Tave vilioja žvaigždėti toliai, amžini idealai. Dar daugiau. Žinai, kad anksčiau ar vėliau gimnazijos dienos praeis, ir tu su brandos atestatu rankose išeisi į naujus kelius. Išeisi į atvirą gyvenimą, išeisi ne griauti, bet statyti. Statyti savo ateities piramidę, o kartu su ja ir visos Lietuvos likimą. Tu žinai, — tau bus patikėti dideli uždaviniai. Tu turėsi saugoti, globoti, gydyti, kelti. Gal tu turėsi būti tuo beduinu, kuris ves didį karavaną mirtim dvelkiančiais Sacharos smiltynais, gal žalia oazė, kurios trykštančių šaltinių versme pavargęs keleivis savo troškulį numalšins. Tu jauti, — tavo pašaukimas didis, tavo misija svarbi. Užtat tam didžiam uždaviniui tu turi tinkamai pasiruošti. Pirmų pirmiausia tu pati turi išeiti į gyvenimą su tvirtu charakteriu, su nepalūžusia dvasia, su šviesia viltimi. Kitaip — ką tu duosi kitiems, pati būdama dvasios elgeta, kokius takus rodysi, jei pati nebūsi pakilusi aukščiau pilko kasdieniškumo. Dabar laikas. Gimnazijoj tu padėsi pamatus, ant kurių toliau augs, kils tavo ateities rūmai. Ir tavęs pačios priklausys tavo ateitis. Todėl jau dabar turi kurti savy didžią asmenybę, jau dabar turi sudaryti tą amžinai giedrią sielos nuotaiką, įžiebti sieloj ugnį, kuri šildytų visus, kuriuos gyvenimas atves prie tavo vartų.

Esi gimnazistė. Kiekvieną kartą, kai po atostogų tu grįžti vėl iš kaimo į gimnaziją, tave išvažiuojančią palydi motinos ar tėvo žodžiai:

— Vaikeli, mes čia mindom purviną žemę dėl tavęs, kad tavo dalia lengvesnė būtų.

Ir šypsnis nubėga gyvenimo išvagotais skruostais. Ir nudardančiam vežimui, kuris išveža dukrą, dar pasiunčia:

— Tiktai mokykis, dukrele . . .

Taip, tavo didžioji pareiga — mokytis. Mokslas ir bus tvirčiausioji plyta tavo ateities rūmui. Gimnazija tenebūna tau varginanti arena, kurioj tu bandytumei savo jėgas kovoje su dvejetukais, bet mokslo šventovė, į kurią pasiseka įžengti tik laimingiesiems. Gimnazistės dienos — rimčiausio darbo metas.

Ne kartą gal atrodo tau, jaunai entuziastei, kad kasdieninis mokyklos darbas yra per pilkas, per smulkus ir net nuobodus. Nusidėvėję trigonometrijos vadovėlio viršeliai, išplyšę „English Reader" lapai iš tolo žydi gimnazistišku vargu ir tu gal ne kartą palieki neišmoktas pamokas — „Dievo valiai".

Niekada nebandyk derėtis su savo pirmąja pareiga. Tiktai reikia, kad darbas tau nebūtų sunki našta, kurią kuo greičiausiai norėtumei numesti nuo savo pečių, bet dirva, kurioj tu galėtumei pareikšti pati save, išryškinti įgimtus gabumus ir savo vertę parodyti. Pamilk savo kasdieninį

darbą ir tu atspėsi didžiąją pasisekimo paslaptį. Viskas — istorija, matematika, psichologija ir k. turi savo reikšmę ir savo prasmę. Tik tu mokėk į juos vis su įdomumu, nauju entuziazmu pažvelgti, tik atsimink nuolat, kad ne mokyklai, ne mokytojui, bet gyvenimui mokaisi. Tik sąžiningai eidama savo pareigą nestovėsi vietoj, kaip pažaliavęs tvenkinio vanduo, bet užtikrinsi sau nuolatinį kilimą aukštyn.

„Aš miegodamas sapnavau, jog gyvenimas grožybė tėra; pabudau ir pamačiau, jog gyvenimas tėra pareigos ėjimas" — kažkoks filosofas pasakė. Ir tavo pareiga yra čia pat, tik neužmiršk jos atlikti.

Pažvelk į kaimo sesutes, kurios nuo brėkštančios aušros iki saulėlydžių ugningų bėgioja iš trobos į sodą, iš sodo į laukus, ir taip amžinai kiekvieną dieną. Jos neatlieka pasaulinių žygdarbių, bet, kaip rūpestingos skruzdės, į savo pilkąją dalį įdeda tiek širdies, pamėgimo, rūpestingumo, jog stebėtis tereikia.

Pagaliau neužtenka būti vien knygų graužike, neužtenka kimšti į galvą mokslo žinias. Pasaulio istorija nužymėta vardais žmonių, kurie buvo dideli mokslininkai, nepralenkiami genijai, bet menki žmonės. Esi mergaitė. Jau gimnazijos suole turi lavinti savo moteriškąjį charakterį. Tu daugiau, negu vyras, esi apdovanota, kuklumu, pasiaukojimu. Tos ypatybės suteikia tau tą didelę ir tą gilią sielos ramybę, kuri yra taip reikalinga gyvenimui gydyti. Aukščiausias, leisdamas tave į pasaulį, įdiegė į tavo širdį kilnių ypatybių, o tavo pareiga yra jas plėtoti, tobulinti. Tik auklėdama savy kilniąsias moters savybes tu būsi tikra mergaitė ir įneši į gyvenimą moteriškąją dalį. O gyvenimas laukia tavęs. Tik apsižvalgyk apie save. Klasės draugių tarpe tu pamatysi nuliūdusių akių, išbalusių skruostų, kuriuose vargas per anksti savo antspaudą įdėjo. Būk geriausia jų draugė, apjuosk jas šilčiausia širdies nuotaika, nušviesk paniurusius jų buities kelius. Eik per pasaulį su didžiausiu entuziazmu, tartum žmonės šimtmečiais būtų laukę tavo rūpestingos akies, tavo švelnios, glostančios rankos ir tu pamatysi, kad „gailėtis, užjausti, — tai gyventi. Ir kas nesigaili, neužjaučia, tas neturi gyvybės" (Foerster). Čia pat, paprastoj, gimnazistiškoj aplinkumoj tu išplėtosi savo įgimtąsias ypatybes ir rimtai pasirengusi išeisi į gyvenimą, kuris laukia mergaičių su širdžia pilna jausmų, su užuojauta kitų skausmui, bet kartu ir pilnų džiaugsmo, reiškiančio jų pačių sielos tyrumą.

Galų gale tavo sielos akys ieško nevystančių žiedų, tavo širdis ilgisi amžinojo gyvenimo, tu pašaukta siekti amžinojo grožio, amžinojo gėrio ir amžinosios tiesos. Čia Jis — Viešpats.

Dalia Rimutė

„ATEITIES" 3 NR.

raštus siųsti iki kovo 1 d. Tame nr. spausdinsime Br. Buivydaitės, K. Grigaitytės, K. Bradūno ir kt. eilėraščių, Kun. St. Ylos — „Katalikybė ir lietuvių kultūra". p. Krikščiūnienės straipsnį apie dabarties moksleivės rūpesčius ir perspektyvas, kun. Alf. Sušinsko — „Gimnazistų meilė", K. Augo — „Pasikalbėjimą su abiturijente", Edžion-Tekšo — eil. feljetoną ir kt.

K. AUGAS

PASIKALBĖJIMAS SU MOKYTOJU

Keletą kartų sukau mūsų modernaus ir elegantiško automatinio telefono skritulėlį, kol vietoj įprastinio kurkimo išgirdau jo—gero ir moksleivių mylimo matematikos mokytojo — balsą. Gal todėl aš ir panorau skambinti tiktai šiam mokytojui, kad jį moksleiviai mylėjo, nežiūrėdami nė to, kad dėstė matematiką...

Kai sutartu laiku nuėjau ir atsisėdau prieš rašomąjį stalą, mano didelės viltys kiek slugtelėjo: visas stalas buvo nudėliotas atverstais, raudonai braukytais sąsiuviniais. Mokytojas, matyti, pastebėjo mano surimtėjimą, pažvelgė į sąsiuvinius ir pasakė lengvutę uždavinio sąlygą:

— Aštuoni sąsiuviniai, o laipsnių vos dvidešimt.

Pradžioje maniau spėti, kiek čia dvejetukų, trejetukų ir kitokių, bet, kai netaip jau gerai sekėsi, linktelėjau ir nuosavomis akimis įsitikinau: vienas — 4, du — 3, ir penki — 2.

— Nekaip...

— Na, mat, nepasisekė, bet jie bus geri mokiniai: išsitaisys, išmoks, — mokytojas buvo optimistas ir linksmas.

O iš mano nesusikaupusios išvaizdos matydamas, kad matematikai didelių simpatijų nereiškiu, puse lūpų šypsodamas spėjo mano mintis:

— Kalbėsimes, turbūt, praktiškais reikalais?

— Nu jo. Būtinai. Dabar gyvenimas iš viso toks praktiškas pasidarė, kad ir mes, jaunieji pramuštgalviai, norime kuo daugiau į kelią pataikyti, kuo toliau juo nuskrieti ir kuo daugiau pasiekti. Visur: ir idealizme ir tikrovėje.

— Ir neklystate, — surimtėjo mokytojo veidas. — Nors esu spekuliatyvinių mokslų atstovas, tačiau visada pritariu, kad reikia praktiškumo ir praktiškumo. Jei aš galėčiau, kiekvienam moksleiviui skyrium pasakyčiau: b ū k p r a k t i š k a s; ieškok, sielokis, baladok savo žurnalams, kad jie nušviestų perspektyvas, kuriomis vystysis Lietuvos gyvenimas, kad galėtum pataikyti į patį taktą. O mūsų moksleivijoje to praktiškumo ubagiškai maža. Literatūra! Moksleivį gandinu literatūra ne todėl, kad jie per daug ją myli. Anaiptol! Moksleivis dažnas mėgsta rašyti eilėraščius, noveles ir nori, žūtbūt, pasidaryti rašytoju. Ir karto: brūkš ir rašytojas. Skaityti — kur tau — tegu skaito tie, kurie nerašo. Taip jie galvoja. Ir kas iš to: gaišina, stačiai ėda laiką, skriaudžia tėvus, o literatūros mylėti neišmoksta. Jis ir užaugęs nebus knygos bičiulis, nes jis nusivils literatūra, jos neskaitydamas, o tik visai be sugebėjimo rašydamas ir nieko nesukurdamas. Kitas gi, jei truputėlį kas pasiseka, jei kokį, kad ir skurdų posmelį, kas atspausdina, stačiai perpus išsitempia, išsipučia. Jis save laiko toli aukščiau ne tik draugų, bet ir mokytojų. Jis poetas. Ką tu su juo besusišnekėsi. Nors, Dievuli, kokia mizerija. Aš sutinku, kad iš vienos gimnazijos per keletą metų gali atsirasti talentas, antras, bet kad pusė klasės būtų genijai — to niekada nebus. Tai kam, kaip tam Donkichotui pulti su durklu vyno maišus, juos badyti ir manyti, kad čia, Dievas žino, kas. Galima reikšmingesniais momentais

rašyti dienoraštį, panagrinėti kokią mintį, svajonę, idėją. Įgausi stilių. Užaugęs, kad ir matematikas, kad ir technikas būdamas, sugebėsi pasinaudoti tuo stilium, sklandų laišką parašyti, straipsnį. Juk reikia mokslus populiarizuoti, o pas mus specialistai — rašo atžagaria plunksna ir galas. Ir pasisemk tu, žmogau, jų išminties. Aš džiaugiuos, kad „Ateitis" jau parodė gražių pastangų savo bendradarbius uždegti stiliaus meile. Žiūrėk, skaitai religinį, auklėjantį ar kitokį straipsnį: ryte suryji, nes jis parašytas naujai, intriguojančiai. O seniau būdavo: moksliškai, perdėm spekuliatyviškai. Ir neskaito. Straipsnis įdėtas, o skaitytojas užmeta akį: sausa, neįdomu, gal rytoj perskaitysiu. Taip ir lieka „rytdienai". O paskiau baramasi, kad mokslu nesidomima, kad kultūra neimponuojanti, kad religija įtakos nedaro. Kaip darys, kad visa tai baubu pristatoma susipažinti. Aš visada gėriuos ypač jūsų kunigu Alf. Sušinsku ir k. Žinoma, ne kiekvienas gali būti tolygiai gabus, bet šio to pasiekia kiekvienas, kuris siekia. O taip, po truputėlį po dienoraštį plunksna pasikapstinėdamas, moksleivis pastebės savo talentą, jei jam bus Dievo duota poetu ar rašytoju būti. O taip, kaip dabar gaištama, — nepakenčiama ir negalima. Į tai reikia ir literatūros mokytojų dėmesį atkreipti ir auklėtojų.

Su šitomis tikrai teisingomis ir iš mūsų nuogo gyvenimo išplėštomis mintimis aš negalėjau nesutikti. Aš tegaliu į jas pabrėžtinai atkreipti mūsų moksleivijos akis.

— Sportui, kurs, mano nuomone, tolygiai, o vietom net perdaug į kraštutinumą pastūmėtas, Tamsta taip pat, turbūt, turite tiesos pasakyti?

— Mėgstu sportą, seku futbolo, krepšinio ir hockey rungtynes, tačiau, rimtai persvarstęs, visada prieinu išvados, jog moksleivis sportui niekada negali daugiau pašvęsti, kaip minimalinio liuoslaikio, kuriame jis nenuvargtų ir nenustotų jėgų pamokų ruošimui.

— O kaip atrodo: moksleiviai sugeba įsisąmoninti principą — non scholae, sed vitae discimus?

— Ne vienodai. Pagirtinesni čia kaimo vaikai. Jie ir pamokas geriau paruošia ir dėl pirmųjų vietų tuo pačiu labiau kovoja. Jie labiau supranta, kad be darbo žmogus negali gyventi. Tačiau ir jie, gaila, ne visada supranta, kad reikia ypatingo dėmesio kreipti kalbų pramokti, kad be to sunku bus gyventi. Jie tada būtų idealūs vyrai. Į juos aš visada daugiausia vilčių dėjau ir dedu tautos ir valstybės ateičiai. Artimesni jiems ir miesto varguomenės vaikai. Bet, ot, šituose miesto, ypač Kauno, turtinguosiuose — kiek lepšiškumo, kiek nesirūpinimo ateitimi! Sakyk jiems, — kaip į sieną, aiškink, — kaip puodui. Įsivaizduok, Tamsta, jų daugumas galvoja, kur šitą šeštadienį ar sekmadienį balių turės, kuo vaišinsis, kokių gimnazisčių ateis. Jie — nuo penktosios klasės — jau dedasi kavalieriais, mergaitės ateina su balinėmis sukniomis. Tėvai negaili vaišių, net išgėrimo. Ir taip jaunuomenė ruošiasi „ateičiai". Ir padaryk tu, mokytojas, jiems ką, jei sakai viena, o tėvai — kita. Išsiblaško, susirūpina dalykais, kurie mokslo reikalams tepalieka vieną valandą, na, gal kartais truputėlį daugiau. Aišku, kada nors jie supras, jie daug ką pasmerks, bet šaukštai bus po pietų.

— O ko reiktų imtis, kad tie nenormalūs, stačiai mūsų moksleiviją ėdantieji (turiu galvoj draugų ir draugių įtakas) faktai bent kiek susinormuotų?

— Čia labai dideli dalykai, nors, žinoma, nėra neišsprendžiami. Paini matematika dažnokai daugiau galvagraužio pareikalauja. Reforma! Štai

L. KEDRAS

LAISVOJI KLAIPĖDA

Pakankamai visiems aišku, kad netarpiškas Lietuvos išėjimas į Baltiją yra jos gyvybiniai interesai. Todėl nenuostabu, kad tie, kurie norėtų dominuoti Lietuvai, deda visas pastangas paveržti jos pajūrį. Klaipėda — didelis krislas Lenkijos akiai, svarbus atramos taškas SSSR-ui, nes tie kraštai neturi patogaus nuosavo priėjimo prie jūros. Atrodo, nė neverta lyginti prieškarinių laikų su dabartiniais. Prieš 1923 metus Klaipėda buvo nuošalus ir bereikšmis uostas, į kurį retas laivas teužsukdavo. Lietuvos jūrinis tranzitas centralizavosi Karaliaučiaus, Liepojaus ir Rygos uostuose, nes mūsų mažutė Palanga tetiko tik žvejams. Savaimė aišku, svetimi ratai vis brangesni; juo labiau, kada reik būtinai kas vežti, nes tada kiekvienas žino savikainą. Lietuva tai gerai suprato. Lietuva taip pat įvertino tautinį Klaipėdos krašto lietuvių judėjimą, kuris atidavė jai Baltiją ir per Klaipėdą atidarė duris į visą pasaulį. Klaipėda šiandie neatskiriama Lietuvos dalis, o Baltijos jūra jos plaučiai. Lietuva darosi jūrų valstybė. Tas atsiliepia M. Lietuvos gerbūviui ir pačios Klaipėdos uosto plėtimuisi. Importinės Lietuvos prekės netarpiškai mus siekia per Klaipėdą, per Klaipėdą ir mūsų žaliava atsiduria pasaulio rinkose. Toks judėjimas kuria sąlygas uosto tobulinimui ir duoda galimybės jį

---

ko reikia. Reforma religiniais pamatais. Ji visokio išlepimo priešas. Pats pagrindas šeimoje. Ją pirma reikia labiau nuteikti religiniais idealais, o paskiau ir jaunoji karta pati links. Štai kodėl ir iš kaimo kilusioji moksleivija toli gražu pažangesnė. Nors, savaime aišku, religinio auklėjimo, praktiško auklėjimo daugiau duotina ir mūsų mokykloms, nes čia formuojamasi galutinai. Šituo žvilgsniu, aš prisipažinsiu, visiškai žaviuosi Mussolini. Jis, religiniu požiūriu, nėra artimas Dievo vaikas. Jo dvasioje — socialistinis jautimas. Bet jis religina Italiją. Jis — religina Italijos mokyklą. Jo šviesus ir toli permatantis protas sako, kad pasaulio kovoje, kurioje nuolat maišosi komunizmas — tas tautų ir valstybių priešas, — negalima sukurti visiškai vieningos tautos ir galingos valstybės be religinio idealizmo, be Dievo įgyvendinimo ne tik viešose vietose, bet ir širdyse. Todėl Mussolini ir paliepė, kad visose mokyklose būtų skaitomas ir aiškinamas Šv. Raštas, būtų mokomasi ten paskelbtųjų minčių ir tiesų. Tikėkime, kad ir mus ši gera žinia pasieks.

Pasikalbėjimą baigėme. Matematikos mokytojas pasakė daug tikros ir nuoširdžiai išgyventos tiesos. Tik dabar man buvo aišku, kodėl jį moksleiviai myli: jis moksleiviu susisielojęs, moksleivis — jo rūpesčiai ir pasigėrėjimas, moksleivis — jo ir tautos ateitis bei valstybė. Tat ir Lietuvos moksleivis, norisi tikėti, supras ir pajaus jo žodžio tiesumą.

ŽVEJAI Į LAISVĄ JŪRĄ

pasiekti dideliems jūrų laivams. Klaipėdos uosto apyvarta jau susilygino su Rygos. Kasmet Klaipėdon atplaukia daugiau laivų. Štai, kaip atrodytų metinė uosto apyvarta. (1935 m. skliausteliuose). 1936 m. Klaipėdon atplaukė jūros laivų: vokiečių — 544 (480), Dancigo — 1 (3), danų — 128 (116), anglų — 114 (95), norvegų — 55 (53), švedų — 247 (221), suomių — 28 (21), *lietuvių — 95 (48)*, latvių — 20 (27), Panamos — 3 (2), graikų — 4 (4), olandų — 80 (74), austrų — 1 (1), prancūzų 2 (11), estų — 35 (35), J. A. V. — 0 (1), lenkų — 0 (1). Taigi 1936 m. įplaukė 1371 j. laivas, 788.496,15 netto reg. to. bendro talpumo, t. y., 146 j. laivais daugiau, negu 1935 metais. Maždaug tiek pat jų ir išplaukė. Taip pat jaučiamas keleivių judėjimo pagerėjimas. Tuo tarpu mus aptarnauja svetimų valstybių laivai, nes savų vos 6-tą teturim ir tie ne visi tinka tolimam frachtos gabenimui. Šešetas laivų nebloga tautinio laivyno užuomazga. 3-jetą jų turi neseniai įsisteigusi laivininkystės b-vė „Lietuvos Baltijos Loydas", kuris tikisi Lietuvos laivyno tonažą šįmet nemažiau 10.000 br. tonų padidinti. Jei iš pašalies žiūrėdami prikišame, kad tautinio laivyno steigimas labai palengva vyksta, tai esame labai neapdairūs. Laivininkystei reikalinga išdirbti keliai ir rinkos, kad neprisieitų įgytų laivų parduoti, nes jūrų konkurencija žiauri. Tuo tarpu neblogai vystosi vidaus laivininkystė ir upėmis į Klaipėdą suplaukia didelis laivų skaičius. 1936 m. uosto apyvartą jis padidino 2691 laivu su 138.169 to. prekių (pernai įplaukė 1827 laivai). Aišku dabar, kad atitekęs Lietuvai Klaipėdos uostas auga smarkiu tempu. Laikas leis jį tobulinti, nes tik tada įstengsim išsiraizgyti iš svetimųjų valstybių įtakos. Lietuvos laivai nuplauks toli. Tai bus mūsų teritorijos dalys, civilizacijos ir tautos pajėgumo plaukiančios salos.

ALF. SUŠINSKAS

TAVO ATEITIS TAVO KORTOJE...

(Kortų orakulas tau kalba . . .)

Paimk kviečio, miežio grūdą, ar kitą tinkamą daiktelį, ir mesk į kortų vidurį, specialiai netaikydamas.

Mesk laisvai, tegu pati ranka be sąmoningo valios įsikišimo čia veikia. Išmetęs grūdą, žiūrėk, kur pataikė: į didįjį, ar mažąjį kortų ratą. Grūdas pataikė kurią numeruotą kortą. Šitos kortos numeris tau reikalingas skaičius.

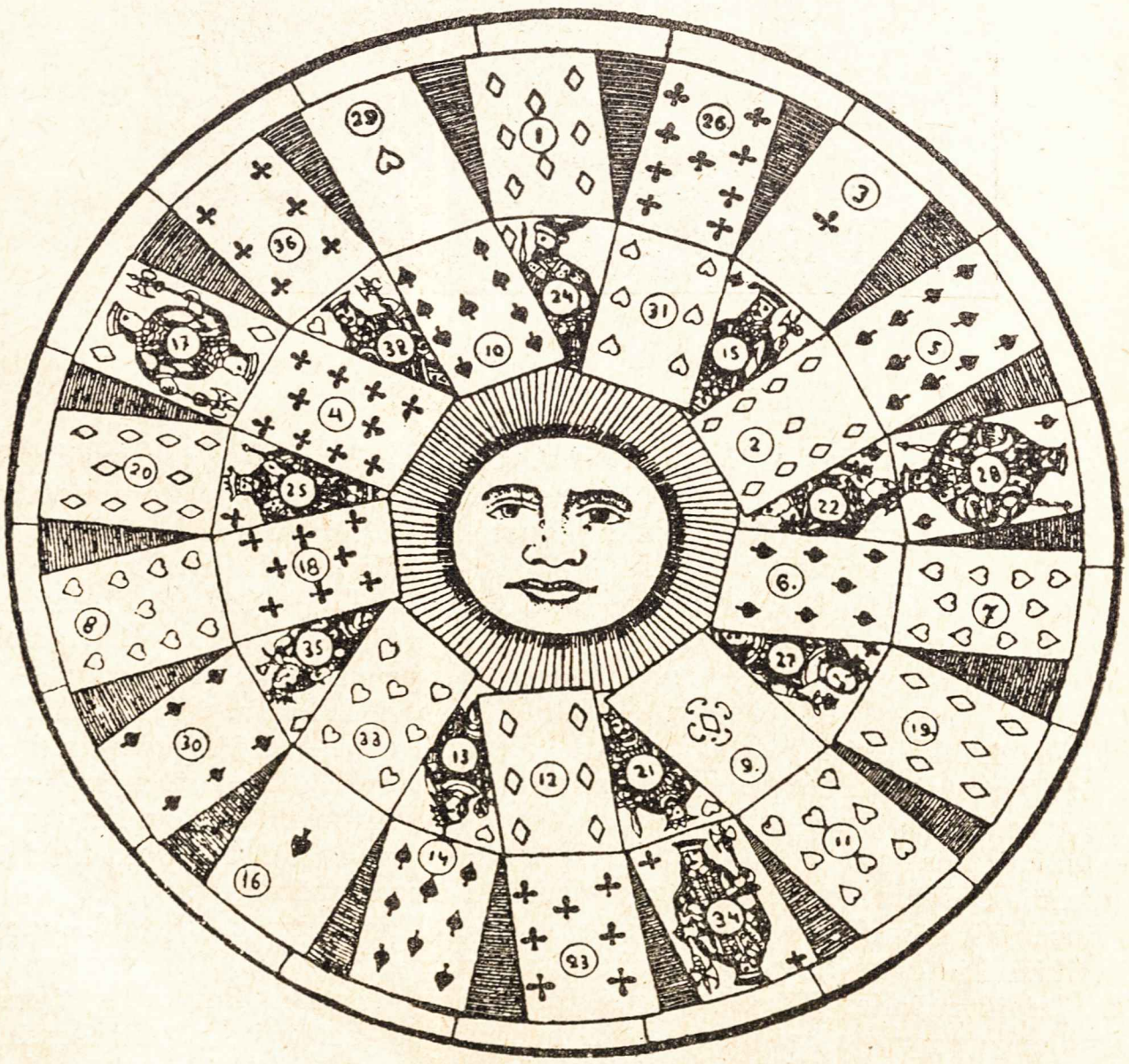

Toliau. Dėmesio! Dabar po šito prie savo metų skaičiaus skaitmenų pridėk lošiamosios kortos, grūdeliu pataikytos, skaičiaus skaitmenį (ar skaitmenis). Pavyzdžiui: turi, sakysim, 17 metų, o lošiamasis grūdelis užkrito ant 15 nr. kortos; taigi čia šitaip: 1+7+1+5=14. Šis 14 ir yra tas skaičius, kurs tau ateitį nurodys. Žiūrėk jo reikšmę skaičių reikšmės nurodyme.

SKAIČIŲ REIKŠMĖ

1 — Sugebėjimas, apsukrumas, išmintis. Reiškia: tau seksis.

2 — Paslaptingumas, slaptumas. Saugokis komplikuotų, painių santykių. Rūpesčiuose ir darbe 2 rodo pasunkėjimą.

3 — Našumas. Tavo potroškiai, norai realizuosis, įvyks.

4 — Aukščiausia globa. Žmogus, 4 nr. turįs, „ne nuogas gimė". Tavo visi projektai puikiausiai įvyks.

5 — Valdžia, valdymas, galybė. Tavo savingumas ir valia duos tau laimėjimą.

6 — Svyravimas, neryžtingumas. Tau pridarys žalos jei ne kitkuo, nors tuo, kad pakliūsi pesimizman, prislėgton nuotaikon.

7 — Triumfas. Šie žmonės laimės kūdikiai. Tik negundyk tos laimės per dideliais iš jos reikalavimais.

8 — Teisingumas. Iš gyvenimo gausi lygiai tiek, kiek užsitarnavai, kiek vertas esi. Būk tikras: ir pati mažoji tavo yda, sielos gelmėj pasislėpusi, nebus gyvenimo užmiršta...

9 — Atsargumas. Reiškia: būk kuklus, santūrus, išmintingas, nekaršta-košis, visą laiką budėk, save sek, prižiūrėk.

10 — Likimo ratas! Žmogus, 10 turįs, yra progos, jos žaismo auka. Šiandieninis nepasisekimas rytoj gali virsti apstulbinančiu pasisekimu.

11 — Galia, jėga. Būk drąsus ir savim pasitikėk. Visa kita savaime ateis.

12 — Mėginimas. Saugokis kentėjimų, kurių užsitarnavai. Jie bus baisūs.

13 — Apskritai — mirtis! Šiaip — bet ko galas. 13 reiškia pasikeitimą. Vieniems į blogąją pusę, kitiems į gerąją. Iš čia 13 dvi reikšmės: vieniems nelaiminga, kitiems laiminga.

14 — Sustojimas. Likimas nurodo neskubėt, nesikarščiuot, nieko nepagreitint. Viskas savo laiku. Tik šia sąlyga garantuojamas pasisekimas. Tyliau važiuosi, toliau nudroši.

15 — Likimas! Tu bejėgis ir be jokios pagalbos likimo kaprizams...

16 — Katastrofa! Pavojai iš visų pusių.

17 — Viltis. Būk optimistas. Nėra būklės, iš kurios žmogus neišsikapstytų.

18 — Nusivylimas. Su šiuo 18 skaičium žmogus tenelaukia sekmės nei meilėj, nei darbe...

19 — Laimė! Ar dar aiškint, ką reiškia laimė?! Kiekvienas turi savo laimę. Ir tau ji nusišypsos linksmu šypsniu.

20 — Nelaukta permaina. Kada manysi: viskas jau galutinai baigta, tada viskas gali suirti, kitaip pakrypti. Neišsigąsk — tai į gerąją pusę.

21 — Kilimas! 21 — pats gerasis, pats laimingasis skaičius, koks tik begali būti. Garbė, džiaugsmas, turtai, pasisekimas gyvenime, pasisekimas meilėje... Ar begali žmogus ko daugiau trokšti?

P a s t a b a. Pagal duotąjį piešinį lengvai gali nusipiešt sau kitą. Į šiuos kortų orakulo būrimus žiūrėk kritiškai, kaip į gražų žaidimą...[1]).

[1]) Naudotasi „Illiustrirovannaja Rossija", 4 nr. (1937).

A. GRAŽEVIČIUS

VISUOMENININKO UŽDAVINIAI

VISUOMENINIO DARBO PAREIGA

Tauta, daug rūpesčio, darbo ir lėšų dėdama savo inteligentijos paruošimui, pirmoj eilėj rūpinasi ne tam tikram savo narių kiekiui garantuoti ateity aukštesnę visuomeninę padėtį ir geresnes gyvenimo sąlygas, bet turi galvoj bendrą tautos reikalą ir mokslo jaunuomenę skiria atlikti tam tikrų tautinių uždavinių.

Koks gi inteligentijos pašaukimas tautos gyvenime? Suvedimas jo vien į darbą inteligentinėse profesijose, be abejo, yra visai netikslus to pašaukimo siaurinimas. Tiesa, darbas ūkio, kūno kultūros, mokslo, meno, religijos ir pan. srityse yra labai reikšmingas ir būtinas, bet tai dar neapima visų tautinio gyvenimo sričių. Visas darbas, kurį atlieka atskiri asmens, profesijos ar grupės, nėra ir neturi būti atsiję nuo viso tautos gyvenimo ir patys sau tikslai, bet turi būti palenkta vienam bendram tautos tikslui — bendrajai medžiaginei ir dvasinei gerovei visos tautos ir paskirų jos narių, o visas tas darbas yra tik priemonė tai gerovei pasiekti.

Inteligentija, sudarydama tautos intelektualinį ir moralinį elitą, be savo kūrybinio ir profesinio darbo paskirose srityse, dar turi ir vadovauti tautai, siekdama tos bendrosios gerovės. Iškildama virš paskirų veikalų ir klausimų, ji turi apimti visą tautos gyvenimo visumą ir spręsti daug platesniu mastu, negu kad sprendžia siauras specialistas ir profesijonalas. Jai tenka nustatyti ir suformuluoti tas vedamąsias idėjas, pagal kurias turi būti ritmuojamas visas tautos gyvenimas ir darbas, išryškinti tautos vykdymas yra būtina visokeriopos tautinės pažangos sąlyga. Tauta nėra tinėje srityse. Antra vertus, inteligentijai tenka šias vedamąsias idėjas, pagrindinius tautinio gyvenimo tikslus išpopuliarinti tautos masėse, nurodyti tuos uždavinius, kurie reikalingi atlikti tų tikslų siekiant, nurodyti būdus, kuriais tie uždaviniai gali būti įvykinti, tautos mases suorganizuoti, įtraukti į darbą ir jam nuosekliai vadovauti.

Visa tai sudaro vieną labai svarbią inteligentijos pašaukimo tautiniame gyvenime dalį — visuomeninę pareigą. Šios pareigos tinkamas vykdymas yra būtina visokiariopos tautinės pažangos sąlyga. Tauta nėra palaidų individų masė, bet organizuota visuma, kur reikalinga, kad visi tos visumos nariai tiksliai atliktų savo uždavinius, nes kitaip sutrinka visas gyvenimas ir kyla įvairiausi tautinio gyvenimo kriziai — kūlturiniai, ekonominiai, moraliniai, socialiniai ir politiniai. Bet tenka atsiminti, kad tautos gyvenimas priežastingai susijęs su visų jos narių ir grupių normaliu savo uždavinių vykdymu, ir reikia neišleisti iš akių, kad žmonių gyvenime veikia ne mechaniškas priežastingumas, kaip gamtoje, bet tikslo priežastingumas — žmonių veiksmus apsprendžia ne mechaniški ar grynai biologiniai dėsniai, bet laisvai pasirinkti tikslai. Taigi tautos gyvenimas tik tuomet gali eiti normalia vaga, kai joje vyrauja tikslų bendrumas, — žinoma, tikrų ir protingų tikslų, — nes visuomenei išsiskirsčius įvairių tikslų kryptimis normali gyvenimo svarba neišvengiamai suįra ir prasideda kriziai.

VISUOMENINIO DARBO YPATYBĖS

Visuomeninio darbo sunkumas turi visą eilę išorinių ir vidinių priežasčių. Visuomenininkas visų pirma privalo žinoti, kur jis nori vesti tau-

tos mases, žinoti tikslą, turėti savo tautos ateities idealą. Suprantama, kad šis idealas negali būti lakios fantazijos svajonė, negalima tautos gyvenimo tikslu statyti tai, kas pripuolamai ateis į galvą. Visuomenininkas turi sukurti savo idealą, remdamasis gausiais ir labai įvairiais daviniais, o iš antros pusės taip pat turėti neabejotinas normas tam savo idealui įvertinti. Tautos ateities galimybės yra apsprendžiamos visos eilės dalykų — gamtos, geografinės padėties, istorinio jos likimo, žmonių psichologijos ir fizinių savybių, — todėl visuomenininkas visa tai turi įvertinti ir apskaičiuoti kurdamas savo idealą. Antra vertus, tautai turi būti pastatyti protingi ir tikri tikslai. Tikslas yra tam tikra siekiamoji gėrybė. Ir čia visuomenininkas susiduria su pasaulėžiūros problemomis. Kokia gėrybė yra tikrasis tautos gyvenimo tikslas, žmonija neturi vieno bendro atsakymo. Įvairios pasaulėžiūros duoda į šį klausimą įvairių atsakymų ir visuomenininkui tenka kritiškai susirasti normas, kuriomis jis matuoja ir vertina įvairias gėrybes.

Siekdamas savo idealą realizuoti gyvenime, jis yra priklausomas savo veikime duotos tautos gyvenimo tikrovės. Jis susitinka su realiomis savo tautos kultūrinio, moralinio, visuomeninio ir politinio gyvenimo sąlygomis, su tam tikra savo tautos psichologija ir šiose sąlygose yra priverstas veikti. Laisvės savo darbui pasirinkti sąlygų jis neturi. Čia jam ir tenka, skaitantis su duotomis sąlygomis, nuspręsti, kas ir kaip turi būti daroma siekiant užsibrėžto tikslo. Darbo pasisekimas visai priklauso tikslaus visų duotų sąlygų įvertinimo, teisingo nustatymo uždavinių ir tinkamų metodų bei takto.

Jei visuomenininkas dažnai ir aukščiau stovi už eilinį minios žmogų, vis dėlto yra žmogus su visomis žmogiškomis silpnybėmis, aistromis ir linkimais į asmeniškąją laimę, patogumus, savanaudiškumą. Tuo tarpu visuomeninis darbas iš jo reikalauja aukos ir pasišventimo. Visuomeninis darbas neduoda pelno. Tik visuomenės apgavikai, piktnaudodami visuomenininko vardą, sugeba pasipelnyti, o tikriesiems visuomenininkams visuomet tenka ne tik nuo pelno atsisakyti, bet dar ir aukų duoti.

Turint galvoj šias visuomeninio darbo ypatybes, lengva suprasti, kad šį darbą vaisingai ir su pasisekimu dirbti gali tik rinktiniai žmonės savo proto, valios, moralės ir energijos ypatybėmis. Jei braunasi į šį darbą per organizacijas, spaudą ir kitais būdais nemokšos, suglebėliai ir moraliniai susmukėliai, tai yra tikra nelaimė ir klaikus nesusipratimas.

VISUOMENININKO ASMENYBĖ

Turint galvoj šį visuomeninio darbo sunkumą ir sudėtingumą, aišku, kad jį sėkmingai gali dirbti tik žmonės, turį tam tikrų kvalifikacijų.

Visų pirma tenka pabrėžti, kad, kaip retai kuriam darbe, turi didelės reikšmės fizinės asmens savybės. Visuomeninis darbas yra varginantis ir reikalaujantis ne tik daug dvasios jėgų, bet taip pat ir fizinių. Jis nesiriboja, kaip daugumas kitų darbų, tam tikru valandų skaičiumi į dieną ir, be to, negali būt atidėliojamas ar šiaip laisvai tvarkomas pagal asmeninišką išskaičiavimą. Jis reikalauja dirbti, kol yra reikalas ir kada yra. Jis reikalauja didelio įtempimo, judrumo ir nesiskaito nei su nuovargiu, nei su sunkiom sąlygom, nei su dideliais atstumais ar blogu oru. Šitai gali ištesėt tik sveikas, stiprus, energingas ir geležinių nervų žmogus,

kurio negali nugalėti nei ilgos darbo valandos ir nemigo naktys, nei ilgas kelias ir blogas oras, kurio ištvermės negali pakirsti suirę nervai.

Šalia to, dar primintina, kad labai didelės reikšmės turi ne tik fiziškas pajėgumas, bet ir išvaizda. Visuomenininkas privalo jau savo išvaizda imponuoti ir veikti žmones. Tarp visuomenininko ir žmonių, kurių tarpe jis dirba, jau atsiranda simpatija ar antipatija, pagarba arba ironija, pasitikėjimas arba įtarimas pirmiau negu jis prabyla. Drabužiai, gestai, manieros, veido išraiška, visa laikysena dažnai nulemia pasisekimą daug greičiau negu paprastai manoma. Visuomenininkas turi visu rūpestingumu pašalinti visa, kas jį daro „originalą", keistuolį, juokingą, atstumiantį, įtartiną ir panašiai. Netvarkingas kostiumas, blogai paištas kaklaraištis, pasišiaušus „čiupra" ir kokia kvaila grimasa kartais sukompromituoja visą reikalą — žmonės nėra toki racijonalistai, kad gilintųsi tik į tai, kas kalbama ar daroma. Jie kritiškai žiūri į visa, neišskiriant net žmogaus išvaizdos, ir retai kada dovanoja dalykus ne vietoj.

Intelektualinės savybės taip pat daug nulemia visuomenininko karjeroje. Netenka, berods, įrodinėti, kad visuomenininkas reikalingas gilaus ir plataus išsilavinimo, bet galbūt daugiau reikšmės, negu mokslo žinių gausumas, turi visuomenininkui sugebėjimas visose aplinkybėse, išlaikant šaltą, objektingą, nepasiduodantį sugestijai ir impulsams, bet kartu gyvą, aštrų ir subtilų protą, sugebėti nuosekliai logiškai protaut ir spręsti, o taip pat sklandžiai, ryškiai ir sugestyviai reikšti savo mintis. Visuomenininko darbas turi daug momentų, kada beveik viskas priklauso gyvos orientacijos, objektyvaus ir logiško sprendimo, todėl šis sugebėjimas privalo būt sistemingai ir su atsidėjimu lavinamas. Visuomenininkui neleistina pasiduoti impulsams ir daryt sprendimus jų įtakoje. Sugebėjimas tinkamai reikšti savo mintis — tiek žodžiu tiek raštu — visuomenininko darbe, kurio žodžiu ypatingai daug naudojasi, yra būtinas.

Bet sunkiam visuomenininko darbe nieks nepajėgs išsilaikyti ir ką nors žymesnio nuveikti, jei jam trūks valios ir dorinio kilnumo. Čia, kur žmogus patiria daug nemalonumų, kur reikia aukotis, kur dažnai įkyri ir apkarsta, kur dažnai pralaimima ir griuvėsiais virsta ilgų metų darbas, kad reikėtų vėl išnaujo viską pradėti, nepasiduoti desperacijai, nepalūžti, nesusmukt nuovargy, gali tik tas, kas galingai trokšta savo idėjas įkūnyti, giliai jomis tiki, visa savo būtybe trokšta padėti tiems, kuriems jis dirba, neieško sau naudos, netrokšta garbės ir turi geležinę valią. Juo labiau šios valios jėgos ir dorinio kilnumo reikia, kai tenka pasirinkti ar nusilenkti kokiai nors priešingai jėgai ir už tai gauti pelną, patogumus, aukštą visuomeninę padėti, ar likti ištikimam savo idealams, nors dėlto tektų vargti, būti ujamam ir kęsti skriaudas.

Be to, reikalinga ne tik valios tvirtumo, bet ir neišsenkamos dvasinės energijos, veiklumo dvasios. Trūkumas psichinės energijos daro žmogų amžinai pailsusiu, nepaslankiu, abejingu visam kam ir ypač neatsparų vidiniams priešams — linkimui į patogumus, asmenišką gerovę, vengimui jėgų įtempimo, pasiilgimui lengvai įgyjamos ramybės ir panašiems dalykams.

Suprantama, kad šitokios asmenybės neatsiranda savaime ir pripuolamai — tikru visuomenininku galima tapti tik sistemingu auklėjimu ir auklėjimusi, nuosekliu pasiruošimu ir lavybomis.

Iš to, kas buvo pasakyta apie visuomenininkui reikalingas ypatybes, lengva matyti, jog jį ugdant reikia atkreipti dėmesį į keturius svarbiausius dalykus: fizinę ir psichinę sveikatą ir pajėgumą, charakterio suformavimą, pasaulėžiūros įsigijimą ir pakankamą išsilavinimą.

a) Tenka pastebėti, kad mūsų laiko gyvenimo sąlygos ir aplinkybės toli gražu nėra palankios išaugti sveikam ir pajėgiam žmogui, o iš antros pusės pats jaunimas dažnai neįvertina sveikatos reikšmės praktiškam gyvenime ir nepakankamai tuo rūpinasi. Kas mano ateity imtis visuomeninio darbo, tas anksti privalo visam laikui įsikalti sau į galvą, kad išsaugoti savo kūno ir sielos sveikatą ir išugdyti jų jėgas yra pirmutinė pareiga.

Pirmasis žingsnis — tvarkingas gyvenimas. Niekas taip neardo jauno organizmo kaip gyvenimo netvarka. Nereguliarus maitinimasis, darbas ir poilsis, netvarka aplinkumoje, narkotikų vartojimas, nebojimas higienos dėsnių gamina mažakraujus išblyškėlius, sukrypusius ir liguistus nevykėlius, žmones be energijos ir entuziazmo. Jau vien šis fizinis sunykimas, kada dar pačiam skleidimesi jaunas žmogus, vietoj jausti gaivališką jėgų perteklių, džiugesį iš sveiko jautimo savo jėgos, sveikatos ir energijos, jaučiasi subliuškęs, nuvargęs ir prislėgtas, žudo žmogų ir psichiškai — apima dvasios niūrumas, pesimizmas, apkartimas ir gyvenimo neapykanta. Jei prie to pridėsim psichiškai iškreipiančius dalykus, kaip nervus ardą sensaciniai romanai ir filmos, įvairūs azartiniai žaidimai, neblaivūs ir iš lygsvaros vedą pasilinksminimai, anksti išbudintos aistros, tai ir turėsime kompleksą tų dalykų, kurie gamina dvasios ir kūno ligonius.

b) Charakterio reikšmę visuomenininko darbe jau esame minėję. Čia mes neturime reikalo kalbėti apie charakterį apskritai — be charakterio žmogus niekam netinka, — bet tenka atkreipti dėmesį į tuos charakterio bruožus, kurie visuomenininko darbe turi ypatingos reikšmės. Iš tokių ypatybių tenka minėti optimizmas, ryžtumas, ištvermė, veiklumas ir nuosaikumas. Be to, jis turi dar pasižymėti visu tuo, kas žmogų daro tikra prasme džentelmeną.

Suprantama, kad visos šios charakterio savybės tegalima įgyti nuosekliomis pastangomis ir lavybomis. Tam pirmiausia reikalinga būsimajam visuomenininkui tikro ir rimto nusimanymo apie reikalingus visuomenės darbe charakterio bruožus, o iš antros pusės — tvirto pasiryžimo jų įsigyti. Stovėdamas šiam kely, jaunuolis turi taip pat aiškiai suprasti, kad siekti reikia pamažu, palaipsniui, bet ištvermingai ir nuosekliai. Uoliai stebėdamas save ir savo silpnybes, privalo pradėti su jomis kovą ir nuoseklią pažangą. Žinoma, jokiu būdu nepatartina vienu užsidegimu imtis desperatiškų pastangų viršijančių jėgas. Asmenybės palūžimas tais atvejais yra tikras. Tenka pastebėti, kad šis darbas nėra iš lengvųjų, todėl katalikui jaunuoliui visuomet pravartu atsiminti, kad čia reikalinga ne tik jo paties pastangų, bet ir Dievo pagalbos. Jei didieji katalikai visuomenės veikėjai ir valstybės vyrai kas rytas eina šv. Komunijos ir sėdėdami parlamentuose kalba Rožančių, tai ne todėl, kad jie būtų tik pripratę, bet kad be to jie jaučia neištesėsią savo sunkiam ir atsakingam darbe

c) Kadangi, kaip minėta, kiekvienas visuomeninis darbas ir jo tikslai galutinėj sąskaitoj atsiremia į visuomenininko pasaulėžiūrą, tai visai su-

prantama, kad visuomenininkas turi būti ypač stiprus savo pasaulėžiūros klausimuose. Kartu jis turi pakankamai gerai orientuotis ir tose pasaulėžiūrose, su kurių atstovais jam tenka susitikti.

Katalikas visuomenininkas turi gerai orientuotis katalikų tikėjimo, dorovės ir filosofijos klausimuose. Tik turėdamas šią atramą, jis galės nebijoti didelio pavojaus padaryti įvairių nukrypimų ir prasilenkimų su savo pasaulėžiūra praktiškam veikime ir būti nenugalimas kitų skelbiamųjų idėjų. Kaip visuomenininkas jis turi kreipti ypatingo dėmėsio į visuomeninį Bažnyčios mokslą ir su juo giliai susipažinti. Jis turi giliai išstudijuoti katalikų doktriną apie šeimą, mokyklą, socialinį klausimą, tautinį ir valstybės, katalikų pažiūras į ekonominius, kultūros, meno ir mokslo dalykus.

Gerai suprasdamas savo pasaulėžiūros klausimus, visuomenininkas su tikru rimtumu turi studijuoti priešingų grupių ideologijos filosofinius pagrindus ir praktiškai gyvenime taikomas išvadas. Aklas nusistatymas neigti viską, kas priešo skelbiama, toli gražu nėra rimto žmogaus ir gero veikėjo pažymys.

d) Šalia pasaulėžiūrinio nusimanymo visuomenininkas reikalingas dar ir šiaip plataus išsilavinimo. Jį tenka skirti į bendrąjį ir specialųjį.

Apie bendrąjį išsilavinimą čia netenka daug kalbėti. Trumpai tariant, jis turi nusimanyti visai gerai visuose tuose klausimuose, kuriuose privalu tinkamos orientacijos kiekvienam inteligentui. Specialiai kalbant apie visuomenininką, tenka daugiau dėmėsio kreipti į specialųjį jo išsilavinimą.

Pirmiausia reikalinga giliai susipažinti su praktišku įvairių visuomenės gyvenimo klausimų sprendimu. Pasaulėžiūra mums, tiesa, duoda vedamųjų idėjų ir visuomeninėms problemoms spręsti principų, bet tai dar toli gražu ne viskas. Kaip suformuoti visuomenės gyvenimą duotųjų principų plotmėje yra praktinės išminties sritis. Net ir vienos pasaulėžiūros žmonės čia dažnai neturi vienos bendros nuomonės. Visuomeninio teisingumo, solidarumo ir panašių idealų galima pasiekti įvairiais keliais ir įvairiais būdais. Nė viena pasaulėžiūra neduoda kokio nors visuotiniai tinkamo recepto šiems klausimams spręsti ir konkrečių visuomenės gyvenimo konstrukcijų, nes pats gyvenimas nuolat kinta.

Toliau tenka atsiminti, kad visuomenininkas turi reikalo ne su kokia teoretiškai atitraukta visuomene, bet su konkrečia, kurioje visuomet reiškiasi individualūs savumai ir kuri gyvena aiškiai aprėžtose kultūrinėse, visuomeninėse ir politinėse sąlygose, kurioms didelės reikšmės turi geografinės ir istorinės aplinkybės. Ir todėl praktiškam veikime nėra ir negali būti visuotinai tinkamų normų, negali visur būt taikomi tie patys reikalavimai. Krašto geografinė padėtis, žmonių psichikos pobūdis, istorinis likimas ir eilė panašių dalykų turi didelės reikšmės. Todėl ir visuomenininkas, nenorėdamas bergždžiai eikvoti savo jėgų, privalo pirmiausia pažinti ligi pat smulkmenų savo darbo dirvą.

Galiausiai visuomenininkui tenka pakankamai gerai susipažinti su visuomeninio darbo technika ir metodika, organizacija ir panašiais dalykais. Jis privalo išstudijuoti kitų vartojamus metodus, tiek tuos, kurie davė gerų vaisių, tiek tuos, kurie baigėsi nepasisekimu, kad galėtų susekti tuos dėsnius, kuriais remiasi darbo pasisekimas. Žinoma, ir čia reik neužmiršti atsižvelgti į laiko ir vietos aplinkybes. Kas seniau tiko, šiandie jau gali nebetikti, kas kitur pasisekimą nešė, musų krašte gali būti nenaudinga.

Apžvalga

550 METŲ KAIP LIETUVA KRIKŠČIONIŠKA

Šiemet sueina lygiai 550 metų, kai krikščionybė įžengė į Lietuvą. 1387 m. ji galutinai įsigalėjo visame Aukštaičių krašte, o iš jo netrukus pasiekė ir žemaičius. Šitas sukaktuves minint, iškyla ir Vytauto Didžiojo vardas. Tai buvo pats didysis Vytauto laimėjimas. „Ateitis" ta proga duos straipsnį „Ko Lietuva nustojo per vėlai apsikrikštydama". Rašo vienos gimnazijos istorijos mokytojas.

KIPRAS PETRAUSKAS MŪSŲ OPEROS GARBĖ

Kas nežino, negirdėjo Lietuvos operos, meno šventovės, kuriai lygią ne taip jau daug kur rasim. Ir kas negirdėjo mūsų operos pasididžiavimo — Kipro Petrausko vardo. Ir tik ne daug kas žino, jei ne vienas tas vardas, vargu ar mūsų opera ir lietuviškoji daina būtų pasiekusi tokio aukščio, vargu ar mūsų visuomenė ją taip stipriai pamėgtų, kaip šiandien.

Kipras Petrauskas savo karjerą pradėjo debiutuodamas Maskvos Didžiajam Teatre. Debiutui pasirinko Gounod „Romeo ir Julija". Po to, buvo priimtas į tą teatrą ir pasiekė tokio aukštumo, kad buvo laikomas Rusijos pažiba. Ten jis buvo mylimas ir gerbiamas ir galėjo dar ilgai likti. Bet jis vietoj to 1920 m. sugrįžo į Lietuvą. Jis grįžo ten, kur turėjo vėl iš naujo viską pradėti statyti. Atsisakė nuo didelės valstybės ir tapo mažos, lietuviškos operos kūrėju. Paskui visą savo talentą ir kūrybingumą pašvenčia savo tautiečiams nuo jų nesiskirdamas ir tik retkarčiais išvažiuodamas gastrolėms. Ir iki šiai dienai Kipras mūsų operoj stipriausia pajėga. Švęsdamas 25 metų darbo sukaktį jis yra dar jaunas ir kupinas energijos.

Kiprą Petrauską, kaip vokalistą, reikia vertinti Europos mastu. Jo balsas atitinka pirmaeilio tenoro reikalavimus. Lygiai švariai skamba jo pianissimo ir fortissimo. Ypač žavus ir spalvingas yra jo balso tembras. Bet ir vaidybiniu žvilgsniu Kipras Petrauskas retas talentas. Jo žodis visada tiksliai surištas su gestu, jo dainuojama melodija visada eina iš širdies, yra jautriai išgyvenama. Kiekviena jo rolė iki smulkmenų kruopščiai išstudijuota, kiekvienas judesys ar garsas sceniškai pateisintas.

Iš jo bijografijos nedaug tenka pasakyti. Gimė 1886 m. Keiziuose, Švenčionių apskr., Vilniaus krašte. Pirmųjų muzikos žinių gavo iš savo brolio Miko Petrausko — kompozitoriaus. Toliau mokėsi Petrapilio konservatorijoj.

Iškilmingas jubilijato pagerbimas buvo gruodžio 21—22 d. 21 d. Valstybės Teatre buvo surengta iškilminga akademija. Akademijon atsilankė, savo nuoširdų žodį tarė ir pasveikino jubilijatą Valstybės Prezidentas. Jubilijato garbei buvo atlikta specijaliai Karnavičiaus parašyta kantata. O publika sukėlė tokias ovacijas, kad ne tik pačiam jubilijatui, bet ir kai kam iš publikos pasipylė džiaugsmo ir iškilmingumo ašaros . . .

Gruodžio 22 d. ėjo premjera Rimskio-Korsakovo opera „Kitežas".

Kipras Petrauskas gavo daug sveikinimų ir dovanų.

KOKIA TURI BŪTI KATALIKIŠKA FILMA

Žinomas katalikiškosios filmos propaguotojas kun. M. Grossek žurnale „Stimmen der Zeit" rašo, koks turi būti katalikiškų filmų turinys. „Daug kas mano, kad katalikiškosios filmos turi būti labai nuobodžios, tačiau labai klysta, nes joms siužetus nebūtinai reikia imti iš šventojo Rašto arba demonstruoti šventuosius paveikslus, simbolius, procesijas ir t. t. Ne. Filmos siužetas gali būti visu 100% pasaulietiškas, tik reikia, kad joje būtų rutuliojamos socialinės, visuomeninės ir šeimos problemos katalikiškosios pasaulėžiūros dvasioj. Jos turi pasižymėti savo katalikiškąja siela. Katalikiškoji filma turi sugebėti sujungti savyje artistines kino jėgas su katalikiškųjų minčių jėga. Šitaip pagaminta filma atitiks tą tikslą, kurį Kristus apaštalams išreiškė šiais žodžiais: „Eikite ir mokykite visas tautas".

RELIGINĖ MISTERIJA NEW-YORKO TEATRE

Didžiausiam New-Yorko teatre repetuojamas veikalas, kurio siužetas paimtas iš Senojo Įstatymo. Tai pirmas atsitikimas pasauly. Veikalą, kuris pavadintas „Pažadėtasis kelias", režisuoja žinomas režisierius M. Reinhardtas. Veikalas esąs

labai sunkus pastatyti scenoje ir dėl to jau net kelis kartus teko jo premjerą atidėti. Teko net teatro patalpas pertvarkyti. Scena visiškai nauja pastatyta.

LENKŲ JURISTŲ KATALIKIŠKUMAS

Trečiajam lenkų juristų kongrese pastebėtas ryškus pasikeitimas. Kongrese pasireiškė žymi katalikų įtaka ir grįžimas į dieviškąją teisę. Kongresas buvo pradėtas iškilmingomis pamaldomis, kurias atlaikė vysk. Adamskis.

ČEKOSLOVAKIJOS PREZIDENTAS APIE BAŽNYČIĄ IR VALSTYBĘ

Čekoslavakijos prezidentas Dr. Benešas vienoj savo viešoj kalboj pasakė Bažnyčios ir valstybės santykių klausimu: Mano įsitikinimu, tikėjimo puldinėjimai 20 amžiuj yra pasenęs dalykas. Jie yra silpnumo ir dvasinio bei kultūrinio menkumo ženklas. Modus vivendi su Vatikanu, Slovakų vyskupų paskyrimą ir naujos arkivyskupijos planą Slovakijoj aš laikau didžiausiais savo užsienio politikos laimėjimais. Tą aš padariau, norėdamas suteikti Slovakijai tikybinę taiką ir tikrumą, jog valstybė atsižvelgs jos ypatingų reikalų ir šioj srity ir juos įgyvendins.

JAU SURINKTA 232.000 TAUTOSAKOS DALYKŲ

1930 m. buvo įsteigta Lietuvių Tautosakos Komisija, kuri rinko tautosaką ir leido etnografinį žurnalą „Mūsų Tautosaka". 1935 m. įsteigta Tautos Melodijoms rinkti Komisija. 1936 m. abi šios įstaigos buvo sujungtos į vieną centralinį Lietuvių Tautosakos Archyvą, kuriam pavesta rūpintis visais lietuvių tautosakos reikalais. 1936 m. gale Archyvas turėjo: liaudies dainų tekstų — 90.000; dainų su melodijomis — 12.000; fonografu užrašyta 525 plokštelės, kuriose užfiksuota 3.700 dalykų, dainų ir liaudies muzikos instrumentų melodijų; pasakų ir kitų pasakojimų — 14.000; patarlių ir priežodžių — 40.000; mįslių — 15.000; burtų ir prietarų, liaudies medicinos — 25.000. Be to, daug tūkstančių įvairios smulkiosios tautosakos, kaip vaikų ir piemenų tautosaka, oro spėjimai, gamtos garsų pamėgdžiojimai ir t. t. 1937 m. tautosakos rinkėjams paskirta premija 10.000 litų sumai.

BUS STATOMI 3 GIMNAZIJOMS RŪMAI

Šiais metais Švietimo Ministerija statys naujus rūmus Kaune, Ukmergėj ir Šilutėj.

ŠV. KAZIMIERO D-JA IŠLEIDO:

Vysk. J. Pelčaras, Kantrybė. Vertė J. Matulevičius. 135 psl. 1 lit.

P. Blot, Pasimatysime danguj. Vertė Jakas. 120 psl. 1 lit.

Prof. Karl. Adam, Katalikybės esmė. Vertė B. Laukaitis. 340 psl. 4 lit.

Vysk. Bougand, Išpažintis. Vertė Kun. Kaz. Rinkevičius. 60 psl. 60 ct.

P. M. Rubatscher, Marija Ward. Anglijos ponių instituto įkūrėja. Vertė P. Morkelytė. 92 psl. 1 lit.

SPAUDOS FONDAS:

Guy de Maupassant, Pjeras ir Žanas. Romanas. Vertė R. Mironas. 208 psl. 2 lit.

———

A. Huonder S. J., Hongkongo rastinis. Vertė Pr. Kulys. 76 psl. 80 cnt.

Mažasis lordas Fontlirojus. Furnett pagarsėjusi apysaka. Vertė St. Kalvaitis. „Jaunimo skaitymų" bibliotekos Nr. 1. Spalvotos ir nespalvotos iliustracijos. 269 psl. Lt. 2,50.

V. Kuprevičius, 6 žygio dainos.

J. Bičiūnas, Kieno teisė ir pareiga auklėti. „Pavasario" knygyno leidinys nr. 14. 16 psl. 5 cnt.

ŠVINTANTIS RYTAS. Alytaus Valstybinės Gimnazijos moksleivių Švento Sakramento Brolijos laikraštėlis Nr. 1.

Kaip Vilkaviškio moksleiviai judina kapsų gyvenimą, taip alytiečiai pasiryžę pajudinti Dzūkijos žemę. Laikraštėlyje yra nemažai eilėraščių, vienas kitas prozos dalykėlis ir keletas Eucharistinės ir kitokių kultūrinių problemų nagrinėjimų.

Poezijoj galima pažymėti: *G. Svajūną, V. Baranauskaitę, J. Svyruonį, Laimutį* ir kitus. Rimtais ideologiniais straipsniais užsirekomenduoja: *J. Petrauskas, A. Kirminaitis, A. Kasauskas* ir kit. Novelėmis: *J. Petrauskas, J. Kaukas, D. Aukselytė.* žodžiu, kad laikraštėlis tiek savo turiniu, tiek išvaizda yra visai patrauklus. Nemeskit pradėto darbo!

A. Rug.

UKMERGĖ

Mergaitės lamėtojos

I.19-20 įvyko tarpklasinės mergaičių ping-pongo rungtynės, kurios praėjo su dideliu susidomėjimu. Geriausiai pasirodė *Grajauskaitė Aldona* (VIa), o antrąją vietą išsikovojo *Grajauskaitė Ona* (V a).

Juras

Pirmame Nr. buvo paskelbta, kad sprendėjams bus duodamos dovanos. Pirma dovana bus paskirta tuojau tam moksleiviui, kuris ras *visas* Aux. Lat. puslapyje (At. 1 Nr.) įsibrovusias klaidas.

Prašome spręsti *tik* skyrių „Aenigmata". Šie sprendimai vertinami taškais. Daugiausia taškų surinkusiems mokslo metų gale paskirstysime dovanas.

Rastas 1 Nr. klaidas ir šio Nr. galvosūkių sprendimus siųsti ligi vasario 25 d.

Redakcija

HEPDOMADIS[1] SOBRIETATIS[2] OCCASIONE

Temporibus Georgii IV, regis Britannorum, ebrietas[3] in Britannia ita percrebuit[4], ut ebrii, praesertim die[5] dominica[5], in via volutarentur. Rex vinolentiae[3] saltem diebus festis finem facturus hoc edictum promulgavit[6]: „Quisquis dominica sive ceteris diebus festis in caupona[7] ebrius erit, potestatem[8] habebit[8] sine solutione[9] abeundi[8]". Hoc edictu perterriti caupones[10] liquores inebriantes[11] vendere ausi non sunt.

NUNTII

Mensis Ianuarii die tertio decimo (qui dies a nonnullis hominibus insipientibus nefastus habetur) canalis principalis aquaeductus[12] urbis Caunae scissus est. Quae res magnum terrorem[13] omnibus urbis incolis incussit[13], quia totum diem aqua carere coacti sunt. Multi discipuli in scholas illūta[14] facie manibusque convenerunt.

●

Nomina brevissima et longissima. Duo vici Americani habent nomina brevissima: O et Y. In certamine longitudinis nominum vicus Valliensis in Anglia palmam fert, cui nomen horribile dictu hoc est: Llanfairpwllgwyngyllgogerychwyrndrobwllandisiliogogogoch.

AENIGMATA

1. Romani litteris amicos suos ita interdum salutabant: „Mitto tibi navem prora puppique carentem". Cur?

2. Alaricus, rex Gotorum, hunc versum hexametrum in moenibus urbis Romae scripsisse dicitur:

TETEROROMAMANUNUDADATETELALATETE.

Quid significat?

3. Quadrata magica:

	1	2	3	4
1				
2				
3				
4				

1 = pronomen demonstrativum.
2 = qualis animus esse debet.
3 = pronomen possessivum.
4 = infinitivus verbi.

	1	2	3	4
1				
2				
3				
4				

1 = fructūs.
2 = quod florum proprium est.
3 = quae res interdum periculosa est.
4 = quid agricola agit.

4.

— O O O = arbor.
O — O O = adverbium temporis.
O O O O = pron. demonstr.
O — — O = non cupio.
O O — O = numerale.
— O O O = praep. cum abl.

Primae litterae horum vocabulorum animal nominant, quod rex stultorum vocatur. Loco lineamentorum lege: deus ventorum.

(R. Bakevičiūtė, disc. VII cl., Utena)

Solutiones aenigmatum numeri I.

1. (studio)sus. 2. ove. 3. est, sua, tam; nam, amo, mox.

DIDELIS SUSIDOMĖJIMAS „ATEITIM“

Mūsų skaitytojų šeima sparčiai auga. Daugelyje vietų prenumeratorių skaičius padidėjo tarp 20—40%. Dar ir dabar Administracija nuolat gauna papildymų. Visus pralenkė Panevėžys.

Aenigmata recte dissolverunt: R. Bakevičiūtė (Utena), V. Čirpulis (Linkuva), J. Žadeikis (Raseiniai).

RISUM TENEATIS AMICI . . .

Magister: „Quae pars currus automobilis periculosa est?“

Discipuli (una voce): „Is, qui currum automobilem regit“.

●

Tabellarius[15] Caunae involucrum[16] inspiciebat hunc titulum habens: AD HOMINEM CAUNAE INSIPIENTISSIMUM. Dubitans quis hic esset, involucrum aperuit chartamque extraxit. Haec nullum verbum continebat praeter hoc unum: SALVE!

●

Homo filium suum verberare[17] coactus est. Post verbera puerum instruere his verbis conatus est: „Die mihi, cur te verberaverim“. Filius nihil respondit, sed vehementius flevit. Tandem inter lacrimas haec verba protulit: „Me miserum! me verberat, dum causam verberandi ignorat!“

●

Apelles Alexandrum Magnum equo insidentem pinxerat[18]. Sed cum rex tabulam minus admiraretur, quam artifex speraverat, Apelles equum Alexandri Magni adduxit. Is tabulae statim adhinniebat[19], quasi vivum equum videret. Tum artifex: „Nonne hic equus“, inquit, „rectius de arte pingendi iudicat, quam tu?“.

---

[1]savaitė [2]blaivybė [3]girtavimas [4]išsiplėsti [5]sekmadienis [6]išleisti [7]smuklė [8]abire poterit [9]užmokestis [10]smuklininkas [11]svaiginantis [12]vandentiekis [13]išgąsdinti [14]nepraustas [15]laiškanešys [16]vokas [17]mušti [18]piešti [19]žvengti.

„ATEITIS“ — „SKOLU DZIVE“

Jau pernai metais Latvijos moksleivija buvo parodžiusi susidomėjimo Lietuvos moksleivijos gyvenimu. Į metų galą buvo pradėta ieškoti artimesnių bendradarbiavimo kelių, ir jau nuo sausio mėn. pradžios Latvijos gimnazijų organas „Skolu dzive“ užmezgė draugiškus ryšius su seniausiuoju Lietuvos moksleivių žurnalu „Ateitim“. Pirmajame šių metų nr. „Skolu dzive“ atsispausdino draugingą „Ateities“ laišką, kuriame iškeliama dviejų brolių tautų besimokančios jaunuomenės draugavimo svarba ir nauda. Tikimasi, kad ateityje šiedu žurnalai ras konkretesnių bendradarbiavimo būdų. Ypač gražaus įspūdžio latviams padaręs „Ateities“ 11 nr. „Pasikalbėjimu su Latvijos gimnaziste.

MINUTĖ SU SKAITYTOJAIS

Redakcija, džiaugdamosi visomis skaitytojų pastabomis, pageidavimais ir paklausimais, nori artimiau su savo skaitytojais ir skaitytojomis bendradarbiauti ir kiekviename nr. dės po mažą savo pranešimėlį, kuriame prasitars skaitytojams įdomesniais reikalais, o taip pat duos paaiškinimų į jų paklausimus.

Kadangi šįmet pagausėjo mūsų bičiulių, o su jais ir bendradarbių skaičius, tai dar kartą pakartojame bendradarbiams žinotinus reikalus. Rašyti tik vienoje lapo pusėje. Korespondencijas rašyti arkužo dydžio popieriuje, paliekant šiokius tokius laukus Redaktoriaus pataisymams. Korespondencijų nerašyti ilgų, nes vistiek vietos per daug neturime (nedaugiau 1 ar 1,5 arkužo psl.); korespondencijas rašant duoti konkrečių faktų, o nedaryti kažkokių išvedžiojimų, filosofijų; stilius, savaime aišku, kuo gyvesnis tuo geriau, todėl galima daryti pasikalbėjimus, klasių charakteristikas (nušviečiant tai, kas yra, o ne taip kaip kas rašo: būtinai nusižiūrėjęs į kito korespondento pavyzdį — yra ar ne tokių reiškinių pas juos — vistiek. Pabrėžiame: ko nėra, to nė nereikia rašyti), susirinkimų, švenčių, vakarų etc. aprašymus. Kiekvienas čia tesiekia gyvumo, įdomumo, ko nors naujo. Tuo labiau „Kreiv. šypsenose“. Čia jau būtina sąmojus, juokas, gyvos patarlės, priežodžiai, žodiniai saržai, karika-

tūros ir p. Taip pat atsimintina, kad šalia kitų tikslų „Kr. šyps." turi turėti ir auklėjamojo pobūdžio. Nereikia daryti taip, kaip kai kas padaro: gražių moksleivių charakteristikų pavieniais sakiniais duoda Panevėžio bendradarbė, na, tai ir kiti taip pat griebiasi. Gerai. Bet reikia, kad sakiniai būtų surinkti gyvi, tikrai charakteringi, arčiau sąmojaus ir skaitytojui įdomūs. Jei dabar bendradarbis parašo: Jonas I: Nemoku pamokos. Tai kas čia reikšmingo? Pabrėžiu: visi necharakteringi posakiai bus braukiami. Jie taip pat neturi būti iš piršto išlaužiami. Jei jau kas nori gyvų „šypsenų" surinkti, tebūna visada pasiruošęs užsirašyti sutiktą „kreivą" reiškinį.

Rankraščius siųsti kaip s p a u d i n i u s ir apmokėti spaudinių tarifu! (voko neklijuoti). Visa kas siunčiama Redakcijai, išskyrus laiškus, yra rankraščiai-spaudiniai ir jų nereikia apmokėti taip, kaip paprasto laiško.

Redakcija paskelbia datą, iki kurios susiųsti rankraščius naujam nr. Kiti ir pavėlavę vistiek siunčia. Primename: pavėlavusiųjų nebegalime sunaudoti, nes rankraščiai jau esti spaustuvėj. („Auxilium Latinum" sprendimams siųsti terminas kitas, negu kitiems rankraščiams. Sekti!)

Redakcija

JURBARKAS

Literatai dirba

Iš visų Jurbarko gimnazijoje esančių kuopelių (o jų daug — labai daug yra!) veikliausi yra literatai. Kas antra savaitė daro susirinkimus, kuriuose skaitomi narių kūrinėliai, keliami įvairūs klausimai, disputuojama ir kt.

Sausio 23-čią dieną įvykusiame susirinkime išrinkta nauja valdyba: *V. Sabaliauskas* (VII kl.), *K. Veverskis* (VII kl.), *B. Žemliauskas* (VII kl.).

Šiemet mūsų gimnazijoj daugiausia skaitoma „Ateitis" ir „At. Spinduliai".

Po Kalėdų kažkodėl kai kurie žmogiukai labai nusistatė prieš „Ateitį" ir „At. Spindulius". Net iš tų, kurie skelbia artimo meilę...

Vargas

KAIŠIADORYS

Lotynistai į sceną

I.16 lotynistai suruošė akademiją. *V. Hofšteteris* ir *A. Blaževičius* (abu III kl.) padarė lotynišką pasikalbėjimą. *J. Petrulis* išėjo su lotyniška Cezario bijografija. Bijografiją vertė *V. Ulozas*. Iš Cezario raštų „De bello Gallico" I „caputą" pasakė *Zilberytė*. Neblogai pasirodė ir *H. Martusevičius, Č. Krioka, Vitkauskaitė*, ir *V. Raudeliūnas*. *Br. Vitkauskas* ir *A. Sodonis* apdainavo lotyniškus vargus lietuviškai. *Jacevičiui* nupasakojus Ovidijaus bijografiją, ištrauką iš jo raštų pasakė *Br. Vitkauskas*. Akademiją tvarkė mok. p. V. Šalkauskas.

Po akademijos „Tracijos inicijatyva atgabentos iš kaimų šešios moterys padainavo tautiškų dainų ir paraudojo raudų, žinoma, vietos tarme. Moterys dar pašoko keletą senoviškų šokių.

Trakutis

Brangiam klasės draugui

JUOZ. NAUJOKAIČIUI,

jo mylimam broliui mirus, reiškiame širdingiausią užuojautą.

Kybartų Valstybinės gimn. VI kl. mokinės,-iai

KĖDAINIAI

Gyvenimas naujuose rūmuose

Tėvų komiteto rūpesčiu naujoj gimnazijoj didžiosios pertraukos metu galima gauti arbatos, bulkų... Visi mokiniai tuo labai patenkinti.

Po Kalėdų pradėjo veikti, nuo rudens miegojęs, mokinių kooperatyvas „Skruzdėlynas", kurį globoja mok. Keblys.

I.24 įvyko literatų susirinkimas. Kultūrtechnikas *Pr. Kuprys* skaitė referatą kūrybos klausimu. *Br. Tiškus* padeklamavo tris savo eilėraščius. *A. Butkus* recenzavo Myk. Linkevičiaus „Ateina Dievas" ir kt.

Po Kalėdų atostogų įžengėm į naujus gimnazijos rūmus.

Šiemet „Ateities" skaitytojų skaičius pakilo iki 105. Visi supranta, kad „Ateitis" tikrai atitinka mokinio dvasią.

A. Gedainis

KRETINGA

Literatai iš naujo

Ypač pagyvėjo literatų veikimas, kai susilaukėm literato mokytojo J. Povilonio. Sus-mai praeina gana įdomiai.

Rodo gyvumo ir misijonieriai, kuriems vadovauja Kolegijos T. Prefektas. Nereikia pamiršti ir sportininkų, kurie laiko savo rankose gimn. prūdą, žinoma, išskyrus po storu ledu miegančius karpius. Tai tik viena čiuožykla visam mieste, todėl mėgėjų nestinga.

Kibi-Ribi

MARIJAMPOLĖ

R. J. berniukų gyvenimas. Ekskursija pačiūžomis

I. 17. vyresniųjų klasių mokinių grupė, vadovaujama mokyt. p. Kijausko, padarė Šešupe ekskursiją. Čiuožė į vagos viršų apie 30 km., bet, deja, kai kurie grįžo tikslo nepasiekę. Ekskursija pavyko gerai, nors ledas buvo dar ne visai stiprus. (Žinoma, keletas „pamėgino" vandens temperatūrą, bet tai niekis). Pažymėtina, kad tokia ekskursija padaryta pati pirmoji, ir suteikė malonumo, ne tik dalyviams, bet ir kitiems mokiniams. (Ypač jie pamėgo Šešupės vandens vonias). Reik tikėtis, kad tos ekskursijos išeis į naudą ir dvasiniai ir fiziniai. Ekskursantai dėkingi savo vadovui!

Diskis

MAŽEIKIAI

Prof. K. Pakštas mus aplankė

I.16 visi klausėmės prof. K. Pakšto paskaitos. Paskaita buvo pritaikyta Klaipėdos atvadavimo minėjimui. Profesorius savo ugningais žodžiais paragino gerai mokytis ir laukti šviesesnio rytojaus ne rankas sudėjus, bet dirbant savo tylųjį darbą.

Po įvykusio turnyro paaiškėjo, kad gimnazijoj geriausi ping-pongistai yra *A. Osteika* (VII) ir *Ramanauskaitė* (VI).

I.23 visi tokie linksmi, rodos, kad geležėlę būtų radę. Ko gi liūdėsime, jei aplinkui skelbimai skelbia linksmybes. Viename skelbime skaitai apie šiandienį trečiokų „robaksą", kitame — apie ping-pong rungtynes su klaipėdiškiais bei klaipėdiškėmis, o tas tretysis kviečia į klaipėdiškių svečių išleistuves-pasilinksminimą, įvykstantį Tumo Vaižganto pradžios mokykloje. Tas, toks raudonas su didelėmis juodomis raidėmis, kviečia į Klaipėdos Vytauto D. gimnazijos literatų rengiamą literatūros, meno, muzikos ir plastikos vakarą. Tai visa mus labai sudomino ir mes laukėme tų visų „prašmatnybių".

Sekmadienį paaiškėjo, kad „broliai pajūriečiai", tariant Mažeikių literatų pirmininko žodžiais, ping-pong laimi rezultatu 5:4, o sesės pajūrietės taip pat laimi — 3:1.

Vakare visi „spoksojome" akis išplėtę į gražius klaipėdiečių tautiškus šokius ir šaukėme bis, klausėmės literatų kūrybos bei muzikos. Labiausiai patiko kvartetas (dvi balalaikos, gitara ir akordijonas) ir tautiški šokiai.

Perkūnas

Brangiąją draugę

JULYTĘ MASIOKELYTĘ,

Mergaičių Gimnazijos VIII a kl. mokinę, mirus jos mamytei, širdingai užjaučia

Panevėžio Moksleiviai Katalikai

PANEVĖŽYS

Mergaičių gimnazija

Suvažiavusios po Kalėdų atostogų, sutikome ašarotus šeštokių veidus: mirė jų klasės draugė *Genovaitė Leonavičiūtė*. Sirgdama a. a. Genutė ilgėjosi draugių: „Kad tik sulaukčiau draugių atvažiuojant" — nuolat kartojo. Suvažiavo draugės, bet Genutę rado karste. Velionė buvo tylios, švelnios sielos mergaitė. Ant kapų gražų pamokslą pasakė kap. kun. A. Stašys. *Requiescat in pace!*

Kai „Ateitis" atkeliauja

į „margus rūmus", visų nuotaika pasikeičia. Eini koridoriu ir visas (beveik) matai „apsiginklavusias" „Ateities" egzemplioriais. Iš 1-jo numerio visoms labai patiko kun. Alf. Sušinsko „Mergaitė be kaukės". Iš viso, daugumas pasisakė, kad šįmet „Ateitis" mergaitės dūšiai artima.

„Mėsiedo" metu surengta keletas literatūrinių vakariukų su „saldžiosios" priedu. Ypač gražiai pasirodė septintokės. Ten esama ir švelniasielių literačių ir rimtų balerinų.

E. G.

Vyrų gimnazija

I. 16 d. buvo aštuntokiškas vakaras. „Tas nesvarbu, kad buvo! Galėjo ir jo nebūt!" — šaukia V-kės. Šaukti turi teisės — jos buvo nekviestos . . . Kaltininkės — aštuntokės, mat, jos pabijojo savo rimtų konkurenčių . . . Juk ne paslaptis, kad tarp 8-kių ir V-kių eina karas.

I.23 d. mus aplankė grupė tauragiečių, grįžtančių iš savo inspektoriaus laidotuvių. Smarkūs vyrai, nors ir iš laidotuvių važiavo. Mus iškvietė krepšinio pasirungti, bet „apstatė". Užtat mūsų sportininkai turėjo progos pasiskatinti daugiau sukrusti, kad pavasarį šį tą parodytų.

Pirmadieniais vitrinoje iškabinami mokiniams įvairūs klausimai iš literatūros, gamtos, matematikos ir t. t., į kuriuos atsakiusieji bus įtraukiami konkursan. Daugiausia taškų surinkusieji va-

sarą — veltui važiuos į Latviją, Estiją ar kur kitur į užsienį padarys ekskursiją. Ypač I-kai ir III-kai „prisikankina“, kol „išsprendžia“ matematikos klausimus, pvz., progresijas, procentų procentus, binomus ir kt.

Temisto

PRIENAI

Gimnazijos čiuožykloje neseniai įvesta „trečioji šviesėlė“. 17 val. ji reikšmingai sužiba, o tada: nori, nenori — imk pačiūžas ir kraustykis. Visi sutiks su manimi: pakanka dviejų lempų čiuožyklai apšviesti — trečioji bus galima žybčioti tada, kai pasistatysime hidroelektrinę stotį. O ji, pagal laikraščių padavimus, būsianti netoli Prienų...

Gimnazijos vadovybė žada tuojau įsigyti radijo aparatą ir šeštadieniais duoti mokiniams skirtas valandėles.

Paskutinėmis sausio mėn. dienomis atsilankė į mūsų gimnaziją Lietuvos stalo teniso rinktinės narys, p. Variakojis. Gerb. svečias sužaidė draugiškas rungtynes su mūsų ping-pongistais. Mūsiškiai, nors ir per trumpą laiką, galėjo daug ko pasimokyti.

Rep.

SALOS

I.17 gražų susirinkimą padarė bendrojo lavinimosi būrelis. Programą buvo atiduota II-jo kurso „gaspadinėm“. Gyva ir jauku.

Nors gyvename lyg ir atskirti nuo pasaulio, tačiau perdaug nenuobodžiaujame: turime ledo iki valiai, kiek patobulintą kalavartą — karusėlę, kas antras šeštadienis pasišokame. Visur daugiausia judrumo padaro pirmokai. Gal todėl, kad jų daugiau. Mylime „Ateitį“ ir „At. Spindulius“. Kiek liūdniau tik, kad choras su orkestru ėmė ir nusibaigė.

Dviragio vilnis

SKUODAS

Lituanistai

Jų padangėje vis jaučiamas didesnis įsitraukimas į darbą. I.14 d. padarė pokalėdinį s-mą. Jame nagrinėta V. Krėvės raštų (Vl. Jakštas, J. Kiauleikis). Savo širdies diktavimus „Artojo dalia“ — skaitė *K. Sadauskas.* Oratoriai prijungti prie literatų — jų reikalais rūpinsis — *V. Labūnaitis* (V).

Raudonkryžininkai

Kalbėdamas apie kitus, juos pražiopsodavau. Būrelis gan veiklus. Daro įdomius s-mus: vaidinimėliai, referatai, deklamacijos, monologai... S-mai yra ir tuo nuotaikingesni, kad į juos kartais atsilanko p. p. mokytojai — dir. Ramanauskaitė, St. Žukauskas, K. Motgabis. O po s-mų bent valandą „patrinami ir puspadžiai į grindį“.

Linksmybių „rojus“

I.16 d. IV kl. surengė literatūrinį vakarėlį. Parodė, ką jaunieji gali. Eiliuota forma vak. atidarė *J. Petrauskas,* vadinamas „juokų poudu“,

Daug skanaus juoko sukėlė to paties J. Petrausko „Ubago dainos“, kurios „skaniai“ palietė „gulbės“ rašymą, Taip pat gražų referatą (apie šokių reikšmę ir apie šokėjo estetiką) patiekė *O. Kniuipytė* (VI kl.).

Mergaitės pertvarkyta „Ateitim“ patenkintos

— Na, kaip visoms patiko pirmas numeris? — klausiu, netikėtai akis į akį susitikęs mergaičių atstovę.

— Laba fain. Tik, — sako, — tie berniukai kiša nosis kur parašyta „Berniukams neskaityti!“

Lotynistės džiaugiasi.

Kaszino

TELŠIAI

Aplankė V. Teatras

1937.I.14 ir 15 buvo atsilankęs Klaipėdos Valstybės Teatras ir gimnazijos rūmų salėje suvaidino (I.14) P. Vaičiūno „Prisikėlimą“ ir (I.15) Moljero „Skaperio juokus“. Abu vakaru erdvi salė buvo pilnutėlė, nes Valstybės Teatras yra labai malonus ir retas svečias. Gimnazijos vadovybė tėviškai pairūpino mokiniais, atidavusi jiems galiorką ir išrūpinusi įėjimą į abu vakarus už 50 ct. Valstybės Teatras, suprasdamas teatralinio meno svarbumą moksleivijai, vienam savo aktoriui pavedė mus supažindinti su teatro menu. I.14 vietoj šeštos pamokos išgirdome iš p. Grybausko labai gražių dalykų ir išvadų: kas šiandien teatro meną daro svarbų ir aktualų, ir kokią reikšmę jis vaidina gyvenime. Supažindino mus su aktoriaus darbu ir kitais svarbiais teatro menui dalykais.

Bendelė

TAURAGĖ

Gimnazija.

Nauji metai — nauji vargai netikėtai užklupo tauragiečius. Sausio 19 d. mirė gimnazijos vice-direktorius Jurgis Štuopis. Mokiniai labai nuliūdo, sužinoję šią skaudžią naujieną. Visa gimnazija su didelėmis iškilmėmis palydėjo į Tauragės stotį. Iš čia grupė mokinių lydėjo ligi pat Nau-

jamiesčio (Panev. apskr.). Velionį palaidojo Naujamiesčio kapinėse. A. a. vicedirektorius buvo gerbiamas ne tik mokinių ir mokytojų, bet ir miesto visuomenės. Pedagogai, vice-direktoriui mirus, paskelbė vieno mėnesio gedulą. Tuo laiku jokių pasilinksminimų mokyklos ribose negali būti.

Aplankome Panevėžį

Sausio 23 tauragiečių grupė, vadovaujama kapel. kun. Gurecko ir mokyt. Dailidės, lankėsi Panevėžy. Čia aplankė amatų mokyklą, abi gimnazijas, „Bangos" spaustuvę, kurios įkūrėjas tauragietis p. J. Mičiulis, muziejų, katedrą ir J. Eks. Panevėžio Vyskupą. Jis apdovanojo tauragiečius dovanomis ne tik materialinėmis, bet ir dvasinėmis: suteikė palaiminimą. Mokiniai labai patenkinti J. Eks. nuoširdumu, kurį parodė atsilankiusiems.

Korep. artojas

UTENA

I.23 Antras po Kalėdų literatų susirinkimas. *A. Markelis* recenzuoja B. Brazdžionio Ženklus ir Stebuklus, *Ant. Linka* (VII) kritikuoja referatą. *E. Ardinskaitė* skaito gana vykusiai, gyvai įscenizuotą A. Vaičiulaičio novelę „Ponia". Paskui būrelio reikaliukai. Nutarta važiuoti į Panevėžy įvykstantį moksleivių literatūros vakarą.

— Sportininkai įsitaisė čiuožyklą. Mat, nešti kasdien po 10 centų į miesto čiuožyklą nelabai apsimoka. O dabar, kiek padirbėję, turime savo. Ypač bus patogu per gimnastikos pamokas, esant panosėj gražaus ledo.

Meldų Meldūnas

VILKAVIŠKIS

Vos spėję užmiršti atostogų linksmybes, patekome į naująsias. Šias mums „užfundijo" jaunesnieji euch-kai, suruošdami didelį vakarą. Statė „Dvylika brolių juodvarniais lakstančių". Tik gaila, kad jie scenoje nelakstė, bet vos judėjo, vis kreipdami ausis į pryšaky stovinčią būdelę. Publikos buvo daug, todėl gerokai gauta ir pelno. Šio vakaro nepasisekimus žada išpirkti ateinantis, kuris įvyks kovo 4 d.

Mak

Tikinčio poeto ženklai ir stebuklai

Regėdami daugelio pairusį gyvenimą, klausydamies nešvankių, piktžodžiaujančių Kristaus reiligijai balsų, matydami didelį žmonijos nusigrįžimą nuo Evangelijos šviesos, tariamės gyveną materializmo, arivizmo, karjerizmo, bestializmo ir kitokių išbujojusių biaurybių gadynėje. Ir iš tikrųjų, plačiose masėse įvairių ligų, įvairių nuodų nestinga. Ir Lietuvoje — su nuogąsčiu turime pripažinti — daugelio brendama į pražūties liūną. Kur prieškarinės lietuvių moksleivijos, rusinimo, pravoslavinimo engiamos, šviesusis idėjiškumas, kur tas Nepriklausomybės kovose gaisravęs herojizmas, kur pokarinės jaunuomenės kultūrinės ir visuomeninės kūrybos entuziazmas?

Ir vis dėlto nėra jau taip baisu, nes yra žmonių, susimąsčiusių dėlei visa pikta, yra žmonių, ieškančių Kristaus kryžių ir rūpintojėlių žemėje, rodančių ženklus, kuriais pasireiškia Esantysis mokslo vyrų veikaluose ir architektų planuose Veikiantysis, kad išvystų žmonės baisių žodžių ir liūdnų minčių stebuklus:

Tiesa, tai ne kokie ypatingi stebuklai, nes juk visiems aišku, kad visa kas turės praeiti, pražūti, tačiau šios dienos žmogui, besiblaškančiam didžioje beprasmėje ir taip labai įsigyvenusiam į siautėjančią kasdieną, susikūrusiam tokią besielę, tokią niekingą stabmeldišką mamonos religiją, tokie priminimai, esą visa tai turės pražūti, regis, turėtų stebuklais vaidentis.

Ir štai, tie susimąstę dėlei pikta ir rodą atsinaujinimo ženklus yra sielvartingi Lietuvos poetai, liūdnų dainų ir skursnių rūpintojėlių kūrėjų ainiai.

Neseniai, prieš keletą metų, sakysime, prieš dešimtį metų, buvo kai kieno skundžiamasi, esą lietuvių poetai teduoda tik pigaus erotizmo ir negilaus verkšlenimo. Šiandieną regime visai kita ką. Tik pažvelkime, kiek poetų prisimena savo kūryboje Dievą, Viešpatį, Dievulį, Kristų, Mariją ir kaip dabartinė poezija yra ku-

pina amžinybės atodūsių ir maldos, karštos maldos žodžių. Ar ne tik Ženklų ir stebuklų autorius, tas mistikas Bernardas Brazdžionis, būdamas iš jaunųjų poetų pirmasis poetas religininkas, bus davęs tą choralinį toną, kuris nūn taip girdimas tiek jaunoje poetų kūryboje, tiek eiliuoti pradedančiųjų bandymuose.

Pirmuoju eilėr. rinkiniu, pavadintu Amžinas Žydas, Brazdžionis, nors ir parodė polinkį į šventraščio tematiką, vis dėlto neturėjo tos grynos tikinčios sielos nuotaikos, o A. Jakštas net pranašavo autorių nuklystant į trečiafrontininkų eiles, kaip ir Solomeja Nėris. Tenai jo religingumas buvo gana grubus, kaip ir eilėraščių forma grubi. To religinio grubumo geriausias pavyzdys — Ką sakė mūrininkas Jėzui tą naktį, kuris, užuot sukėlęs religinį jausmą, tegalėjo sukelti — ir sukėlė daug kam — net pasipiktinimą. Šis eilėraštis maištingumu prieš dorovinius dėsnius, kuriais remiasi kat. Bažnyčios gyvenimas, priminė garsiąją A. Mickevičiaus Vėlinių Konrado improvizaciją. Užtat antroji knyga — Krintančios Žvaigždės — beje, pirmuoju rinkiniu galėtų būti skaitoma 16 pusl. knygutė Baltosios dienos, kuriose Brazdžioniui teteko tik 8 psl., manding, buvo toks smulkutis bandymas, kurio nesinorėtų skirti prie bendro autoriaus raštų skaičiaus, — taigi, Krintančios Žvaigždės autorių priskyrė jau prie aiškiai katalikų poetų.

Pastarieji gi, Ženklai ir Stebuklai jau tikrai pateisino vieno kritiko, rašiusio apie Amžiną Žydą, pasakymą, charakterizuojantį autorių — jog tai esąs poetas „atviros širdies ir kilniai tikįs, tikėjimo aiškaus, kaip naujagimio akutės".

Jau pats knygos vardas sako, jog Brazdžioniui kūrybos versmė nenustoja buvęs šventraštis, ypač Senasis Įstatymas. Tatai rodo jau tie parenkami motto, kaip „Atnaujink ženklus ir atkartok stebuklus", „Aš išaugau kaip palmė Kadėse ir kaip rožių kelmas Jerike", jau tie dažni vardai, kaip Sulamita, Aminadabos, Bethlehem, Siono duktė, Semas, Egiptas ir t. t. Bet autorius nėra poetas, kurs kartotų Dovydo psalmes, kaip koks snobas drįsta tvirtinti. Anaiptol, Brazdžionis yra šios dienos poetas, kuris, kartodamas stebuklus, rodo dvasinio atsinaujinimo ženklus.

Ir šioje knygoje Brazdžionio lyrika pasižymi minčių gilumu, filosofiniu atspalviu. Bet autoriaus filosofavimas nėra abstraktus, o mintys reiškiamos ryškiais vaizdais, kurie dažnai įgauna apokaliptinių paveikslų dažų. Štai, poetas daugiausia vartoja būsimąjį laiką. Jis mėgsta daugiau žiūrėti į ateitį, jis daugiau rūpinasi tuo, kas bus ar ko nebus —

Ateis pavasaris, žydės žilvyčiai ir klevai
[— tavęs nebus.
Ateis duktė, ateis sūnus, ateis kiti, kur tu
[buvai — tavęs nebus.
Per žydrą dangų saulė kops ir mėnuo pa-
[tekės — tavęs nebus.
Kaip vandenio, kaip vandenio žmonių
[daug nutekės — tavęs nebus.
(47 psl.)

Randame čia ir tautinių motyvų, kurie tačiau nėra tokie būdingi Bern. Brazdžioniui. Bet ir šičia poetas davė nuostabiai stiprų eilėraštį — Lietuvos motina, — kuris gali būti vertingesnis už visą kitų poetėlių patriotiką —

Po baltu nuometu baltos lelijos veidas,
praeis pavasaris, o veidas vis žydės,
ir kaip palaukėse aukštų pagojų aidas,
liūliuos meliodija jos mylinčios širdies.
(67 psl.)

Negi cituosi visus šešius posmus, kurie visi yra lygiai stiprūs, kaip šiedu pacituotieji.

Švari Brazdžionio lyrika ir kas svarbiausia, įvairi tiek tematikos, tiek formaliniu atžvilgiu. Žiūrėk, kitas kad ir, regis, talentingas poetas, paima kurį nors motyvą, tai ir kartoja po kelisyk ir dar tuo pačiu jambu, tokiomis pat poetinėmis priemonėmis. O Brazdžionis ne toks yra. Jis vis ką nors nauja sugalvoja.

Tačiau žiūrint į Ženklus ir Stebuklus formaliniu požiūriu, prie autoriaus galima gerokai kibti. Daug žodžių sukirčiuota yra tarmiškai, yra, sakysime, būsimojo laiko veiksmažodžių, kaip nulinks, užneš, suduš ir pan., kuriems kirtį autorius uždeda ant pirmojo skiemens. Kai kur ritmas lengvas, bet dažniausiai jis būna toks, kad skaitydamas jauti, lyg per gruodą važiuotumei.

Kai kurie Brazdžionio rimai netenka net asonansinio sąskambio, pav. sustot — skaistus, (24 psl.), pabaigos — žmogaus (14 psl.), maldos — veiduos, marias — trys, o dažnai tie asonansai būna itin skurdūs: pašok — vainikuotą, atsišauks — toliau, Jo — krauju, dainoj — tenai ir t.t. Išleido, žinoma, Sakalas, lietuvių rašytojų prietelius, kuris ne tik knygas, tokias nepelningas, kaip poezijos, leidžia, bet dar ir premijas skiria. Na, knygos kaina tai jau 4 lt., bet už tokią dailiai išleistą ir vertingos poezijos knygą vis dėlto nebrangu. Jeigu jau nepaskaityti, tai bent bibliotekai papuošti galėtų ją įsigyti mūsasis inteligentas. Bet... ar tik jis turi lentyną savo bibliotekai...

M. Linkevičius

Broliai Domeikos

Broliai Domeikos — romanas, kuris laimėjo 1936 m. valstybinę literatūros premiją. Nesu literatūros kritikas, nei recenzentas. Esu tik paprastas skaitytojas. Jeigu literatūros kūrinys rašomas skaitytojui, tai tegul bus leista ir jam pareikšti keletą pastabų. Juo labiau, kad veikalas premijuotas.

Taigi. Kaimynystėj viensėdijoj gyvena broliai dvynai Julijonas ir Adomas Domeikos. Abu ūkininkai. Žemės turi po 20 ha. Gyvena pasiturinčiai. Vienas su kitu lenktyniauja: stato moderniškas vištides, dengia skarda stogus. Nei šio, nei to, dingus veisliniam gaidžiui, broliai susipyksta, pradeda bylinėtis. Santykiai įtempti. Viens kito prisibijo, vengia susitikti. Santykius palaiko senis Užubalis. Viens kitam kerštauja. Julijonas nukerta medį, Adomas išaria Julijono žemės gabalėlį, ir vėl dvi naujos bylos.

Tuo tarpu aruodai tuštėja. Viralas vos pribaldomas . . .

Viens nuo kito slėpdamies eina skolintis pas kaimyną Stupelį ir rašos dviguba suma vekselius. O Stupelis protestuoja ir jau čia pat varžytynės.

Paskutinę karvę vedasi abu į turgų, anksti rytą, bijodami, kad kits kito nepamatytų. Tačiau kely susitinka. Išsišneka ir susitaiko. Bet Stupelis begėdiškai atkerta po pusę žemės, statosi joj naujus namus, kurie nuo pypkės užsidega ir supleška . . .

Kompozicijos ir probleminių gudrybių nėra.

Skaitytojas nukeliamas į vienasėdiją, vedžiojamas nuo vieno brolio pas kitą, tai pas kaimyną, ar nuvežamas į miestelį, į teismą, kaip šiandien Lietuvoj, — dėl niekų, dėl gaidžio . . .

Seniau Simanas Daukantas rašė „Būdą lietuvių kalnėnų ir žemaičių", dabar Dovydėnas parašė „Brolius Domeikas". Jis vaizduoja kaimietį gyvenantį XX a., bet dar XIX a. dvasios, tokį koks jis jau baigia išmirti. Jaunoji Lietuva jau visai nebe tokia. Aišku, reikia tuos mirštančius eksponatus konservuot literatūros veikale, muziejuj ar kitaip. Su laiku tai bus įdomi medžiaga.

Veikalo visokeriopa apimtis labai siaura. Fonas neišeina iš viensėdijos, nesiekia miestelio, juo labiau visos Lietuvos. Tipų labai maža. Jie būdingi siauram plotui (šiaurės rytų aukštaičiams), bet nebūdingi visai Lietuvai. Jie, be abejo, realūs, tikri, paimti iš gyvo gyvenimo. Kiek sunkiau įtikėti Stupeliui, kuris toks dievobaimingas, toks turtingas, svaido tūkstančiais ir toks niekšas! Rodos, ir jis lietuvis, bet labai nelietuviškas. Visai iššokęs iš bendros atmosferos, visai nauju pasauliu, o tuo tarpu išaugęs kaime kaip ir kiti. Neįtikėtinas!

Idėja siaura, fonas siauras, tipai nors reljefiški, bet būdingi siauram plotui, epocha žūstanti. Net naujosios Lietuvos kūrimosi nesimato. Mokosi vieno brolio sūnus, kito duktė. Jie puikiausiai galėjo bent parodyti jaunąją kartą, bet jiems romane neleista pasireikšt. Lyg atžalos išaugo ir nudžiūvo, nežinia kur dingo.

Daugiau pliusų stiliuje. Taiklus ir sąmoningas palyginimas, tikslus realistiškas vaizdavimas, nuotaikos audimas, išryškinimas epizodų ir nedaugeliu žodžių nusakymas daug. Pats stebiesi, kaip dingsta autorius, lieka tik veikėjai (išskyrus Stupelį ir teismą), lietuviška dvasia, lietuviškas gyvas, natūralus dialogas, lėtas, ramus, rimtas, storžieviškas lietuviškas ritmas. Žmonės gyvi, su širdim. Nors pykstasi, bet myli viens kitą ir skaitytojas juos myli.

Stiliaus atžvilgiu Dovydėnas iriasi, ieško naujo.

Ką duos lietuviui kaimiečiui toks jo būvio vaizdavimas. Ar atneš džiaugsmo? Oi ne . . .

Ką duos jaunam skaitytojui? Auklės estetinį skonį? Nemanau. Čia gana storžieviška. Iš lietuviškos pirkios skaitytojas niekur nevedamas.

Ką jis duos užsieniečiui, kuris premijuotu veikalu susidomėtų? Duos pamatyti Lietuvos gėdą. Kodėl Dovydėnas vaizduoja tik blogąsias puses? O dėl idėjos ir stiliaus siaurumo veikalas neis už Lietuvos ribų.

Šis romanas, man rodos, tik geras bandymas. Tai tik studija, bet dar ne didžioji kūryba. Joje dar nėra tos kerinčios ugnies, kuri privalo būti meno veikale.

P. Ąžuolas

J. Keliuotis ruošia studiją apie mūsų poeziją. Studija siekia liaudies dainų ir baigiasi jaunųjų mūsų poetų kūriniais.

K. Grigaitytė paruošė eilėraščių rinkinį „Na tai kas". Eilėraščius leis Sakalas. Po to, kai senokai beskaitėme tikrai nuoširdžios moteriškos lirikos, K. Grigaitytė tuo labiau laukiama.

V. S. Gira paruošė ketvirtąjį eilėraščių rinkinį „Telegrafas".

Kun. J. Marcinkus-Tauronis parašė originalų ir visai naujos dvasios leidinį „Mes alkstame Dievo".

Petras Rimkūnas paruošė novelių rinkinį „Pensijonato auklėtinė.

K. Žirgulio seniai jau žadėtieji eilėraščiai „Mea culpa" jau spausdinami.

KŪNO KULTŪRA

Veda ST. DAUNYS

Europos porinio čiuožimo meisteriai

LGSF — ledo rutulio turnyro nugalėtojas

Ledo rutulio pirmenybės visada pradedamos tradiciniu ledo rutulio turnyru, kurio nugalėtojui yra paskirta pereinamoji dovana. Turnyras būna paįvairintas čiuožimo estafete ir ripkos šaudymu į vartus.

Šiais metais turnyras įvyko sausio mėn. pradžioje. Turnyre dalyvavo 8 komandos: LGSF, JSO, LFLS, Š. KJK, Makabi Sparta, Tauras ir KSK-Kultus. Turnyrą laimėjo LGSF komanda, surinkusi daugiausia taškų ir visose varžybose laimėjusi pirmąsias vietas.

Pirmoj poroj Š. KJK nugalėjo Spartą 3:1. LFLS įveikė Taurą 2:0, LGSF-KSK-Kultų 7:0, o JSO — Makabi rungtynės baigėsi 12:1 JSO naudai. Pralaimėjusios komandos iš turnyro iškrito, o laimėjusios įėjo į pusfinalį.

Pusfinalio rungtynėse LGSF nugalėjo JSO 1:0. Golą įmušė Apuokas. Antrose pusfinalio rungtynėse Š. KJK įveikė LFLS 4:2. Į finalą pateko LGSF ir Š. KJK. Finalinės rungtynės buvo itin karštos — jos pasibaigė 1:0 LGSF laimėjimu. Golą įkirto Klimas.

Čiuožimo estafetę laimėjo LGSF. Ripkos šaudymą į vartus taipgi laimėjo LGSF. Viso LGSF surinko 10,5 taškų, Š. KJK 7,5, LFLS 5 ir kiti mažiau.

LGSF komandai iškovojo laimėjimą šie ledo rutulininkai: Mačius, Zumeris, Brazauskas, Kupcikevičius, Klimas, Danilevičius, Apuokas, Dornas, Čergelis.

Prasidėjo ledo rutulio pirmenybės

Apie sausio mėn. vidurį prasidėjo Kauno ledo rutulio pirmenybės. I klasės komandų yra penkios: LGSF, Tauras, LFLS, Š. KJK, JSO. Pirmauja LGSF komanda, neturinti nė vieno pralaimėjimo. Visos kitos komandos turi po vieną pralaimėjimą. Pirmenybėse pasiekti šie rezultatai: LGSF nugalėjo Š. KJK 2:0, Tauras nugalėjo LFLS 3:0, LFLS įveikė JSO 4:3 ir Š. KJK įveikė Taurą 3:0. LGSF — JSO 1:0.

Atvyko futbolo treneris

Jau atvyko pasamdytasis futbolo treneris austras Jiszda, kurs pradėjo treniruoti mūsų futbolininkus. Žiemą treniruotės vyksta K. K. R. Bus treniruojami visi sportininkai, kurie suskirstyti į tris grupes.

Visi Kauno sporto klubai su Sparta nutraukė santykius

Kaune veikia lenkų sporto klubas Sparta, kurio žaidikai neprisilaiko nustatytos tvarkos: aikštėje kalba svetima kalba, kas prieštarauja mūsų įvairių sporto šakų pirmenybių nuostatams, kivirčijasi su teisėju, dažnai dėl Spartos šalininkų rėkavimų teisėjas lieka neužtikrintas saugumu ir panašiai. Todėl visi Kauno sporto klubai įteikė K. K. R. direktoriui pasirašytą raštą, pranešdami, kad dėl minėtų priežasčių su Sparta nutraukia visus santykius, kartu atsisako žaisti draugiškas ir pirmenybių rungtynes.

Treniruojasi krepšininkai

Greit įvyks tarpvalstybinės krepšinio rungtynės Lietuva — Latvija, kurioms mūsų krepšininkai smarkiai ruošiasi. Dabar krepšinio rinktinė, savo pajėgumui nustatyti, nuolat žaidžia prieš atskiras komandas.

Mūsų krepšininkės važiuos į Italiją

Šiais metais Italijoj įvyksta didelis moterų krepšinio turnyras, kuriame dalyvauti pakviestos ir Lietuvos moterys krepšininkės. Pakvietimas priimtas. Tai bus pirmas mūsų krepšininkių pasirodymas užsienyje. Prieš tai mūsų krepšininkės ruošiasi sužaisti draugiškas rungtynes su Latvijos kuria nors moterų komanda. Rungtynės būtų Kaune.

Krepšinio rungtynės su estais

Dedamos pastangos sužaisti draugiškas krepšinio rungtynes su estų krepšininkais Kaune. Kviečiamas Estijos meisteris IMCA.

Bus futbolo rungtynės su rumunais ir italais

Nusistatyta šią vasarą sužaisti tarpvalstybines futbolo rungtynes su Rumunija ir Italija. Su Italija jau susitarta.

Kauno boksininkai nugalėjo Klaipėdą

Kauno boksininkai įveikė Klaipėdos boksininkus 10:6. Rungtynės buvo Klaipėdoje.

Siamo karalius mėgsta pašliūžų sportą

ŠACHMATAI

Tarpklubinės šachmatų rungtynės

Prasidėjusios tarpklubinės rungtynės smarkiu tempu varomos pirmyn. Galutinai dalyvauja 13 komandų: (rašome burtais nustatyta eilės tvarka): 1. Spindulys II, 2. Jaunieji Verslinink., 3. Aleksoto JSO, 4. Spindulys I, 5. C. JSO I, 6. D. R. c. kultūros klubas I, 7. C. JSO II, 8. Korp. Vytis, 9. Vilijampolės JSO, 10. Skautų Vyčių Draugovė, 11. LGSF, 12. Grandis ir 13. D. R. c. k. k. II.

Kol kas įdomiausias susitikimas buvo sausio 21 d. tarp Spindulio I ir LGSF. Po 4 val. kovos laimėjo LGSF 2,5:1,5 ir dar dvi partijos liko atidėtos. Kiti susitikimai davė tokius rezultatus: sausio 21 d. C. JSO II — Vytis Korp. 0,5:5,5. Aleksoto JSO — Grandis 2,5:3,5; sausio 22 d. Darbo Rūmai I — Vilijam. JSO 4,5:1,5, Jaunieji Verslininkai — Darbo Rūmai II 5:1; sausio 24 d. C. JSO I — Vyčių Dr-vė 4:1 (1) (viena part. atidėta); sausio 25 d. D. Rūmai I — D. Rūmai II 4,5:1,5, Spindulys II — Spindulys I 4,5:0,5 (1), C. JSO II — C. JSO I 1:5; sausio 26 d. LGSF — Grandis 3:3.

Užsienio šachm. žinios:

Hastingsas. Kalėdinis Hastingso turnyras baigėsi. Pirmąją vietą užėmė Alechinas surinkęs 8 taškus (iš 9 galimų). Padarė remizą su Eliskares'u ir Kaltanovskiu. Toliau seka Fine (skaityk Fainas) 7,5 t. 3. Eliskares'as 5,5. 4. Latvis Feiginas ir Vidmaras po 4,5 t. Po jų seka Vinteris ir Tailoras po 3,5 t. Kaltanovskis 3 t. Thomas ir Viera Menčikpo 2,5 t. Labai gerai pasirodė latvis Feiginas surinkęs 4,5 taško.

Buenos Aires. Tarpvalstybinės rungtynės Argentina — Uragvajus baigėsi 6,5:1,5 Argentinos naudai. Taip pat pranešama, kad Argentina 1939 d. nori surengti pasaulinę šachmatų olimpiadą, į kurią būsią pakviestos ir Europos valstybės, apmokant joms kelionės išlaidas.

I part.

Blumenfeldo gambitas. Partija lošta 1937 m. Birmingamo turnyre.

Baltieji: Morri	Juodieji: Winter
1. d2—d4	Žg8—f6
2. c2—c4	e7—e6
3. Žg1—f3	c7—c5
4. d4—d5	b7—b5
5. Rc1—g5	e6:d5
6. c4:d5	h7:h6
7. Rg5:f6	Vd8:f6
8. Žb1—c3	b5—b4
9. Žc3—a4	
Jei Žb5	tai Vb6
9.	Rc8—b7
10. Ba1—c1	d7—d6
11. g2—g3	
tai pralošia pėstininką — e2—e4 buvo teisingiau.	
11.	Vf6—f5
12. Rf1—g2	Vf5:d5
13. Vd1—c2	Vd5:a2
14. 0—0	Va2—e6
15. Bf1—d1	Rb7—e4
16. Ža4—e5	d6:c5
17. Vc2—a4+	Re4—c6
18. Va4—a5	Rf8—e7
19. Bc1:c5	Ve6—f6
20. Bc5—f5	Vf6:b2
21. Va5—e7	0—0
Baltieji grąsė gražiu matu Bd8+ ir Vc.	
22. Vc7:e7	Žb8—d7
23. Ve7—d6	Vb2—c2
24. Bf5—f4	Rc6—a4
25. Bf4—d4	Ba8—b8
26. Bd4—d2	Vc2—c5
27. Bd1—a1	Vc5:d6
28. Bd2:d6	Žd7—c5
29. Bd6—d5	Bf8—b8
30. Rg2—h3	Bc8—c7
31. Bd5:c5	Bc7:c5
32. Ba1:a4	b4—b3
33. Ba4:a7	b3—b2
34. Žf3—d2	Bc5—d5
ir baltieji pasidavė.	

Marijampolėj

Marijonų gimnazijos septintokų penketukas sausio 10 ir 17 šachavosi su Marijonoų spaustuvės darbininkas. Pirmąjį kartą — 4:1 moksleivių, antrąjį — 5:0 darbininkų naudai. *Žibt.*

Kreivos šypsenos

IŠ BIRŽIEČIŲ ENCIKLOPEDIJOS

— Pasisveikino, kaip orkestras per skautų šventę.

— Skaito, kaip septintokai dienraščius.

— Dairosi, kaip septintokės, pamačiusios naująjį moktoją.

VIII — Stasys: Yra pasaulyje poetų, bet taip pat yra ir poečių. Albertas: Kur Nevėžis nuo seno... Kazys: Taip, taip, liūdna, o vis dėlto Rotušės ir Bielinio gatvės mano širdžiai artimiausios...

VIIb — Elenutė: Pernai žiemą taip buvau išsiilgusi Pasvalio, o šįmet...

VIIa — Liudas: Man patiko jos dramatiškas veidas... Soteras: Rotušės gatvelė buvo populiari gatvė. Eugenijus: Vadinas, esu seniūnas. Chm... O ar nežinote, ką VIIb klasėje išrinko seniūnu?

VIb — Ema: Angliškas valsas, pingpong — mano gyvenimo bazė... Birutė: Esu kaip uogytė, gyvenu bendrabutyj...

VIa — Vytautas: Orlaivis ir sklandytuvas nepataiko į jos širdį... Alfredas: Per maža gimnazijoj sportuojama.

Kimbirbaika

JURBARKIEČIŲ PATARLĖS

1) Išsižiojęs, kaip aštuntokas, bėgdamas pas septintokę.
2) Piktas, kaip lotynistas per „Tito Livijaus“ pamoką. *Klaustukas*

IR KRETINGIŠKIAI NORI KREIVAI PASIKLAUSTI

Mūsų krepšininkų didžiausia svajonė iki rungtynių (dėl taurės) išsiauginti savo Petrą Ilgakojį. Jei jo kūną ištempti nepasisektų, tai paskutinė viltis — rankas pailginti nors iki pustrečio metro. Tad jų vardu prašau gerb. skaitytojus (tik ne konkurentus), nurodyti rezeptą, kurio pagalba Petras augtų ne metais, bet valandomis. *Kibi-Ribi*

PANEVĖŽIO GIMNAZISČIŲ ENCIKLOPEDIJA

Juodoji knyga — peklos knyga, į kurią daugiausia prirašo viena matematikos mokytojų. (Už buvimą klasėje pertraukų metu).

Raštinė — vieta, kur daug ko galima sužinoti ir kai kam nusišypsoti.

Rūbinė — nemokant pamokos, geriausia „ramybės“ vieta.

Gavėnia — laikas, kada labiausiai vengtini dalykai yra lašiniai ir berniukai.

VIa klasė — poečių buveinė ir pieštukų sandėlis, į kurį eina prieš piešimo pamoką VIIIa klasės „elgetos“...

V-sios klasės — kolekcija individžių, su kuriom aštuntokės tam tikroj srityj (nesakysiu, kad vakaruškose) amžinai pešasi.

VIIIb klasė — pagal vieno pedagogo žodžius, tai ne VIIIa.

Laikrodis (esąs Respublikos gatvėj) — mechaniškas sutvėrimas, patarnaująs panevėžietėm, paskyrus rendez-vous.

„Ateitis“ — žurnalas, kuris traukia.

M. gimnaz. Viksva

ŠIAULIŲ NUOTRUPOS

Kovoja, kaip aštuntokės su aštuntokais dėl užgavėnių blynų.

Kodėl šeštadienių „XX Amžių“ perskaito visa berniukų gimnazija, pradedant gimnazijos vadovybe, baigiant mažuomene? *„Mirga marga“ mėgėjas*

Jei užsigavėjime tebus vieni bendraminčiai, tai mes eisime nebendraminčių ieškoti. *Atsiskyrėlės*

Kodėl Šiaulių gimnazijos nei poetų nei rašytojų neišaugina?

Literatūros mėgėjas

Vilkaviškiečių linkėjimai

Vilkaviškiečių euch-kų laikraščio „Negęstančio židinio“ „Redakcijos krepšys“ naujųjų metų proga pataria ir linki:

Literatams: pradėti 1937 metais kiekvieną sus-mą malda į Apoloną ir mūzas, kad jos susimylėtų dribtelti iš savo aukštybių bent vieną beletristą.

Istorikų būreliui: gink Dieve, neruošti teismo, kad liudininkai iš opozicijos, „kreivai“ prisiekę, nepriverstų teismo pirmininko paskelbti mirties bausmę snaudžiančiai valdybai.

„Balso žemei“ autoriui: išleisti naują eilėraščių rinkinį, vardu „Balsas iš po žemių“, kur būtų dainuojama ne tik apie išvaržytą Lietuvą, bet ir apie autoriaus išvaržytą širdį.

K. Bradūnui, ne tik posmuose dainuoti „o atsimink graži sesute“, bet neužmiršti gražių sesučių ir realiam pasauly.

REDAKTORIUS IR LEIDĖJAS PROF. DR. PR. DOVYDAITIS

GAMTOS DRAUGAS
Popularus „Kosmo“ skyrius
1937 metų Vasario mėn.

POŽEMIŲ GAMTOS STEBUKLAI

(Žiupsnelis žinių iš speleologijos)

Gimn. mok. A. Prielgauskienė, Kaunas

Kas yra speleologija?

Speleologija, arba „urvų mokslas“ (graik. *spelaion*=urvas, *logos*=mokslas), yra geologijos šaka, tyrinėjanti žemės gelmėse esančias tuštumas (urvus) ir su jomis susijusius įvairius reiškinius. Kiekvienoje kalnuotoje šalyje dabar jau yra įsikūrusios gausingos speleologinės draugijos, kurių nariai dažnai aptinka vis naujų tuštumų arba tose pačiose pastebi kaskart įdomesnių, didesnės mokslinės vertės turinčių reiškinių. Daugiausia veiklumo pastaraisiais metais parodo italų speleologinės organizacijos, gaunančios iš valdžios didelę materialinę paspirtį bei paskatinimą. Bet ir kitų šalių speleologai stengiasi neatsilikti. Kiekviena speleologinė organizacija turi savo žinioje po keletą šimtų tuštumų, kurių įdomesnes ar bent lengviau prieinamas tarp ko kita stengiasi pritaikint ir turizmo kslams.

Žemės gelmių tuštumos

Kilmės atžvilgiu žemės gelmių tuštumas galima suskirstyt į pirmines, pasidariusias vienu laiku su ta uolena, kurioje jos randamos, ir antrines — vėlybesnės kilmės. Pirminės kilmės tuštumų pasitaiko rasti kristalinėse uolenose. Jos, palyginti, nedidelės ir jų sienos nuklotos kvarco ar kitų, kartais brangiųjų, mineralų kristalais; todėl tos tuštumos dažnai yra vadinamos kristaliniais rūsiais. Šveicarijoje nemaža tokių „rūsių“ atidengia ledynai, ardydami granitą. Jų pasitaiko ir kitų kalnų kristalinėse uolenose.

Didžiausios betgi ir gausingiausios tuštumos yra antrinės kilmės — vandens ardančio bei tirpdančio veikimo sukurtos. Paprastai sakoma, kad nėra daikto, kietesnio, tvirtesnio už akmenį. Bet tai labai klaidingas įsitikinimas. Specialistai statybininkai arba skulptoriai gerai žino, kad sveiką, tvirtą akmenį surasti gana sunku. Uola, kad ir kokia ji atrodytų kieta bei tvirta iš pažiūros, dažnai būna jau „paliegusi“, t. y. suskilusi, plyšių plyšelių išraižyta. Lietaus vanduo, kapilarumo jėgų varomas, mažiausiomis srovelytėmis suteka į tuos, kad ir menkiausius, akim nepastebimus plyšeliukus, o jų susikryžiavime sudaro didesnius sriautelius, kurie, tirpdydami uolą, pamažu padaro urvą. Tuo urvu tekantis vanduo jau gali jį mechaniškai graužti ir didinti. O kai urvas pasidaro pakankamai platus, juo tekėdami dideli vandens sriautai minkštesnes urvo vietas ardo smarkiau ir sudaro eiles tuštumų, sujungtų tarpusavyje siauresniais urvais, arba šuliniais.

Jei į tokių požeminių tuštumų ir urvų sistemą patenka daug vandens, tai jų dugnu teka upeliai; o jei skliautai įgriūva ir užtvenkia srovę, tai susidaro ežerai, kurie, laikui einant, vėl prasigraužia sau kur nors plyšį ir nuteka. Urvynių didumas labai nevienodas, nes pareina nuo uolenos tirpingumo. Iš visų žemės plutą sudarančių uolenų anglies dvideginio (CO^2) turinčiame lietaus vandenyje geriausiai tirpsta dolomitai, klinčių akmuo ir gipsas; todėl tose uolenose pasitaiko daugiausia ir pačių didžiausių urvynių; pav., visos Mamuto Urvynių (žiem. Amerikoj) sistemos bendras ilgis siekia 430 kilometrų, o atskirų urvynių aukštis — 50 ir daugiau metrų.

Šių tuštumų tyrinėjimas yra sunkus ir pavojingas. Dažnai žmogus skverbiasi pirmyn čia pilvu šliaužđamas, čia per vandenį brisdamas, čia drėgnomis, slidžiomis uolomis kabinėdamasis, o kiekviename žingsny vėpso baisūs plyšiai, juoduoja gilios kiaurymės. Mažiausias neatsargumas — ir nugarmėsi vienas Dievas žino kur. Urvų, plyšių, labirintų begalė. Viename jų nežmoniškai staugia vėjas, antrame lyja nepaliaujamas lietus, trečiame krioklys šniokščia, putoja, o visi kartu jie taip suraizgyti ir supainioti, kad pasiklysti labai lengva. Be to, dar nuolatos krinta iš viršaus akmenys. Pataikys į galvą — palaidos vietoje; užvers angą — dar blogiau. Todėl nenuostabu, kad šiose požemių kelionėse nelaimių pasitaiko dažnai. Tyrinėtojai daugiausia žūva pakliūdami į smarkią vandens srovę.

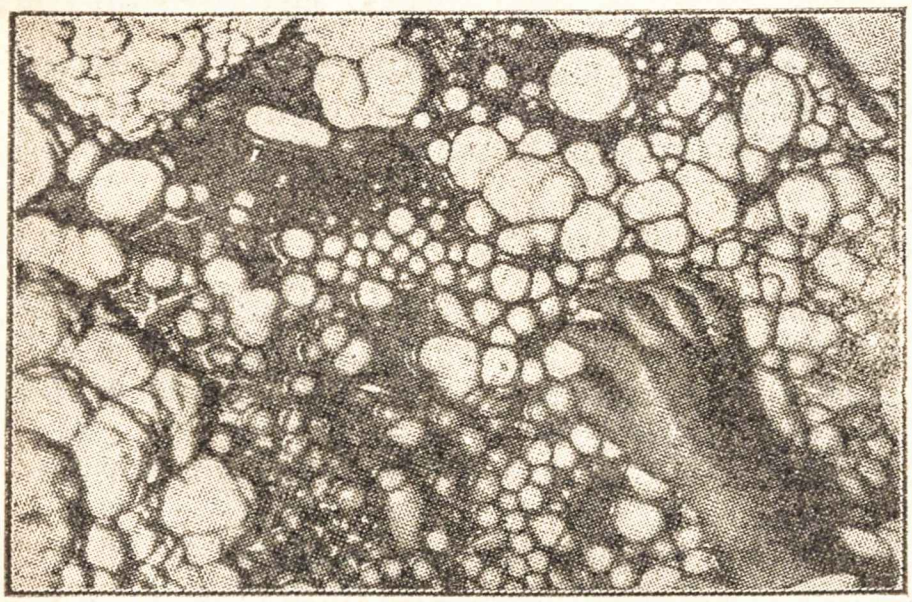

1 pav. Urvynių perlai

Tačiau šie pavojai drąsuolių neatbaido, nes jų vargą atlygina kiekviename žingsny pasitaikančios nematytos įdomybės. Tas pats vanduo, kuris išgraužia niūrias urvynes, sugeba išpuošti jų vidų reto gražumo kūriniais. Nustebęs požemių rūmų lankytojas mato urvynių sienas ir lubas, išpuoštas smulkiausiomis dailaus darbo mineralinėmis užuolaidomis, o grindis — išklotas urvynių perlais. (1 pav.). Pasieniais stovi eilės kolonų. Jų tarpuose kyla į viršų puikūs žibintuvai. Viena urvynė priaugusi tiesių, plonų, baltų lazdelių, lyg koks nendrynas; kitoj — tankiai sužėlęs kauburiuotų, spygliuotų Meksikos kaktų miškas. Čia vėl kaž kokie mūrai; tarsi gotiško stiliaus bažnyčios; greta — lyg karstai, iškelti ant aukštų pastolių, apstatyti brangiomis žvakidėmis. Ten vėl stovi begalinė suakmenėjusių žmonių stovylų eisena. Šie visi padarai turi bendrą stalaktitų ir stalagmitų pavadinimą.

Didžioji jų dalis sudaryta iš mineralo kalcito. Vienur kalcito konkrecijos skaidrios, kaip kristalas; kitur jos sniego baltumo. Vietomis geležies junginiai nudažo jas rausvai, o mangano dvideginis — juosvai. Nesunku suprasti, kad žibintuvo šviesai šviečiant, galima pamatyti pasakiško gražumo vaizdų.

Ekscentriniai stalaktikai

Uolų plyšeliukais lėtai sunkiasi klinčių prisigėręs vanduo. Maži lašeliai, prasisunkę urvynės vidun, ilgai kabo palubėje. Jų vanduo ir anglies dvideginis pamažu išgaruoja, o mineralo kalcito mažas kristalėlis lieka prilipęs palubėje. Vieniems lašeliams išgaravus, prasisunkia kiti. Vėl garuoja ir t. t. Praeina vienas, kitas šimtas metų ir iš mažyčių kalcito kristalėlių nusilieja skaidrūs padarai, panašūs į ledo „žvakes“ pastogėje. Geologai juos vadina stalaktitais. Jie auga iš viršaus žemyn.

Jei vandens prasisunkia tiek, kad palubėje išgaruoti jis nebesuspėja, tai vandens lašai krinta aslon ir čia išgaruodami taip pat palieka kalcito kristalėlių, kurie, laikui einant, sudaro į viršų augančius stulpus - vadinamus stalagmitus (2 pav.). Jei sąlygos nepasikeičia, stalaktitai ir stalagmitai auga vienodai. Bet sąlygoms bent kiek pasikeitus, keičiasi ir toji mineralinė „augmenija“. To pasėka — begalinis urvynių konkrecijų įvairumas. Kai jos auga aukštyn arba žemyn, augimo aplinkybes suprasti lengviau. Bet žymi stalaktitų dalis auga į šalį, t. y. nepriklausomai nuo žemės traukiamosios jėgos. Daugiausia speleologijos srityje pasidarbavęs prancūzų geologas E. A. Martel'is šiuos visaip išsiraizgančius stalaktitus pavadino ekscentriniais.

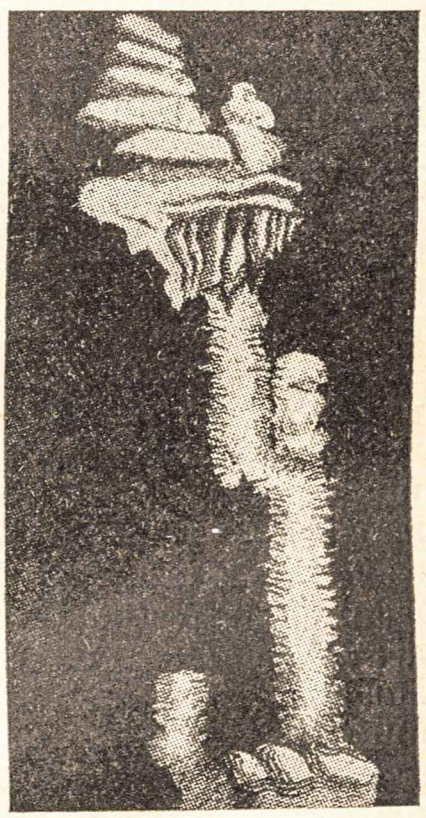

2 pav. 20 metrų aukštumo dailus stalagmitas

Ekscentriniai stalaktitai — vienas pačių sunkiausių mineralogijos galvosukių, kurį išaiškinti dabar sumobilizuota visa eilė fizikocheminių dėsnių. Tuos „ekscentrikus“ pirmas pastebėjo 1878 metais Collett'as Wyandott'o urvynėje (Amerikoje). Vėliau panašių stalaktitų pavyko rasti ir visose kitose urvynėse. Pagal savo pavidalą jie visi yra suskirstyti šiaip:

1. Gladioforminiai (į kardą panašūs) stalaktitai. Tai pailgų, kiek paplokščių arba trikampių iešmų arba peilių pavidalo ekscentrikai.

2. Folioforminiai (į lapą panašūs), visaip išsiraičiusių augalų lapų pavidalo stalaktitai.

3. Kampuoti ekscentrikai. Šie būtų panašūs į folioforminius, tik auga ne lenktos, bet keleriopai sulaužytos linijos kryptimi.

4. Grandiniai stalaktitai augdami sukasi ratu, padarydami kablių, žiedų ir net retežių pavidalo konkrecijas.

5—6. Gyvačių ir grąžtų pavidalo ekscentrikai (3 pav.).

7. Adatiniai stalaktitai — iš mažų, smailių adatėlių sudėstyti.

8—9. Didieji ekscentriniai stalaktitai. Jie dažniausia auga tiesiai į šalį, bet jų paviršius labai kriaupuotas ir lyg būtų sustingusiais, patysusiais lašeliais („ašaromis“) apkabinėtas. Kiti jų atrodo supinti iš mažų, visaip susiraizgiusių kirmėlaičių. Be to, jų visų spalvos taip pat įvairios, kaip ir paprastųjų stalaktitų.

Taigi matome, kad ekscentrinių stalaktitų struktura labai komplikuota. Manoma, kad jiems susidaryti padeda:

a) osmotinis spaudimas,
b) kristalų morfogenezės dėsniai,
c) skysčio paviršiaus įtempimas,
d) oro judėjimas urvynėje,
e) garavimas,
f) stalaktitui sudaryti dalyvaujančių pašalinių junginių savybės,
g) kapilarumas,
h) vandens varvėjimas ir pagaliau
i) cheminė sudėtis tų akmenų, ant kurių stalaktitai auga.

Senai žinoma, kad sutirpusi medžiaga tirpiklyje elgiasi visai panašiai, kaip dujos, nes jos molekulos gali pačios eiti (difunduoti) iš vienos vietos į kitą, vienodai išsisklaidydamos visame tirpiklio tūryje. Pasiekusios tirpiklio ribas, molekulos braunasi toliau sklaidytis ir tuo būdu spaudžia indo sienas. Šis spaudimas, osmotiniu vadinamas, proporcingas sutirpusios medžiagos molekulų koncentracijai, t. y. eina didyn didinant sutirpusios medžiagos kiekį tirpiklyje.

Kad osmotinis spaudimas turėtų progos pasireikšti, reikalinga kokia nors užtvara, pastojanti kelią besisklaidančioms molekuloms. Per stalaktitų vidurį, paprastai, eina labai plonas, visaip išsiraizgęs vamzdelis, maitinamuoju kanalu vadinamas. Per jį vanduo įeina į stalaktitą ir pasiekia augamąją jo viršūnėlę. Atsitiktinas kanalo užsikimšimas (pav. sausros metu, kai jis visai išsenka) gali sudaryti tokią užtvarą arba membraną, per kurią osmotinis spaudimas jau gali varyti vandenį su ištirpusiomis jame klintimis priešinga žemės traukiamajai jėgai kryptimi, duodamas progos paprastam stalaktitui pradėti augt ir šakotis į šalis. Žinoma, osmotiniam spaudimui čia daug padeda ir kapilarumas, t. y. savaimingas kilimas skysčių, esančių plonuose vamzdeliuose.

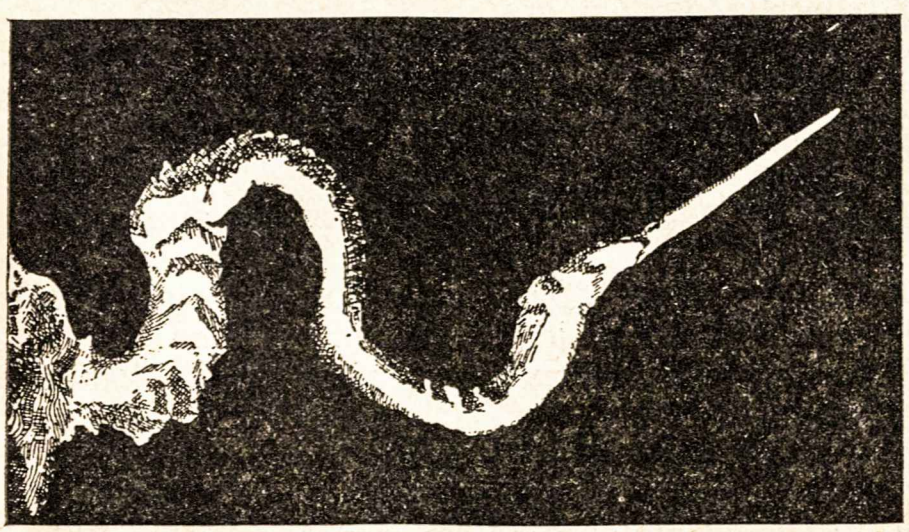

3 pav. Apie 10 metrų aukštumo ekscentrinis stalaktitas

Taip pat į urvynių vidų besisunkiančio vandens klinčių koncentracija nėra visada vienoda. Šiltesnis arba daugiau anglies dvideginio turintis vanduo sutirpdo daugiau klinčių. Jei jo temperatura krinta, tai ir koncentracija sumažėja. To pasėka — osmotinis spaudimas puola ir tiesiai augęs stalaktitas pakeičia kryptį. Be to, anglies dvideginio išsiskyrimas iš vandens burbuliukų pavidalu daro stalaktito paviršių nelygų.

Jei vanduo tik tik siekia maitinamojo vamzdelio kraštus, tai apskritas stalaktitas auga tiesiai į šalį; bet jei spaudimas padidėja, tai lašeliai išteka iš vamzdelio ir, pasiekdami ekscentrinio stalaktito apatinę pusę, užaugina čia žemyn nukrypusią briauną. Spaudimui dar daugiau padidėjus, lašeliai rieda išilgai stalaktito ir tose vietose, kur sustoja, išpuošia jo paviršių žemyn nukarusiomis „ašaromis“.

Kalcitas, išsiskirdamas iš tirpalų, kristalizuojasi romboedrų, prizmų, skalenoedrų ir kitų geometrinių kūnų pavidalais. Stalaktitas, pradėjęs kristalizuotis bet kuriuo vienu pavidalu, to pavidalo, paprastai, laikosi ir toliau; bet požemių vanduo gali turėti ir kitų priemaišų, kurios taip pat turi įtakos kristalų susidarymui; pav., azoto rūkšties druskos ir gipsas linkę duoti spyglius; o chloro junginiai suteikia kalcito konkrecijoms kirmėlyčių pavidalą. Iš to aišku, kad ekscentrinis stalaktitas, augdamas kelis šimtus metų, gali įvairiai kaitalioti savo pavidalą, destis kada kurių druskų turi į urvynes prasisunkiąs ir stalaktitą maitinąs požemių vanduo.

Urvynėse dažnai pastebimi smarkūs oro sūkuriai. Priežastis čia ta, kad požemių temperatūra kartais būna daug žemesnė kaip oro temperatura žemės paviršiuje. Mat, orui staiga atvėsus, pats šalčiausias oras suteka į urvynę, išspausdamas laukan lengvesnį šiltą urvynės orą. Nedideli temperatūros skirtumai urvynėse pastebimi visuomet, todėl jų oras niekad nestovi vietoje, o pamažu srovena bet kuria kryptimi. Tie sūkuriai prineša į urvynes dulkių, todėl paskutiniųjų šimtmečių stalaktitai nėra jau tokie skaidrūs, kaip anksčiau susidarę, nes kartu su oru į urvynes pakliūva daug suodžių. Be to, jei augantį stalaktitą paliečia nuolatinė oro srovė, tai prieš vėją esanti jo pusė auga greičiau, nes iš tos pusės vanduo greičiau garuoja. Toks nevienodas augimas priverčia stalaktitą suktis.

Į urvynių vidų prasisunkiąs vanduo ne tik maitina jos „augmeniją“, bet ir lašais varva žemyn. Jei lašai krinta ant ekscentrinio stalaktito, tai jie dažnai yra vadinami „parazitais“, nes gadina dailiai išaugusį stalaktitą — aplipdo jį klintimis kaip pakliuvo. Be to, lašai, tirpdindami stalaktitą, gali visaip išgraužti jo paviršių. Taigi, be vidinių priežasčių, veikiančių ekscentriką per maitinamąjį vamzdelį, nemaža pasitaiko grynai viršinių veiksnių, taip pat galinčių turėti įtakos stalaktito pavidalui ir jo augimui; pav., pastebėta, kad ši požemių „augmenija“ ypatingai mėgsta augti ant molio, nes molis, kaip žinome, menkai praleidžia vandenį ir todėl, laikydamas jį savo paviršiuje, duoda daugiau progos garuoti.

Dar vienas veiksnys liko nepaminėtas — tai laikas. Tik jo padedamas vandens lašelis, pasinaudodamas visokeriopais fizikos bei chemijos dėsniais, valdančiais gyvus ir negyvus kūnus, sukuria nuostabių formų padarus, puošiančius požemių rūmų sienas. Tikrai, urvynių vandens garavimas ir kalcito konkrecijų kristalizacija vyksta nepaprastai lėtai, todėl laboratoriniu būdu stalaktitus pagaminti nėra jokios vilties. Vadinasi, čia išdėstytoms ekscentrikų susidarymo teorijoms lemta likti paprastais moksliniais spėjimais — hipotezėmis.

Fotoelektrinis narvelis

Gimn. mok. V. Morkūnas, Panevėžys

Garsusis Enrikas Hertz'as (1857—1894)* pastebėjo, kad apšvietus katodą trumpų bangų spinduliais greičiau įvyksta išlydis — prašokšta kibirkštys. Halbwachs, Elster, Lenard ir kiti aiškino, kad šis fenomenas pareina nuo elektronų, kuriuos, veikiant spinduliams, išmeta iš savęs metalai, ypatingai šarminiai, o pirmoj vietoj kalis. Vario oksidas CuO pasižymi tąja pačia savybe; bet šis junginys yra jautrus ne tik trumpoms, o ir ilgoms bangoms.

Remiantis šita metalų savybe yra sukonstruotas fotoelektrinis narvelis. Jis susideda iš dviejų elektrodų, padėtų erdvėj arba visai be oro, arba erdvėj su praretintu oru. Spinduliai iššaukia iš katodo elektronus, kurie skrenda į anodą; atsiranda elektros srovė, kurios svyravimas atatinka šviesos svyravimus. Gautą grandinėje srovę galima amplikuoti ir paversti garsais, judesiais.

Fotoelektrinio narvelio pritaikinimas labai platus. Pav., Elsterio fotometras su fotoelektriniu narveliu tiksliai išmatuoja žvaigždžių šviesą, spektro brūkšnių intensivumą ir t. t. Toliau, vartojamas geležies liejyklose „termometras": kylant temperaturai eina didyn sulydyto metalo spindėjimas, kuris sužadina ir fotoelektrinę srovę.

Įdomūs taip pat automatiški traukinių stabdžiai. Mašinistui nepastebėjus pavojus įspėjamų ženklų ir nesustabdžius traukinio, traukinys sustoja automatiškai. Iš tam tyčia įrengtos šviesos versmės spinduliai patenka į garvežyje padėtą fotoelektrinį narvelį, sukelia elektros srovę, kuri po amplifikacijos sustabdo garus ir paleidžia stabdžius.

Fotoelektrinis narvelis pritaikomas keleivių kontrolei tais atvejais, kai reikia suskaityti praėjusius žmones ar pravažiavusius vežimus. Kiekvienas individas pro šalį praeidamas ar pravažiuodamas, neišvengiamai trumpam laikui užstoja šviesą ir išjudina visą kontrolės mechanizmą.

Tuo pačiu principu paremta bankų ir šiaip svarbių pastatų apsauga. Veidrodžių pagalba namas apšviečiamas nematoma infraraudona šviesa. Artinantis neprašytam svečiui, šešėlis krinta į fotoelektrinius narvelius, — ir pradeda veikti skambučiai bei šviesos signalai.

Iš kitų fotoelektrinio narvelio pritaikinimų tenka paminėti garsines filmas. Mikrofono pagauti garsai virsta elektros srove, kuri tam tikro sukamo veidrodėlio pagalba (yra ir kitokių konstrukcijų) atmeta šviesą į fotoaparatą ir palieka filmoje tamsius zigzagus. Filmos demonstravimo metu zigzagai užstoja šviesą, šviesa virpa ir tie virpėjimai, patekę į fotoelektrinį narvelį, sužadina elektros srovę, kuri pagaliau, kaip ir telefone, paverčiama garsais.

Baigdami paminėsime, kad ir televizijoj fotoelektrinis narvelis taip pat turi labai svarbų vaidmenį. Apie radio fotografiją ir televiziją plačiau galima pasiskaityti „Kosmo" 1931 m. 116—143 puslapiuose įdėtame, gausiai paveiksluotame D-rų J. Matulio ir A. Puodžiukyno straipsnyje.

---

* Plačiau apie jo darbus rašė prof. Končius „Kosmo" 1932 m. 112—115 p. *Red.*

Apie Vezuvijaus išsiliejimus

Gimn. mok. B. Ketauskas, Raseiniai

Italijoj, vaizdžiame Neapolio įlankos pakrašty, netoli Neapolio miesto, tarp vešlios pietinių kraštų augmenijos, paniuręs riogso kūgio pavidalo kalnas. Iš jo viršūnės nuolat rūksta balti debesys. Tas kalnas — tai Vezuvijus. Jis yra Europos žemyno vienintelis veikiantysis vulkanas.

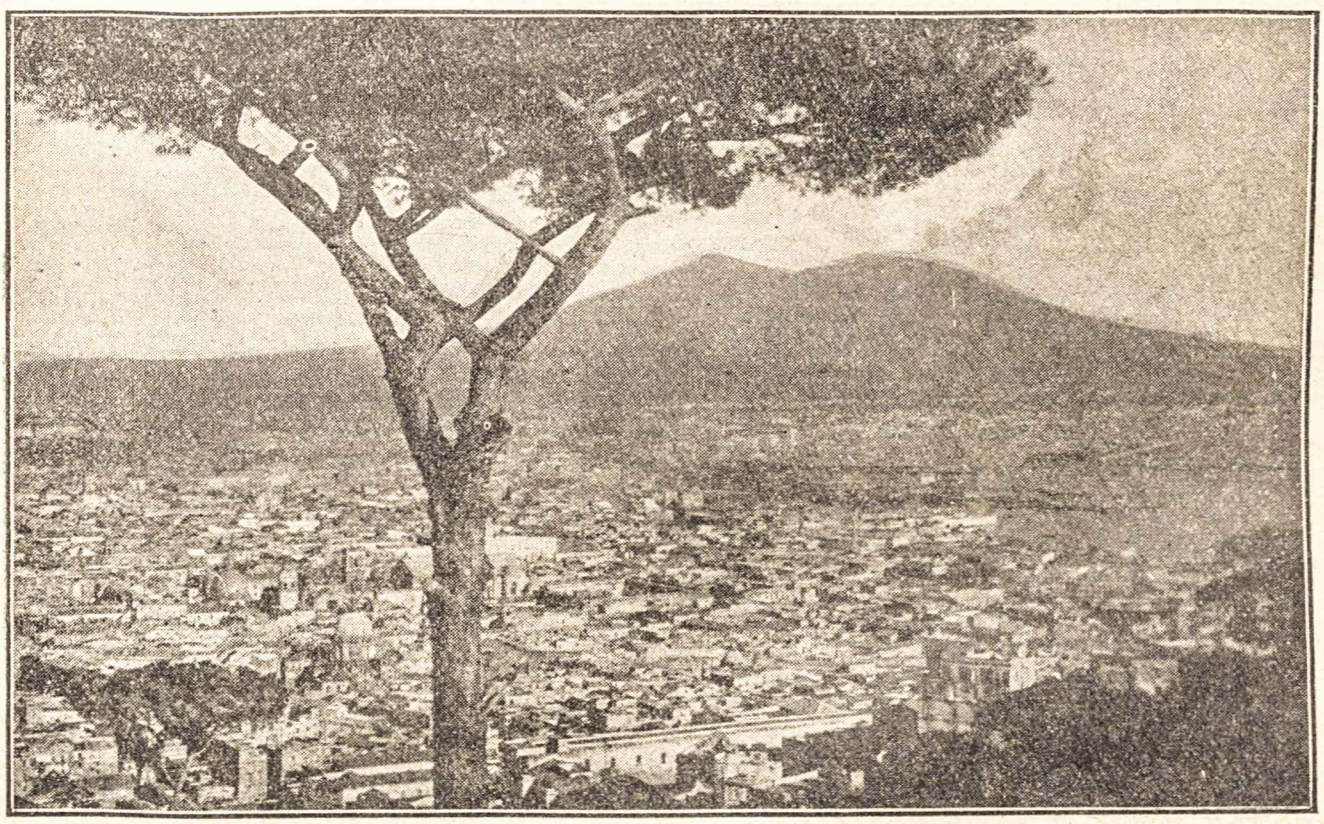

Neapolio ir Vezuvijaus vaizdas

Būta laikų, kada Vezuvijus buvo žymiai aukštesnis, kaip dabar. Tai buvo senai, prieš du tūkstančiu metų. Tais laikais šių dienų fašistinėj Italijoj buvo galinga Romos valstybė. To kalno apylinkėje stovėjo turtingi miestai — Pompėja, Herkulanas ir Stabija. Kaino šlaitai buvo apaugę vynuogių krūmais ir kitais augalais. Net ant jo viršūnės augo medžiai, stovėjo trobelės ir ganėsi bandos. Kalno viršūnėj buvo didelis plokščias įdubimas. Toj plačioj lomoj, gamtos apsuptoj pylimu, tais laikais Romos kareiviai darydavo karinius pratimus.

Niekam tada neatėjo į galvą mintis, kad to kalno įdubimas yra ne kas kitas, kaip vulkano krateris. Vešli augmenija, apdengusi visą kalną, slėpė buvusio vulkano veikimo žymes. Žmonės, statydami namus kalno šlaituose ir jo apačioje, nemanė, kad jie stato ant vulkano. Jie net nesapnavo, kad tas gražiai žaliuojantis kalnas kuomet nors pradės šėlti ir naikinti visus jų darbus.

63 metais po Kristaus gimimo Vezuvijaus apylinkėse įvyko žemės drebėjimas. Per tą žemės drebėjimą daug Pompėjos miesto namų sugriuvo.

Šito gamtos įspėjimo žmonės nesuprato. Jiems neatėjo galvą mintis, kad Vezuvijus gali išsilieti.

Praėjo 16 metų po sakyto žemės drebėjimo. Artėjo 79 metų ruduo. Netikėtai kalno viduj išgirstas baisus gaudimas, ir žemė ėmė drebėti. Vezuvijaus kraterio dugnas atsivėrė, ir buvusieji jame pastatai, gyvuliai ir žmonės nugarmėjo į žemės gelmes. Ties kalnu iškilo milžiniškas dūmų stulpas, ir pradėjo lėkti aukštyn degančio karštumo akmenys. Vezuvijus paskendo liepsnoj. Prasidėjo jo išsiliejimas. Aplinkui esantieji miestai ir kaimai žuvo.

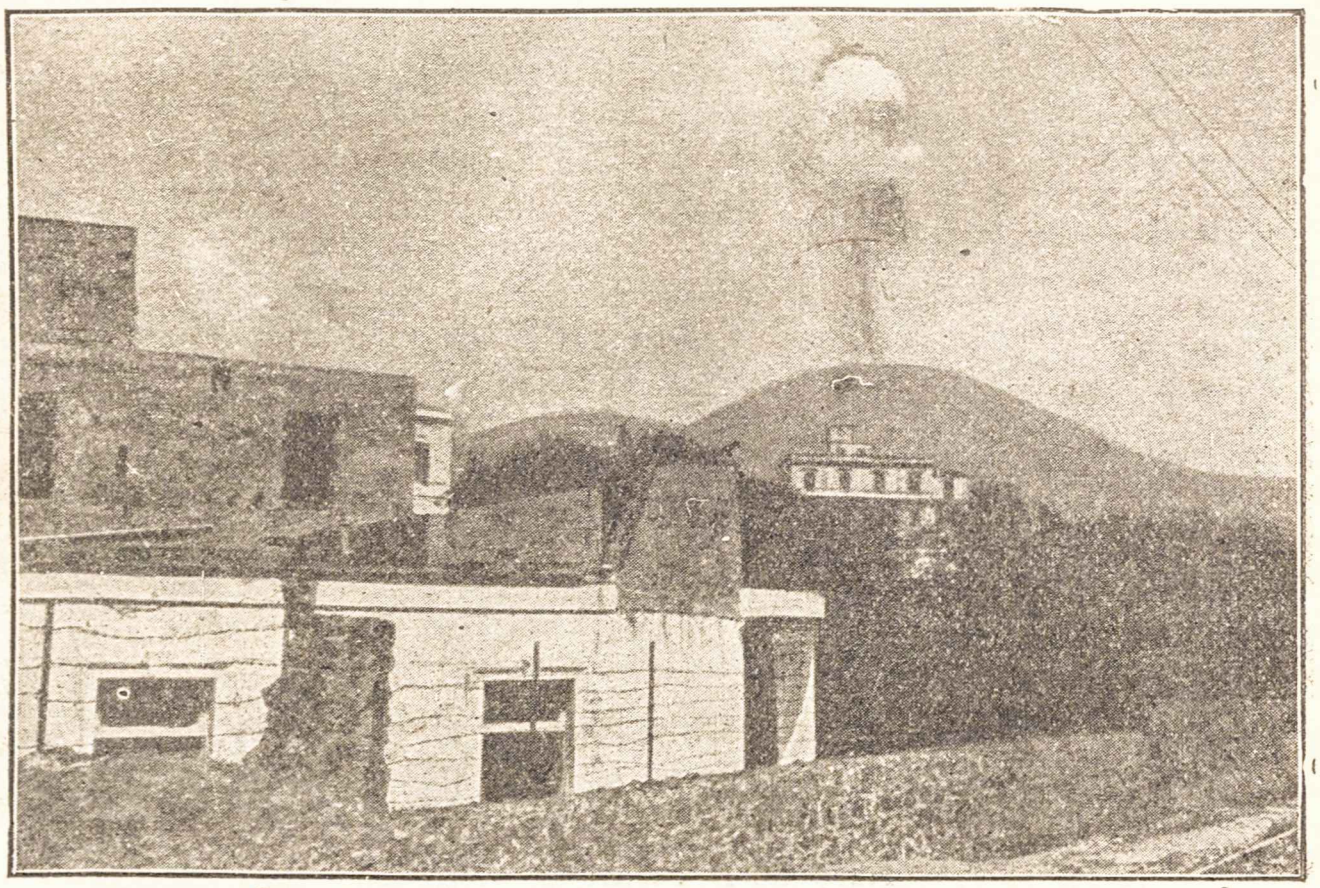

Vezuvijus iš Pugliano stoties

Iš tų laikų išliko mokslininko Plinijaus du raštu. Viename jų jis rašė apie savo dėdės, senojo Plinijaus, taip pat mokslininko, žuvimą. Antrame rašė, kokiu būdu jis pats išsigelbėjo. Abu Pliniju gyveno Neapolio įlankos kitoj pusėj, 24 kilometrus nuo Vezuvijaus, pajūry. Kadangi Plinijaus laiškai savo turiniu yra labai įdomūs, tai, nagrinėdami mūsų klausimą, bendrais bruožais su jais susipažinsime. Pradėsime nuo pirmojo rašto.

„Rugpiūčio mėn 23 d., apie vidudienį, kuomet senasis Plinijus išsimaudęs lisėjosi, buvo jam pranešta, kad horizonte pasirodė nepaprasto didumo ir formos debesys. Tada mokslininkas, nieko nelaukdamas, ėjo reiškinio pažiūrėti. Iš tikrųjų, milžiniškas debesys plėtėsi horizonte. Pirmu momentu buvo sunku nustatyti, iš kur tas debesys kyla, ir tik po kurio laiko paaiškėjo, kad jis kyla iš Vezuvijaus kalno. Jis savo forma buvo panašus į medį, vadinamą Italijos pušimi. Tas debesys buvo čia baltos čia juodos spalvos. Spalvos kitėjimas ėjo nuo išsipilančių pelenų kiekio.

„Tas nepaprastas reiškinys nustebino ir sudomino mokslininką. Jis norėjo tuojau jį iš arčiau ištirti ir tam reikalui pradėjo rengtis į kelionę. Tuo momentu, kuomet jis norėjo išvažiuoti, gavo laišką nuo vienos pažįstamos, gyvenančios prie pat Vezuvijaus kalno. Ji rašė savo laiške apie gresiantį baisų pavojų iš Vezuvijaus kalno ir prašė pas save atvažiuoti laivu, nes tik jūros keliu tebuvo galima išsigelbėti. Tada senasis Plinijus pakeitė savo projektą ir išvyko jos gelbėtų. Jis drąsiai vyko į pavojų ir kelionėj dėmesingai tyrė vykstančius baisius reiškinius.

„Jam plaukiant, po kurio laiko ant jo laivo ėmė kristi pelenai. Juo jis toliau į priekį plaukė, juo jie buvo šiltesni. Galų gale pradėjo kristi nedideli akmenys ir skeveldros, kurie buvo juodi ir aprūkę. Jūra ėmė darytis seklesnė nuo krentančių akmenų lietaus ir pagaliau pasidarė tokia sekli, kad plaukti toliau nebuvo galima. Mokslininkas nežinojo ką daryti. Vairininkas pasiūlė grįžti. Tačiau jis tarė jam: ‚Laimė padeda narsiesiems, važiuosime pas Pomponianą'.

„Pomponianas gyveno Stabijoj. Pajutęs greitai artėjantį pavojų, jis sunešė savo gėrybes į laivą ir laukė tik palankaus vėjo išplaukti nepavojingon vieton. Palankaus vėjo dėka senasis Plinijus greitai atsidūrė pas Pomponianą. Jis stengėsi nuraminti savo draugą. Kad parodytų, jog visai nėra pavojaus, Plinijus nuėjo maudytis. Po tynės jis atsisėdo prie stalo, valgė su dideliu apetitu ir stengėsi būti labai linksmas.

„Tuo tarpu ties Vezuvijum daugely vietų pasirodė liepsnos. Senasis Plinijus tą reiškinį savo draugams aiškino, kad tai esą išgąsdintų gyventojų pamestų kaimų gaisrai. Kad daugiau nuramintų savo nerimstančius draugus, jis nuėjo miegoti.

„Tuo metu, kai senasis Plinijus gardžiai miegojo, į kiemą pradėjo smarkiai kristi akmenys ir pelenai. Ir toks buvo didelis tų žemės padarų kritimas, kad ėmė grėsti greitu laiku užversti namų duris. Budintieji senojo Plinijaus draugai pažadino jį. Jis išėjo prie savo draugų. Jie ėmė tartis, kas daryti — ar užsidaryti namuose, ar eit į užmiestį. Pavojus gręsė abiem atvejais. Žemės drebėjimas taip suardė trobėsius, jog atrodė, kad jie nestovi ant savo pamatų. Einant į užmiestį, gali užmušti krentantieji akmenys, nors jie buvo smulkūs ir lengvi. Jie nutarė pasirinkti paskutinę išeitį. Visi, galvas apsivynioję, nelyginant apsišarvavę minkštais skydais nuo krentančių akmenų, paliko namus.

„Jų skaičiavimu, senai turėjo pradėti aušti, tačiau jų aplinkoj viešpatavo tamsi naktis, apšviečiama Vezuvijaus ugnies atspindžio. Bėgliai, fakelais apšviesdami sau kelią, nuvyko prie jūros kranto pasižiūrėtų, ar negalima jūros keliu pabėgti. Audra jūroj siautė, kaip siautusi, vėjas smarkiai pūtė priešais. Senasis Plinijus, netekęs jėgų nuo nuovargio, atsigulė ant kranto ir prašė gerti. Vos tik jis atsigulė ant paskleisto apsiausto, kaip nepakenčiamas sieros kvapas išgainiojo visus keliautojus į įvairias puses, be dviejų vergų. Jų padedamas jis atsikėlė, tačiau vėl parkrito. Dvokiantieji garai pridususį mokslininką užtroškino. Kai išsiskleidė tris paras trukusi tamsa, jo kūną rado toj pačioj vietoj be žaizdų. Ir, apskritai kalbant, jis turėjo daugiau miegančio, kaip mirusio žmogaus pavidalą".

Antrajame laiške jaunesnysis Plinijus maždaug taip rašo:

„Naktį motina skubiai įbėgo į mano kambarį, tačiau jau rado mane

ant kojų, pasiruošusį taip pat eiti ją žadinti. Mes išėjome kartu ir atsisėdom ant kiemo, kuris buvo nuo jūros atskirtas tik vienu trobėsiu. Jau buvo ryto 7 valanda, o rytuose vos tik rodėsi aušros spinduliai. Staiga namai subyrėjo nuo požeminio smūgio. Mes išsigandę palikome savo kiemą ir pasiryžome ieškoti nepavojingos vietos kurs nors užmiesty.

„Štai, pagaliau, esame už miesto ribų. Mūsų vežimą mėtydavo aukštyn ir kas minutė jis iškrypdavo iš vėžių, nors stengėmės, kiek galėdami, neleisti jam iškrypti. Jūra atslūgdavo nuo virpančių krantų, vietomis pasirodydavo jos smėlėtas dugnas. Ant jūros ore kybojo tamsūs debesys, kuriuos perskrosdavo laikas nuo laiko vingiuoti žaibai. Padėtis buvo baisi. Krito tirštas pelenų lietus. Žmonių būriai smarkiai grūdosi. Nuo kamšaties buvo galima užtrokšti.

„Aš pamaniau pasisukti iš didelio kelio į šalį, kol dar buvo galima pažinti vietos padėtį. Tačiau jau buvo vėlu. Mūsų aplinka paskendo didelėj tamsoj. Toji tamsa nebuvo panaši į nakties tamsą, be mėnulio ir be žvaigždžių, bet ji buvo panaši į nuo šviesos atskirto kambario tamsą. Mūsų aplinkos oras paskendo vyrų, moterų ir vaikų aimanavimuose, šauksmuose ir verksmuose. Kas šaukė tėvo, kas šaukė sūnaus, kas ieškojo žmonos. Vienas apverkė savo nelaimę, kitas dejavo dėl savo draugų arba giminių nelaimės, o dar kitas šaukė į pagalbą mirtį.

„Vienu laiku mūsų aplinkoj visai pragiedrėjo; tačiau vėl greitai viskas paskendo tamsoj ir iš viršaus ėmė kilti toks tirštas pelenų lietus, kad reikėjo mums nuolat purtintis nuo jų, nes kitaip, tur būt, būtų amžinai mus čia užpylę. Tačiau greitai ėmė dujų ir pelenų lietus mažėti. Ir kada pelenų atakavimo frontas ėmė eiti silpnyn, saulė dar ilgai atrodė, kaip užtemusi. Mes sugrįžome į Miseną".

To baisaus vulkano išsiliejimas truko tris dienas. Kada jis, pagaliau, nurimo ir kada oras nusivalė nuo pelenų, kurie jame buvo pasklidę, kalno ir jo aplinkos nebuvo galima pažinti. Senasis Vezuvijaus kūgis išnyko. Jo pasiliko tik dalis — žiedo pavidalo pylimas, kurį dabar vadina Monte Somma. To pylimo viduj susidarė naujas kūgis, kuris buvo žymiai mažesnis už buvusį. Nors tas Vezuvijaus kūgis keitė savo pavidalą per paskutinius išsiliejimus, tačiau jis išliko ligi šių dienų.

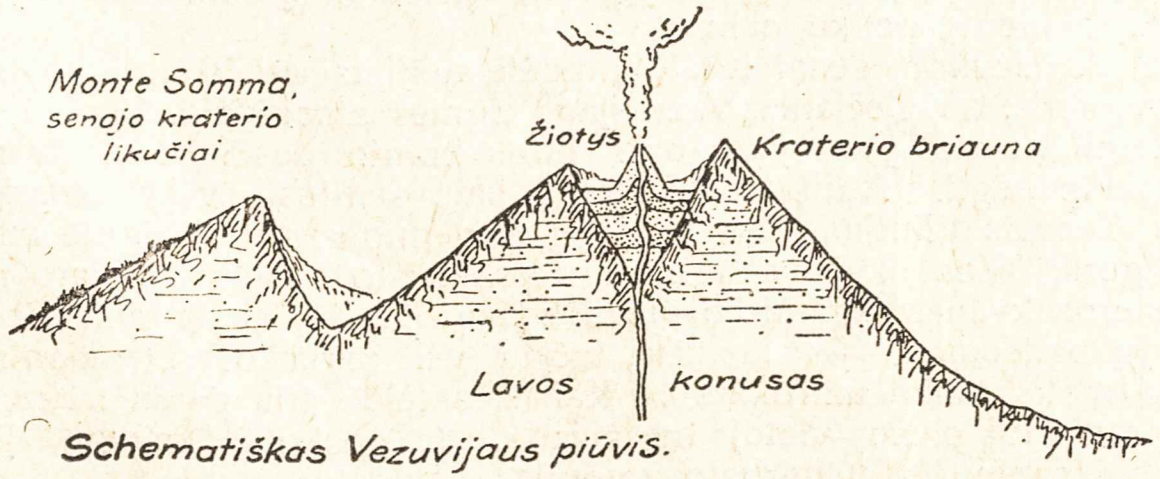

Schematiškas Vezuvijaus piūvis.

Žaliuojantieji vynuogynai, aliejaus medžiai, prabangingi rūmai ir vilos išnyko nuo žemės paviršiaus. Ten, kur anksčiau stovėjo Pompėjos, Herkula-

no ir Stabijos miestai, dabar buvo matyti ataušusių pelenų ir dumblų kalvos. Tie miestai, medžiai bei augalai žuvo ne nuo karštos lavos, bet nuo pelenų ir skystų dumblų. Milžiniški vandens garų kiekiai, kuriuos metė Vezuvijus, ataušę krito lietaus pavidalu ir susimaišę su pelenais, stačiais kalnų šlaitais milžiniškomis dumblų srovėmis tekėjo nuo kalno. Tos dumblų upės apdengė visus miestus tokiu storu sluoksniu, kad ilgainiui buvo užmiršta net vieta, kurioj tie miestai stovėjo.

Šitame Vezuvijaus išsiliejime lavos nedaug tebuvo išmesta. Ji visiškai nepasiekė Pompėjos miesto. Jis vos tepriėjo Herkulano miestą. Mat, tas miestas buvo arčiau Vezuvijaus.

Daug laiko praėjo nuo tos katastrofos, kol tą vietą žmonės ėmė tirti. Praėjo apie 17 amžių. 1748 metais Italijos kaimiečiai, apkasinėdami vynuogynus, užtiko marmorinių kolonų ir statulų skeveldras. Toj vietoj buvo pradėti kasinėjimai ir greitai buvo nustatyta, kad čia po dirvos sukietėjusiu pelenų sluoksniu guli senovės laikais žuvęs Pompėjos miestas.

*
* *

Po 79 metų išsiliejimo Vezuvijus visai neužgeso. Jo išsiliejimai kartodavosi. Kartais jo tylėjimo tarpas siekdavo keletą šimtų metų. Nuo 79 m. iki XVII šimtmečio buvo aštuoni smarkūs Vezuvijaus išsiliejimai. Apie pirmuosius pasiliko tik neaiškūs padavimai. Tik žinoma, kad 472 metais per Vezuvijaus išsiliejimą buvo išmesta tiek daug pelenų, kad jie pasiekė net Konstantinopolį, o per 512 metų išsiliejimą išmesti pelenai apdengė žieminės Afrikos krantus.

Po 1139 metų išsiliejimo Vezuvijus per kelius amžius ilsėjosi. Tik 1500 metais jis išmetė nedidelį pelenų kiekį. Apylinkės gyventojai ir vėl pradėjo pamiršti, kad prieš juos stovi ne paprastas kalnas, o baisus vulkanas, kuris vėl gali atbusti. Vėl žmonės jo šlaituose pradėjo statytis namus ir sodinti vynuogynus; vėl kalnas apsidengė žalumynais, kaip senovės amžiais, tai yra, kaip prieš 79 metus po Kristaus gimimo; net jo viršūnėj, pačiame kratery, išaugo alksniai ir stambūs ąžuolai. Juo ilgiau vulkanas tylėjo, juo baisesnis buvo jo naujas išsiliejimas.

Artinosi 1631 metų pabaiga. Gruodžio mėnesio pradžioj kaikurie vietos gyventojai, užlipę į Vezuvijaus viršūnę, pamatė kraterio pakitimą. Kraterio dugnas pasikėlė. Augą jame medžiai buvo išvirtę. Tačiau kiti gyventojai maža tekreipė dėmesio į jų pasakojimus. Jie buvo įpratę laikyti Vezuvijų esant užgesusį vulkaną ir todėl jo nebijojo.

Gruodžio mėn. 15 d. prasidėjo žemės drebėjimas, kuris nuolat ėjo didyn. Rytojaus dienai brėkštant, vietiniai gyventojai, nuvykę Neapolin į turgų, nusigando pamatę baisų reginį. Iš Vezuvijaus kraterio pakilo milžiniškas dūmų stulpas. Pradėjo išbusti ir Neapolio gyventojai. Kai saulė pradėjo tekėti, dangus buvo apsidengęs tirštais dūmų kamuoliais.

Dūmų debesys nuolat augo. Iš jo vidaus plakė žaibai. Girdėti buvo ir dundėjimo garsai. Staiga iš kalno su milžinišku traškėjimu pradėjo lėkti akmenys, smėlis ir pelenai. O baisusis debesys nuolat augo, gaubdamas žemę ir jūrą, ir, pagaliau, diena virto tamsia naktimi.

Taip prasidėjo baisusis Vezuvijaus išsiliejimas. Jis po 79 metų buvo didžiausias. Iš plyšių, kurie susidarė kalne, išsiliejo lavos milžiniškos srovės,

kurios nutekėjo kalnų šlaitais. Tos lavos upės greitai pasiekė jūrą. Per šį išsiliejimą lava užpylė keletą miestų ir kaimų; žuvo apie 3000 žmonių. Vulkano išsiliejimui pasibaigus ir pelenams išsisklaidžius, pasirodė, kad Vezuvijaus viršūnės dalis buvo nugriuvusi.

Po šio baisaus išsiliejimo Vezuvijus ėmė žymiai dažniau veikti. Dabar retai būna, kad dešimts metų Vezuvijus ramiai ilsėtųsi. Tie išsiliejimai būna čia stipresni, čia silpnesni. Iš paskutiniųjų jo išsiliejimų buvo stipriausias, įvykęs 1794 metais. Tą išsiliejimą tyrinėjo žymus vokiečių mokslininkas Leopoldas von Buch'as. Jis savo darbus aprašė. Susipažinsime bendrais bruožais su tais stebėjimo daviniais.

„Birželio mėn. 12 d. $23^1/_2$ val. Neapoly ir apylinkėse prasidėjo didelis žemės drebėjimas. Žemė siūbavo, kaip jūros bangos. Gyventojai bėgo iš namų į laukus. Kai prašvito, pasirodė, kad Vezuvijus ramiai riogsojo ir nemanė žmonių kankinti. Žmonės nurimo.

Tačiau po 3 dienų žemė vėl pradėjo drebėti. Buvo girdėti požeminių trenksmų. Namų baldai šokinėjo, trobėsiai iro. Staiga visas dangus apsipylė raudona šviesa. Tuo tarpu iš Vezuvijaus lėkė lava, kuri, pakilusi į orą, vingiavosi. Buvo girdėti stiprus ošimas, panašus į krintančio žemyn krioklio staugimą. Kalnas nesustodamas virpėjo. Iš visų pusių buvo girdėti baisūs, negirdėti garsai. Ant vulkano vis nauji plyšiai praplyšdavo, vis naujos ir naujos lavos srovės išsiliedavo su milžiniška jėga ir staugimu. Dūmai, liepsna ir garai kildavo aukštyn ir sudarydavo be galo didelį debesį.

„Po vidunakčio žemė nustojo drebėjus, o kalnas vis nepaliovė virpėjęs. Iš kraterio lava kilo aukštyn. Milžiniški didelių akmenų kiekiai kildavo į aukštybes. Paskui juos lėkė ugnis ir juodi dūmų debesys. Sprogimo garsų dažnumas ėmė eiti lėtyn, tačiau jų aukštis ėjo didyn. Kalnas pasidarė panašus į patrankų batarėją, šaudančią papliūpomis. Lava, nuniokojusi pietinės kalno pusės apylinkes, metėsi kalno šlaitais į žiemius. Čia lavos srovės šniokštė per miškus ir po trijų dienų sustojo, nepasiekusios gyventojų.

„Visai kitaip vyko pietinėj Neapolio pusėj. Čia lava, be pertraukos kildama iš vulkano, plačia vaga greitai šliaužė kalno šlaitais. Pradžioj ji slinko Rezinos ir Portičos miestelių linkme, o paskui, radusi griovį, pasisuko nelaimingo miestelio Torre-del-Greco kryptimi. Miesto gyventojai, kurių buvo apie 18.000, pamatę ateinančią ugnies srovę, pasileido bėgt į jūrą, ieškodami pagalbos. Nuo jūros kranto buvo matyti kaip iš jų trobėsių, kuriuos lava užpylė, kilo juodų dūmų stulpai ir milžiniškos ugnies liepsnos.

„Lava išsiliejo iš vulkano apie 23 valandą, o penktą valandą jau miestelis Torre del Greco gulėjo po ją palaidotas. Ir jūra pasirodė bėjėgė lavai sulaikyti. Apatiniai lavos srovių sluoksniai atvėsdavo vandeny, o viršutiniai tekėdavo vandenimi. Dideliame atstume nuo kranto vanduo virė. Daug žuvų išvirė. Negyvos žuvys plaukiojo vandens paviršiuje.

„Atėjo kita diena. Ugnis iš kraterio nekilo. Kalno nebuvo matyti. Tamsus tirštas debesys gulėjo ties kalnu. Jis plito. Neapoly ir jo apylinkėse pradėjo kristi pelenai. Lava judėjo. Bet jos judėjimas buvo nežymus. Lavos paviršius greitai aušo, apsitraukdamas kietu kevalu. Po 18 valandų nuo lavos išsiliejimo drąsesnieji nelaimingų gyventojų išdrįso prieiti prie savo žuvusių trobėsių ir pasiimti tai, ką lava paliko nesunaikinusi.

„Tuo tarpu vulkanas toliau dūko. Žaibams žaibuojant, iš kraterio vertėsi tiršti juodi dūmų debesys, kurie ore išsileisdavo. Vėjas gaudė smulkius pelenus ir nešiojo po visas apylinkes. Po keleto valandų pelenai vėl apdengė dangų, ir vėl diena virto naktimi.

„Dar tuomi nepasibaigė visos nelaimės. Staiga nuo kalnų šlaitų atsivėrė milžiniškos vandens versmės. Vanduo bėgdamas nešė ištisus akmenų ir medžių kalnus. Jis naikino viską, ką sutiko pakelėj, būtent: griovė namus, ardė kelius, gatves ir tiltus, vertė miškus ir t. t. Išgąsdinti nelaimingi gyventojai bėgo iš savo namų.

„Po to milžiniško lietaus iš vulkano pelenų išsiliejimas ėmė eiti silpnyn. Tiesa, Birželio mėn. 24, o ypatingai 26 d., iš vulkano vėl ėmė smarkiau lėkti pelenai. Pelenai buvo ne tamsios, bet baltos spalvos. Šitas reiškinys jau nebegąsdino, bet ramino gyventojus, nes jie žinojo iš ankstybesniųjų išsiliejimų, kad tokios spalvos pelenai išlekia vulkano išsiliejimui baigiantis. Ir žmonės neklydo, Liepos mėn. 8 d. ties Neapoliu dangus nušvito“.

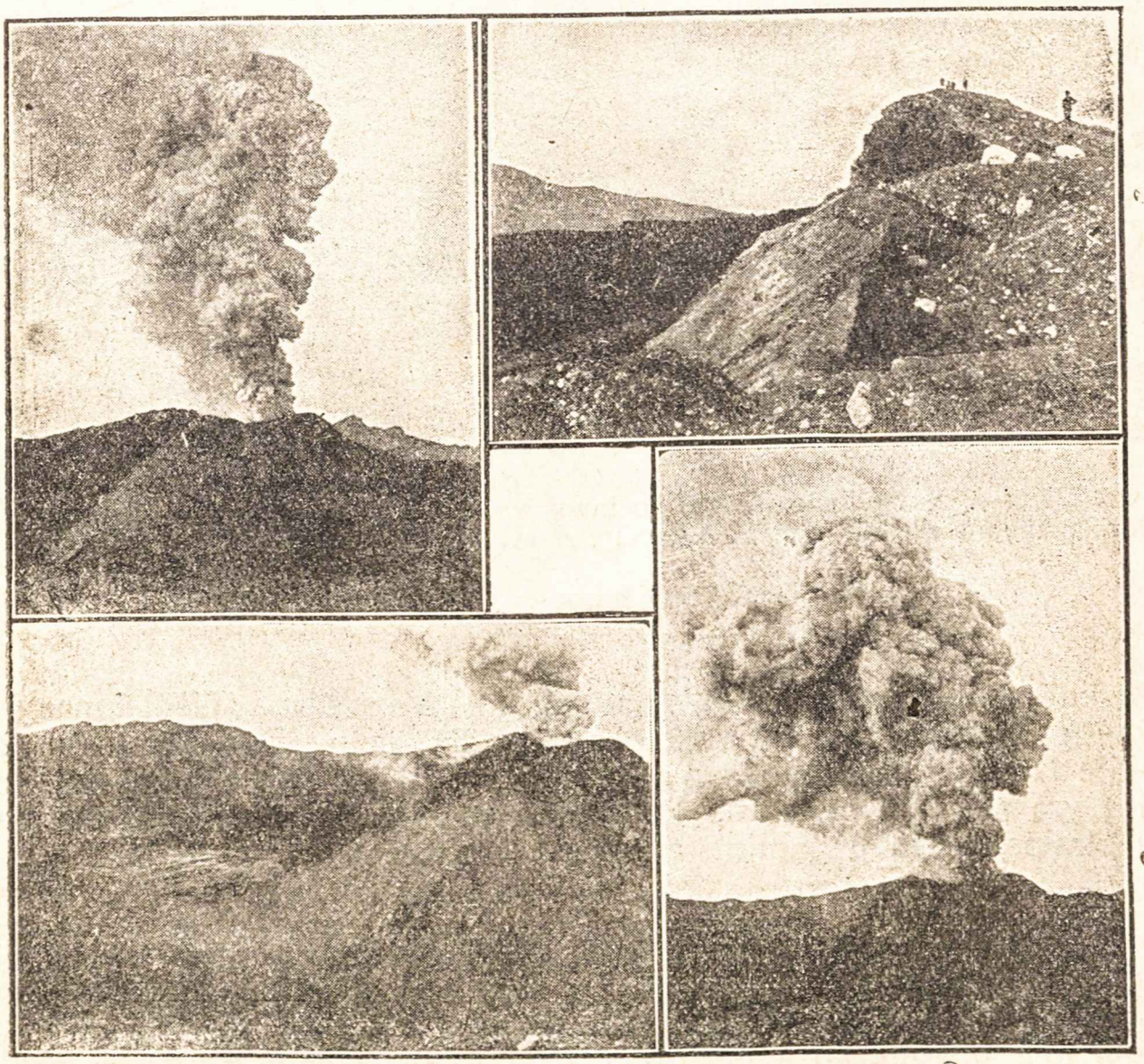

Vezuvijaus kraterio vaizdas

Kraterio konusas su dūmų stulpu
Išvidinė dalis su konusu
Aukščiausia kraterio braunai
Eksplozijos momentas

Nuo to laiko Vezuvijaus išsiliejimai ėmė dažniau vykti. XVII amžiuj jų buvo 4, XVIII—jau 23, o XIX—24. Pats baisiausias paskutiniųjų laikų išsiliejimų įvyko 1906 metais. Jis prasidėjo 1905 m. pavasarį, o aukščiausią punktą pasiekė 1906 m. Balandžio mėn. Jo aukštis per šį išsiliejimą sumažėjo 80 metrų. Žmonių per tą išsiliejimą žuvo apie 200.

Tai tokios, apskritai kalbant, yra būdingesnės žinios apie Vezuvijaus išsiliejimus per 19 amžių po Kristaus gimimo.

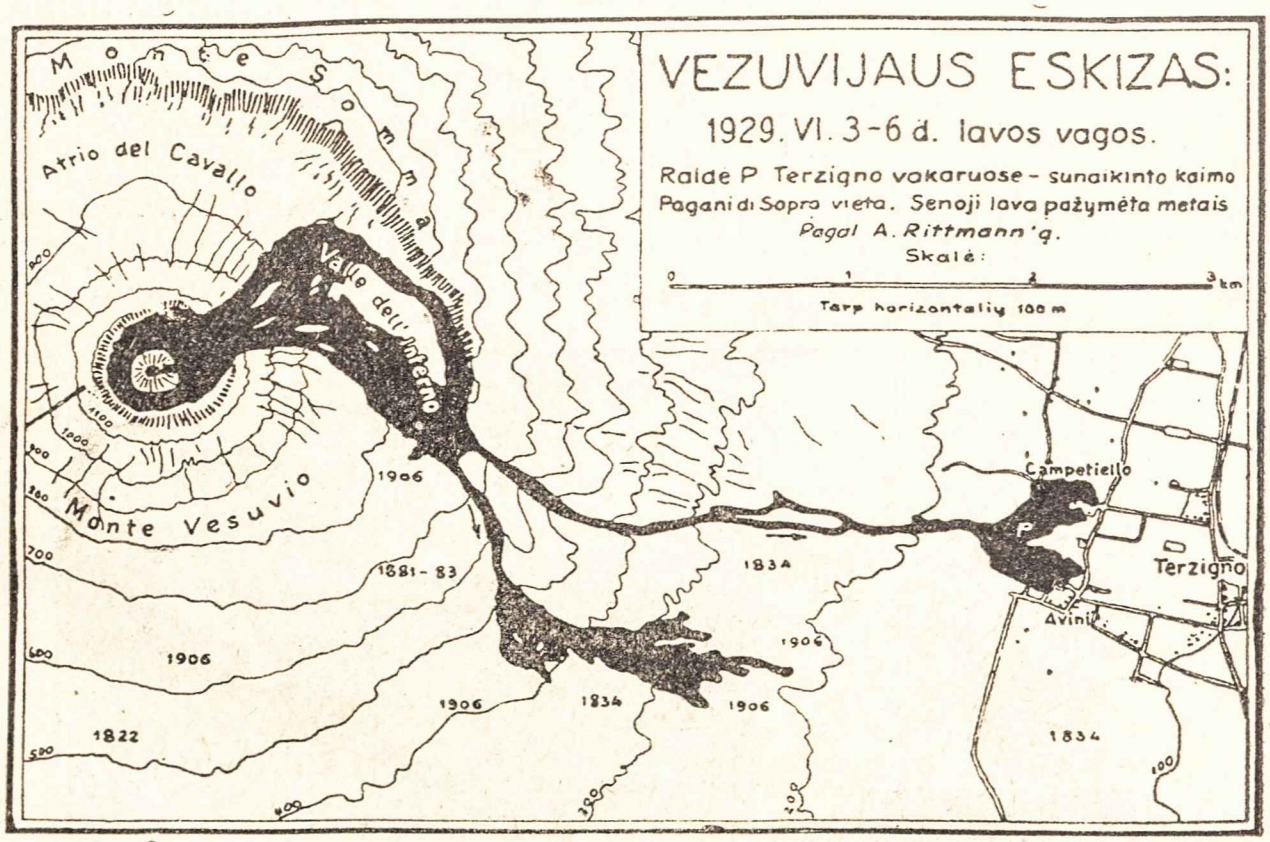

1929 VI 3—6 Vezuvijaus išsiliejimo lavos vagos. Brūkšniai aplink kalną rodo, kuriais metais iki kurių vietų lava nutekėjavusi per ankstybesnius išsiliejimus

Redaktoriaus priedėliai

I

Paskutiniame dešimtmety smarkiausias Vezuvijaus išsiliejimas įvyko 1929 metų Birželio mėn. 3–6 dienomis. Tų metų Gegužės mėn. 21 d. Vezuvijuje lankėsi prof. Kolupaila. Jo įspūdžiai ir netrukus įvykęs išsiliejimas yra aprašyti „Gamtos Draugo“ 1930 m. 1—8 psl. Iš ten paimti ir šiam straipsniui jo pagaminti atvaizdai ir brėžiniai.

II

Pirmąjį mums žinomą Vezuvijaus išsiliejimą (79 m. po Kr.) atžvilgiu įspūdžio, kurį tas išsiliejimas padarė tos gadynės pagonims, žydams ir krikščionims iš dokumentų aprašė vokiečių teologas Teodoras Zahn'as (Der Ausbruch des Vesuvs im Jahre 79 n. Chr. nach seinem Eindruck auf Heiden, Juden und Christen) 151—169 puslapiuose surinktinio veikalo: Aus Schrift und Geschichte. Theologische Abhandlungen Adolf Schlatter zu seinem 70. Geburtstage. Stuttgart 1922.

Šis tas apie glacialinę kosmogoniją

Dr. Č. Pakuckas, Kaunas

Prieš pat Didįjį karą austrų inžinierius mechanikas H. Hoebiger'is (1860 - 1931), domėdamasis ir astronomijos mokslais, sugalvojo naują pasaulio kilmės teoriją, pagal kurią tame vyksme vyriausią vaidmenį suvaidinęs kosminis ledas.

Pasakojama, kad vieną kartą Hoerbigeris važiavęs nakties metu ir žiūrėjęs į Mėnulį; be to, jis dar gerai ir nušalęs; tuomet atėjusi jam mintis, lyg koks apreiškimas, kad Mėnulio visas paviršius esąs iš ledo. Priėmęs kosminio ledo buvimą, vėliau jis iš to ledo išvedęs visą pasaulio kilmę, sukūręs naują kosmogonijos teoriją, vadinamą glacialinę kosmogoniją. Tam mokslui propaguoti šiandien yra įsikūrusi net atskira draugija ir leidžia tuo klausimu knygas. Tačiau specialistų astronomų dauguma yra priešingi šiai teorijai, nes ji neišlaikanti rimtos kritikos. Tačiau pasitaiko vienas kitas ir visai rimtas mokslininkas, kuris ją palaiko. Tat bent trumpais bruožais pravers susipažinti, kokiu būdu bando pasaulio kilmę aiškinti tos teorijos grindėjas ir jo sekėjai.

H. Hoerbiger'is skelbė savąją pasaulio formavimosi teoriją, remdamasis kaikurių technikinių savo stebėjimų. Jei, pav., įmest į skystą žėrinčią geležį gerai atšaldyto ledo gabalą ir tokio pat didumo plieno gabalą, tai plienas greičiau sutirps kaip ledas. Jei į Saulę nukrinta pasaulio erdvių ledo gabalas, apie kurio kilmę dar kalbėsime, tada karštame Saulės kamuoly vykstąs toks pat procesas, kaip ir sakytame bandyme su ištirpinta geležim. Ledas staiga atvėsina jį liečiančias karštos masės dalis ir aplink ledą apsitraukia lyg kokių putų kieta, šilimą stipriai izoliuojanti pluta. Tokio susidariusio kevalo viduje ledas įkaista ir pagaliau dujos tą kevalą susprogdina.

Vadinamų Saulės protuberancų spektroskopiniai tyrimai parodė, kad jie yra iš žėrinčio įkaitinto vandenilio, kuris, pasak Hoerbigerio, kyla kaip tik iš ledo, termocheminio suskilimo dėka.

Ledas beveik visiškai reflektuoja Saulės spindulius; taigi, artėjantieji iš erdvių ledo gabalai nebūna tiek Saulės spindulių įšildyti, kad jie sutirptų prieš patekdami į pačią Saulę. Mažesni ledo gabalai termochemiškai suskyla fotosferoj, o dideli patenka net į Saulės kamuolio karštą žėrinčią masę Protuberancai, pasak Hoerbigerio, ir yra į Saulę patekusio ledo eksplozijos davinys. Eksplozijos vietos matomos mums kaip Saulės dėmės.

Pagrindą savo tokiai teorijai Hoerbigeris ima iš jo prileidimo, kad pasaulio erdvėse yra labai praskiestos vandenilio. Vietoj kažkokio hipotetinio pasaulio erdvių eterio Hoerbigeris ima vandenilį. Yra žinoma, kad ištirpinti, karštai žėrintieji metalai absorbuoja savęsp, kitaip sakant, sutelkia savyje deguonies ir atvėsdami vėl nuo jos atsipalaiduoja, t. y. atiduoda ją atgal.

Kai erdvės ledas patenka į Saulę, tai sakytu būdu įvyksta eksplozija. Eksplodavus, Saulės masė su vandens garais ištaškoma erdvėje. Šių taškalų metalinės masės beatvėsdamos išskiria iš savęs deguonies dujas. O deguonis, susijungusi su erdvių vandeniliu, sudaro vandenį Tas vanduo savo rėžtu šaltose pasaulio erdvėse virsta ledu bei ledo dulkėmis. Šitas

ledos dulkes Saulės spindulių spaudimas stumia tolyn nuo Saulės į plačiąsias erdves. Tuo būdu tokie ledo ūkai pasiekia ir Žemę.

Naują pasaulio sistemos kilmę Hoerbigeris aiškina tais ledo ir karščio tarpusavio santykiais. Jis prileidžia Saulę pradžioje buvus milžinišką. Tokių milžiniškų Saulių buvimo neneigia ir astronomai. Beteigeicės žvaigždė Oriono žvaigždyne savo masės atžvilgiu laikoma esanti 200 milionų kartų didesnė už mūsų Saulės masę. Jei tat į tokią milžinišką Saulę įkristų ledo persunkta masė, 40.000 kartų didesnė už mūsų Saulę, tuomet šitame dydžių santyky 40:200.000 kils eksplozija, nes pakaks tam karščio, kad įkritusį kūną įkaitintų. Neįsivaizduojamo dydžio milžiniška eksplozija čia sakytame pavyzdy ištaškys tos milžiniškos Saulės mases, o tų ištaškytų masių pakaktų atskirai pasaulio sistemai susidaryti.

Vidury eksplozijos debesyno turi būt karščio; tačiau erdvių šaltis, liesdamas tokio debesyno ribas, paverčia ledu susidariusį iš deguonies ir vandenilio dujų vandenį.

Tat vadinami žvaigždynų ūkai Hoerbigerio teorijoj laikomi sakytų eksplozijų kilmės debesynais. Tai esą ne kas kita, kaip naujai besiformuojančios pasaulio sistemos jaunoji stadija.

Kadangi Hoerbigeris priima pasaulio erdvę pripildytą vandenilio dujų, tai iš to daroma tolimesnių išvadų. Vandenilio dujos erdvėse sudaro šiek tiek kliūčių šviesos spindulių spaudžiamajai ir sunkumo jėgai. Šalia to, jos taip pat stabdo erdvės kūnų judėjimą, kurie per labai ilgus laikus savo kelią nukreipia kiek tiek į šalį. Susidariusios naujos pasaulio sistemos didesni gabalai pradžioje atsilieka, mažesnieji juos pralenkia. Vėliau tos mažesnės dalys sutinka pasipriešinimą anksčiau kaip didžiosios, lekiančios didesne skridimo jėga. Tokio ūko pakraščiuose iš deguonies ir vandenilio susidariusio vandens virtęs ledas, o taip pat pirminės Saulės masės gabalai veikia kaipo traukos centrai. Tuo būdu iš daugybės mažų gabalėlių išauga didesni, nes visi maži trupinėliai buriasi aplink didesniuosius, kai tik jie patenka į anų traukos jėgos ribas. Ogi ūko vidury tuo tarpu grupuojasi ir tvarkosi didesni kūnai aplink vieną centrinį kūną, kuris esąs Saulė. Mūsų Saulės sistemos pakraščių ledo masės, pasak Hoerbigerio, sudaro ir plikomis akimis matomą vadinamąjį Paukščių Kelią.

Redaktoriaus priedėlis. Hörbigeris savo glacialinę kosmogoniją, galima būtų pasakyt, visą glacialinį (ledinį) pasaulėvaizdį išplėtojo ir „pagrindo“ drauge su Pilypu Fauth'u (profesijos mokytojas, astronomijos mėgėjas) dideliame veikale tokia ilga antrašte: Hörbigers Glacial-Kosmogonie. Eine neue Entwicklungsgeschichte des Weltalls und des Sonnensystems auf Grund der Erkenntnis des Widerstreites eines kosmischen Neptunismus mit einem ebenso universellen Plutonismus nach der neuesten Ergebnissen sämtlicher exacten Forschungszweige bearbeitet, mit eigenen Erfahrungen gestützt und herausgegeben von Ph. Fauth. Mit 212 Figuren. H. Kaysers Verlag, Kaiserlautern 1913, 772 pusl. in 4⁰. Šią knygą turi ir V. D. Univ. Matem. sem. knygynas. Glacialinę kosmogoniją populariai dėsto: H. Voigt, Eis ein Weltenbaustoff. Gemeinfassliche Einführung in Fauth-Hörbigers Glazialkosmogonie (Berlin, Paetel). — Jos mokslinė kritika duodama knygelėj „Weltentwicklung und Welteislehre“ herausg. von H. Henseling, Leipzig 1925.

REDAKTORIUS ATSAKO:

Plaktukui. Per vėlai siuntei. Parašyk.

Kasrašei. Iš pavėluoto tepasiėmėm „Kreiv. šypsenoms".

M. Verknei. Sugebi išreikšti, ką jauti ir jausmo nenuslopini sakiniais, tačiau „Prie kryžiaus sutemoj" tėra mergaitės dienoraštis. Jame apsčiai ideologijos — kaip ir ideologiniame straipsny. O mes iš „Ateity" spausdinamosios beletristikos reikalaujame fabulos, minties, kuri nebūtų perdėtai tendencingai prakišama, o gyvai — gyvenimiškai plauktų žmogaus žodžiuose ir darbuose.

„Lietuvis ir marios" autoriui. Oi, Pats dažnokai dar neįdedi kiek reikiant darbo, ar daugiau nebeišgali: ne tik rimai, o ir asonansai jau nebeatskamba: danginas — arimų, vilnyną — dvelkimas. Be to, rašai turėdamas savo mėgstamuosius poetus galvoje ir iš jų daug ko skolinies — beveik ištisas eilutes.

P. Dreviniui. Atidaviau „At. Sp.". Antrasis jiems netiks, nes rašytas ne vaikams. Juo tačiau ir mes nepasinaudojam, nes religiškumas labai šiurkščiai ir negiedriai vaizduojamas. Atrodo, jog rašyti sugebi. Naujųjų dar neskaičiau.

M. Valeškaitei. Esi jauna mergaitė, o nori rašyti tomis temomis, kuriomis mūsų, kad ir jauni, bet įgudę poetai rašo. Matyti, juos skaitai. Aišku, tai gera. Bet rašyti reikia tai, kas arčiau širdies, ką supranti ir atjauti — kas sava. Kol kas mėgink „At. Spinduliams" rašyti.

V. Nedalytei. Pirmiausia negerai, kad neparašei pavardės. Antra: eilėraščiuos stengies daug vaizdų, minčių sudėti, o nesirūpini nors vieną tų minčių ar vaizdų pilnai išbaigti. „Mano dienos" būtų daugiau vientisos ir išbaigtos, bet tiek pesimizmo. Ritmas — neblogas.

B. Račinskaitei. Kadangi dar tik rašymo pradžia, tai sunku ir pasakyti ką.

J. Leonaičiui. Stinga jausmo, širdies. Pabandyk ką naujesnio atsiųsti.

„Pilkosios dienos" autoriui. Tas pats, ką ir M. Verknei. O eilėraštis dar nepakankamai ištobulintas. Su Kaziu pasirokuok! Lauksiu.

Zvandui. Kadangi aname nr., nors, tiesa, ir trumpai paminėjom jūsų visų ten kilnų draugą a. a. Eugenijų, tai čia vėl ir jau pavėluotai nebėra ko rašyti. Iš viso nekrologuose reikia konkrečiai paminėti keletą velionies faktų, o ne abstrakčiai aiškinti. Jo foto nuvešiu Kapelionui — atsiimk!

St. Našlaičiui. Nepasirašei kas esi. Ką galiu tikėti tada — gal netiesa.

Šiluviui. Dėl to „veto" spausdinti būtų kiek gal ir nepedagogiška.

Vyturėliui. Per menkas faktas ta čiuožykla, tuo labiau, kad nepadaryta.

Jūros Dukrai. Pavėlavai šiuokart, dukrele. Lauksiu.

K. Vytėnui. Atsiuntei pavėlavęs.

Virvyčiui. Žiūr. St. Našlaičiui.

Jurui. Dalis žinių buvo jau senos. Lauksiu.

Pavėluotai gavome šių autorių korespondencijas: *Žėručio* (ką atšaukdamas rašai apie chorą bei orkestrą, bus, be abejo, perdėta, nes jei jie tiek ir taip gerai mokėtų, tai galėtų konkuruoti su profesijonalais, o čia juk — moksleiviai irgi), *Ramumo, Švilpos* (Rašyk!), *Šventosios aido, Vinsainos.* Kitų, kurie mažiau pasivėlino, įdėjom bent kokį trumpą gabalėlį.

Dviragio vilniai. Labai išplėti. Kai sutraukėm, matai, kiek beliko. Reikia, aišku, gyvai rašyti, bet rašyti tik apie tai, kas įvyko, ar yra, o nesigaudyti svajonių. Lauksim.

Dvišakiui liežuvėliui. Tikrai plačiai parašei „Kr. šyps.", bet neįdėjom, kadangi mokytojos negerbi. Parašyk ką taip gyvai, kaip kiti. Jų pavyzdžiu surink pas save faktų.

Aidui. Paties „šypsojimai" nekelia juoko ir kiek nedrausmingi mokyklos požiūriu.

Pak. žioglieriui. Labai ištęstai tuos juokus surašei ir pririnkai sakinių savo žmogeliams — juoko nekeliančių ir nereikšmingų. Pats turi blogo polinkio, matyti, iš jūsų pernykščio korespondento pasiskolinto: tęsti ir daug tuščiažodžiauti. O tai — negera.

Alkijotui. Nejuokinga ir nieko pamokančio.

Arui. Kad būtum neeiliuotai rašęs, gal ir kas gero būtų išėję, o dabar formai paaukojai ir sąmojų ir mintį etc. Lauksim 3 nr.

V. Skruzdėlytei. Tas pats.

M. Valavičaitei. Pirma dar mėgink „At. Spinduliams" rašyti.

Jaugaliui. Broli, labai senus įvykius aprašei. Tat ir negalėjom beįdėti. Be to, kai ką ir Paties draugas paminėjo. Tikiuos nebūsi nuskriaustas. Mėgink ko nors mūsų „Kreiv. šypsenoms" pripešioti.

Ekrai. Miela Sveiką matyti mūsų korespondente. Kai kuriuos intymumus pradžioj nugnaibiau, bet, tikiuos, pažiūrėjus kaip kiti rašo, duosi mums daug įdomybių. Laukiam.

Pušiai. Sueiliavai, išvargai, bet apie savo gimnaziją taip surašei, kad tinka ir visoms kitoms gimnazijoms. Tai bus neįdomu uteniškiams. Reikia čiupti ryškius faktus, suįdominti savo žodžiu. Gal ką pačiupsi „Kreiv. šypsenom".

Geriausias 1936 m. literatūros veikalas

Valstybinę 1936 m. literatūros premiją Lt 5.000,— laimėjo Liudas Dovydėnas už romaną

BROLIAI DOMEIKOS

Sakalo leidinys. Kaina tik Lt 3.

TO PATIES AUTORIAUS SAKALO IŠLEISTI VEIKALAI:

1. IEŠKAU GYVENIMO DRAUGO. I t. Romanas iš mokytojų gyvenimo. Kaina Lt 3,50.
2. IEŠKAU GYVENIMO DRAUGO. II t. Kaina Lt 3,50.
3. KELIONĖ Į PIEVAS. Novelės jaunimui. Dail. T. Kulakausko iliustruota. Kaina Lt 2,50.

SAKALAS ŠIEMET JAU IŠLEIDO:

1. *Jeske Choinski*, GĘSTANTI SAULĖ. Garsus, su nepaprasta intryga istorinis romanas. I t. Kaina Lt 3. II t. spausdinamas.
2. *Fried. W. Foerster*, AMŽINOJI ŠVIESA IR ŽMONIŲ TAMSYBĖS. Antlaikiniai klausimai mūsų laikams. Kaina Lt 2.
3. *Annesly*, ŠNIPAI VORATINKLYJE. Seklių romanas. Veiksmas vyksta ir Klaipėdos krašte. Lt 2.
4. *Prancūzų epas* LAPĖS ROMANAS. Kaina Lt 1,50.

KITI SAKALO IŠLEISTI 1936 M. DAILIOSIOS LITERATŪROS VEIKALAI:

Originalinė beletristika

J. Marcinkevičius, MES ATEINAM. Epochinis trijų tomų romanas. I, II ir III t. iš viso Lt 10.

A. Vaičiulaitis, VALENTINA. Psichologinis dviejų jaunuolių romanas. Lt 3.

Petras Cvirka, MEISTERIS IR SŪNŪS. Rom. iš spaudos draud. laikų. Lt 3.

Vaidilutė, TĖVIŠKĖ. Epochinis mūsų kultūros kovų dviejų tomų romanas. I t. 352 psl. Lt 3,50. II t. Lt 3.

A. Venclova, DRAUGYSTĖ. Įžanga į subrendusį gyvenimą. Romanas. Lt 5.

A. Vaičiulaitis, MŪSŲ MAŽOJI SESUO. Apysaka. Iliustruota dail. T. Kulakausko. Lt 2.

Kazys Jankauskas, JAUNYSTĖ PRIE TRAUKINIO. Romanas iš geležinkeliečių gyvenimo. Lt 3.

L. Dovydėnas, KELIONĖ Į PIEVAS. Novelės. Iliustruota dail. T. Kulakausko. Lt 2,50.

J. Paukštelis, PIRMIEJI METAI. Rom. iš gimnaz. mokyt. gyvenimo. Lt 3,50.

St. Būdavas, LORETA. Jaunos mergaitės likimo romanas. 304 psl. Lt 3.

Karolė Pažėraitė, NUSIDĖJĖLĖ. Apysaka iš D. Karo tremt. gyv. Lt 3.

Br. Buivydaitė, AUKSINIS BATELIS. Apysaka jaunimui. Iliustravo D. Tarabildaitė. 200 psl. Lt 2,50.

Liūnė Janušytė, VAŽIUOJAM. Feljetonų rinkinys. 192 psl. Lt 2.

Šio nario kaina Lt 1,50